

SØDDUR

NR.

14-15

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 14-15 — 1936.

Sisustik:	Lk.	Sommaire.	Pages
<i>Kk.</i> : Kaitseväe reservjuhtkonna ettevalmistamisest	329	<i>Kk.</i> : De la préparation des chefs militaires de réserve	329
<i>Res.-lpn. H. Haljaste</i> : Rohkem tähelepanu inimvõitleja vaimu kasvatamisele	333	<i>Enseigne de rés. H. Haljaste</i> : Plus d'attention à l'éducation de l'esprit des combattants	333
<i>H. R.</i> : Mm vägede kasutamisest dessantoperatsioonidel	335	<i>H. R.</i> : Emploi des unités mécanisées dans les opérations de débarquement	335
Taktikaline ülesanne nr. 1:		Exemple tactique No 1.	
Kompani kallaletungil. <i>Major Marguste</i>	339	La compagnie au combat offensif. <i>Commandant Marguste</i>	339
Tangirühm kallaletungil. <i>Kapten Laks</i>	341	La section de chars au combat offensif. <i>Capitaine Laks</i>	341
Side korraldamine kallaletungil. <i>Major Karell</i>	343	Les transmissions au combat offensif. <i>Commandant Karell</i>	343
— <i>se.</i> : Kergekuulipilduja paiknemine ja tuleülesanne plaanikindlal kaitsel	345	— <i>se.</i> : Dispositif et mission de tir du fusil-mitrailleur en défensive organisée	345
<i>N.-leitn. Ristkok</i> : Kas tõesti 4 km tunnis?	347	<i>Sous-lieut. Ristkok</i> : 4 km par heure, sont-ils réalisables?	347
<i>M. T.</i> : Mm osade kasutamise puhul	350	<i>M. T.</i> : A propos de l'emploi des unités mécanisées	350
<i>Kpt. Madise</i> : Vastuseks „Kas tõesti 4 km tunnis?	351	<i>Capitaine Madise</i> : Réponse à l'article „4 km par heure, sont-ils réalisables?“	351
<i>R. Vaharo</i> : Kodanliku õhukaitse seaduse kohta	353	<i>R. Vaharo</i> : Au sujet de la loi de défense civile contre le danger aérien	353
<i>Kpt. E. Jalak</i> : Degaseerimine	358	<i>Capitaine E. Jalak</i> : Dégasement	358
<i>Mjr. Tammeväli</i> : Talve mõjust lahingumasinatetele	363	<i>Commandant Tammeväli</i> : Influence de l'hiver sur les chars de combat	363
<i>Ltn. H. Mölder</i> : S-a „Tasuja“ hukkumine Orava all 23.03.1919. a.	367	<i>Lieut. H. Mölder</i> : La perte de l'automobile blindé „Tasuja“ sous Orava, le 23. mars 1919	367
BIBLIOGRAAFIA:		BIBLIOGRAPHIE:	
<i>R. Tck.</i> : Integraalne sõda	370	<i>R. Tck.</i> : La guerre integrale	370
<i>N. Rk.</i> : RKKA jalaväe taktikalisest väljaõppest	372	<i>N. Rk.</i> : Instruction tactique de l'infanterie de la RKKA	372
— <i>m.</i> : Suurtükiväe juhtidele ülesannete andmine	375	— <i>m.</i> : Indication aux chefs d'artillerie des missions relatifs aux feux	375
— <i>m.</i> : Suurtükiväevastase võitluse kujutamine manöövritel ja suurematel õppustel	376	— <i>m.</i> : Figuration du combat contre l'artillerie dans les manoeuvres et grandes exercices	376
— <i>N. Vene</i> : „Voina i Revoljutsija“ sept.-okt. 1935	378	— <i>U. R. S. S.</i> : „Voina i Revolutsia“, sept.-oct. 1935	378
— <i>Saksamaa</i> : „Militär Wochenblatt“ veebruar 1936	382	— <i>Allemagne</i> : „Militär Wochenblatt“, février 1936	382
<i>Kk.</i> : Sõjaväelisi teateid välisriikidest	384	<i>Kk.</i> : Informations militaires de l'étranger	384
Uuemad kirjandust	386	Publications récentes	386
Kaitseväe elu	387	Vie militaire	387
Sõdur rindelt jutustab. <i>J. Pert</i> : Sabelina küla vallutamise	390	Récit d'un soldat du front. <i>J. Pert</i> : La prise de Sabelina	390
Ametlik osa	392	Partie officielle, échecs	392
Male	392		

Vastutav toimetaja kolonelleitnant J. REMMEL
 Kõnetr. Kaitseväe nr. 40
 Kodune kõnetraat Kaitseväe 13-34.

Tegev toimetaja kapten **J. MADISE**
 (end. Madisson).
 Kõnetr. Kaitseväe nr. 163

Väljaandja: „SÕDUR“ Tallinn, Toomkooli nr. 7

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:
 Aastas 6 kr. — poolaastas 3 kr.
 Veerandaastas 1 kr. 50 s.
 Üksiknumber 20 s.

SÕDUR

SÕJAASJANDUSE AJAKIRI

Nr. 14-15

9. 04. 1936

XVIII AASTAKÄIK

Kaitseväe reservjuhtkonna ettevalmistamisest.

Nagu see üldiselt on teada, algab meie kaitseväe juhtkonna ettevalmistamine juba kesk- ja kutsekoolides, kuhu selleks otstarbeks riigikaitseline õppus mõned head aastad tagasi (1927. a.) on sundusliku õppeainena sisse viidud. Mida nimetatud ajast kuni tänapäevani nendes koolides riigikaitsealise ettevalmistuse alal faktiliselt kätte saadud ja kuidas on väljavaated tulevikku, selle kohta leiame „Sõduris“ (nr. 31-32 — 19. 08. 1935. a.) lühida, kuid ühtlasi ka küllalt selge ülevaate.

Selles ülevaates on esitatud väiteid, mis baseeruvad konkreetsetel andmetel, ning tuuakse esile tõsiasi, milliste vastu ei saaks üldiselt vaielda, seda enam, et kirjutuse autor näikse olevat üks neid kaitseväejuhte, kes seisab lähedal riigikaitsele õppusele koolides ja keda seepärast tuleb pidada täiesti kompetentseks sellega seoses olevate küsimuste käsitlemiseks.

Kuid ühtlasi tundub siiski, et jälgides riigikaitsele õppuse edenemist koolides, autor paiguti on teinud selle töö kohta liialt optimistlikke järeldusi, iseäranis just kirjutise selles osas, kus riigikaitsele õppus on võetud hindamisele kaitseväejuhtkonna ettevalmistamise seisukohalt. Nii, näiteks, ütleb autor, et „koolireformi lõplikul teostamisel kesk- ja kutsekoolide lõpetajad omandavad teadmisi ja oskusi riigikaitse alal kaitseväe noorte õppekursuse, ja gümnaasiumide lõpetajad ligikaudu reameestele ettenähtud õppekursuse ulatusel. See asjaolu annab võimaluse kesk-, kutsekoolide ja gümnaasiumi lõpetajaid kaitsevärke võtmisel otseselt määrata õppeüksustesse noorema juhi õppekursuse läbivõtmiseks“...

Kui see autori soovivaldus tegelikult täide viia, siis niisugusel juhul kesk- ja kutsekooli ning gümnaasiumi lõpetanud noored edaspidi ei ilmuks väeosadesse 1.

juulil ühes teiste koolihariduse poolt madalamal tasapinnal olevate noortega, vaid nad tuleksid teenistusse 1. septembril, kui harilikult viiakse läbi sõjakooli aspirantide klassi komplekteerimine, ja 1. oktoobril, kui tavaliselt võetakse vastu uusi õpilasi mitmesugustesse väeosade juures töötavatesse õppeüksustesse.

Selline toimimisviis kutsuks aga esile kaitseväejuhtkonna ettevalmistamise alal mõningaid raskusi, millistest ühed on sisulist laadi, kuna teised jälle omavad enam-vähem vormilise tähenduse.

Kõigepealt sisuline külg. Siin tekib küsimus, kas kesk- ja kutsekooli ning gümnaasiumi lõpetanud noored on sõjaerialiselt siiski küllaldaselt määral ettevalmistatud vahetult õppeüksustesse astumiseks, ilma erilise täiendava ettevalmistuseta vastavates väeosades?

Teoreetiliselt paistab siin asi igapidi korras olevat, sest — nagu juba eespool tähendatud — kesk- ja kutsekooli lõpetanud noored on sõjalise ettevalmistuse alal võtnud läbi õppekursuse, mis võrdub noorte kursusele väeosades, ja gümnaasiumi lõpetanute ettevalmistus ulatab isegi reameeste ettevalmistuse tasemeni. Kuid tegeliku elu kogemused õppetöö läbiviimise alal kaadriüksustes ei taha aga seda väidet täies ulatuses tõestada. Aktiivteenistusse astumisel ning kaadriüksustesse ilmunisel kesk- ja kutsekooli haridusega noorte sõjaline ettevalmistus on osutunud üldiselt siiski võrdlemisi puudulikuks ja lüngaliseks, nii et väeosades on tulnud nendega noorte kursus uuesti algusest kuni lõpuni läbi võtta, et anda neile seega tarvilik ettevalmistus sõjakooli aspirantideklassi ja teistesse õppeüksustesse astumiseks. Muidugi on sellel ettevalmistamistööl väeosades riigikaitsele õpetuse tunnid koolides olnud suureks abiks,

võimaldades mitmesuguseid sõjaerialalisi teadmisi ja oskusi noortele kätte õpetada harilikust lühema aja vältusel, kuid täiel määral asendada väeosades läbivõetavat noorte õppekursust ei ole nad seni ikkagi veel suutnud.

Selle nähte põhjuseks ei ole muidugi mitte, et riigikaitse õppuse organiseerimine koolides jätab soovida paremat, vastavad õppekavad on puudulikud, või lõpuks — et töö tegelikud läbiviijad — riigikaitse õppuse instruktorid — ei seisa oma ülesannete kõrgusel. Ei, seda ei saaks küll praegu ütelda, vaid põhjusi tuleks pigemini otsida selles üldises olukorras, millises praegu teostub riigikaitse ettevalmistus koolides.

Eespoolnimetatud kirjutises autor ütleb, et: „kui üksikute koolitüüpide riigikaitse õpetuse kursust võrrelda ajaliselt kaitseväge õppekursustega (noorte, reameeste), siis näeme, et 3-a. kutsekoolide õppekursus vastab täpselt kaitseväge noorte õppekursusele (375 t. + 45 t. võimlemist = 330 t.), kuna 4-a. kutsekooli ja uue keskkooli õppekursus ajaliselt ületab kaitseväge noorte õppekursuse 130—140 t. võrra.“

Teoreetiliselt näikse see küll kaunis hästi sobivat, kuid tegelikus elus ei tohiks unustada kõigepealt seda asjaolu, et riigikaitse õppus kesk- ja kutsekoolides sünnib hoopis teistsuguste tingimustes kui noorte ettevalmistamine väeosades, mispärast loomulikult peaksid lahku minema ka tegelikud töötulemused. Samal ajal, kui väeosades noorte õppekursus võetakse läbi n. ö. kontsentreeritult, ümmarguselt 3 kuud kestva intensiivse ja pideva tööga, jaguneb koolides see kursus 3-me ja rohkemgi aasta peale, vastavalt kooli tüübile — sellise ajaarvutusega, et iga õppenädala peale langeb 2 riigikaitse õpetuse tundi (Keskkoolide ja gümnaasiumide seadus RT. 47 — 1934. a.), kusjuures need kaks nädalatundi tuleb veel omakorda jaotada mitmesuguste riigikaitse õpetuse eriainetega vahel, milliste arv vastavate õppekavade järgi otsustades tõuseb 14 peale.

On selge, et niisuguses olukorras riigikaitse õpetuse aine käsitlemine koolides sünnib n. ö. tilkhaaval hulga aja tagant ühes kõikide pahedega, millised on seotud niisuguse õpetamise viisiga. Tegelikus olukorras võib mõelduda nädalaid ja mõnikord isegi kuid, enne kui ühes mingisuguses klassis või õppegrupis vastava õppeaine alal antud tunnil võib järgneda uus tund samas aines. Sellel ajavahemikul on õpilased eelmisest tunnist muidugi juba kaunis pal-

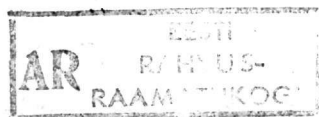
ju jõudnud ära unustada ja instruktoril läheb igakord võrdlemise rohkesti aega varemini läbivõetu meeldetuletamiseks ning uue teema sidumiseks eelmisega, mis on tarvilik aine edukamaks käsitlemiseks. Niisugune kordamine võib sünnida muidugi ainult selle aja arvel, mis on määratud uute küsimuste käsitlemiseks, põhjustades seega nende viimaste pealiskaudsemat läbivõtmist. Kuna see pahe võib korduda ja tegelikult kordubki ühest tunnist teise, siis on arusaadav, mispärast riigikaitse õpetuse ainete käsitlemine koolides lõpptulemusena kipub kujunema pinnaliseks ja antud õppeaja raamides faktiliselt ei ole võimalik saavutada neid tulemusi, mida annab rohkem keskendatud noorte õppekursus väeosades.

Pahe, mis kõigest sellest võib tekkida, ei ole veel nii väga suur, kui küsimus seisab mitmesuguste teoreetiliste teadmiste andmises õpilastele riigikaitse alal, eriti veel, kui sealjuures võtta arvesse, et praegu meil on olemas vastav käsiraamat („Riigikaitse õpetuse käsiraamat kesk- ja kutsekoolidele“, kv. st. VI osak. väljaanne, Tallinn 1933.), mille järele õpilased tarbekorral võivad iseseisvalt töötades lähemalt tutvuda mitmesuguste riigikaitse alasse puutuvate küsimustega. Kuid halvem on juba asi mitmesuguste praktiliste oskuste kätteõpetamisega (rivi, lahinguline ettevalmistus, laskeasjandus jne.), mis nõuab igalt õpilaselt pidevat harjutamist instruktori juhatusel ja järelevalve all — kui mitte just iga päev, siis vähemalt kordki nädalas, mida pole aga võimalik tegelikult kätte saada praegustes oludes.

Koolides õpilastele antavaid praktilisi oskusi sõjanduslikul alal aitavad küll tublisti täiendada kevadised riigikaitse ettevalmistuse eripäevad, kus õppetöö — vastandina talvisele perioodile — sünnib rohkem kontsentreeritult ja viiakse läbi täies ulatuses praktiliste harjutuste tähe all, kuid ka need — piiratud vältuse tõttu (10 päeva) — tegelikult ikkagi ei suuda tõsta õpilaste sõjaoskuslikku tasapinda nii kõrgele kui seda on võimalik teha, näiteks, noorte kursusel väeosades.

Ülaltoodule lisaks on veelgi teisi põhjuseid, mispärast riigikaitse õppus koolides ei saa täiel määral mõjule pääseda. Neist tähtsamatena tuleks märkida: instruktorite vähest arvu võrreldes õpilastega ja sobivate õpperuumide ja väljakute puudust paljudes koolides.

Riigikaitse õppuse teostamisel koolides vastavate õppegruppide suurus tavaliselt ulatub kuni 25 poisini, milline arv

tundub aga suurena, eriti just igasuguste praktiliste õppuste teostamisel, nagu näiteks laskeasjanduse tundides, kus edukama töötamise eesmärgiga õpilased tulevad jaotada mitmesse allgruppi, missugustest ühes, näiteks, teostatakse laskmist, teises harjutatakse sihtima, kolmandas võetakse laskeasendid jne. Kõikide nende allgruppide tööd peab instruktor suutma, vastavate abiliste puududes, üksi juhtida, kõikjale jõudma ja igalpool õppuse juures avalikuks tulnud vead parandama, mis on seda raskem, et kõikidest muudest harjutustest tegelik laskmine nõuab temalt erakordset, alalist ning pidevat tähelepanu. Tõsi küll, instruktorit sealjuures tavaliselt abistab mõni vanem õpilane, kes on riigikaitse õppuses üles näidanud teistest suuremaid edusamme, kuid instruktorit kui niisugust ei suuda need poisid ikkagi asendada, kuna nad on ju ainult õpilased ja paljudeski küsimustes vajavad veel ise juhtimist. Vastava korralduse kohaselt võib praktiliste õppuste läbiviimiseks riigikaitse õppuse instruktorile määrata abiks allohvitseri, kuid see on teostatav ainult neis kohtades, kus läheduses asub väeosi ja kaitseväge oma teenistuslikud tingimused seda võimaldavad.

Mis puutub õpperuumidesse ja väljakutesse, siis paiguti on selles mõttes olud kaunis kitsad. Nii, näiteks, on ühes keskkoolis ja gümnaasiumis ruumide maht ja paigutus nii ebasoodus, et õppevahendeid saab nende hoiukohast välja võtta ja õppuse kohale viia ainult pärast seda, kui kõik teised õpilased, kes riigikaitse õppusest antud tunnis osa ei võta, on pärast vahe-tunni lõppu jalutusruumidest klassidesse ära läinud, ja need õppevahendid tuleb oma kohale tagasi viia enne kui tund lõpeb ja õpilased klassidest välja tulevad. Samas kohas on ka väljakud, mis sobiksid lahingulise ettevalmistuse, riviõppuse jne. läbiviimiseks, koolist võrdlemisi kaugel ja sinaminek ning tagasitulek on seotud kaunis suure ajakuluga. Kooli lähemas ümbruses neid õppusi edukalt korraldada ei saa, samuti on ka ruumid kitsad, mis pärast ebasoodsa ilmaga tuleb välisõppused isegi lihtsalt ära jätta või asendada teistega, niipalju kui see õppekava järgi osutub võimalikuks. Sellises olukorras on saanud paratamatuks nähteks, et tundi näpistatakse eest- ja tagantotsast tavaliselt tublisti lühemaks, mis kogusummas tunduvalt vähendab riigikaitse õppuse peale ettenähtud tööaega, ühtlasi alandades muidugi ka selle edukust.

Peale kõige selle tuleb veel silmas pida, et koolides ei anta õpetust automaat-

relvade alal, kui mitte võtta arvesse mõnd üksikut selleks pühendatud tundi kevadistel riigikaitse ettevalmistuse eripäevadel, missugused võimaldavad küll õpilasi üldjoontes tutvustada kerge- ja raskekuulipildujaga, kuid piiratud aja tõttu ei luba anda õpilastele oskusi nende relvade praktiliseks kasutamiseks. Kõik, kes on õpetanud automaatrelvade materjalosa ja selle käsitlemist, teavad väga hästi, kui palju nõuab aega selle küsimuse põhjalikum selgitamine. Kui nüüd noored tuleksid õppeüksustesse ilma tarvilikumate eelteadmisteta kk ja rk alal, siis praktiliselt tähendaks see, et peab õppeüksuste kursust ajaliselt pikendama, niipalju kui läheb tarvis puuduvate teadmiste andmiseks automaatrelvade alal. Näib aga, et seda on praegu kaunis raske teha, sest et siis jälle väheneks õppeüksused lõpetanute ohvitseride ja allohvitserikandidaatide juhtimispraktika aeg väeosades, mida ka ei võiks soovitavaks lugeda.

Lõpuks veel üks küsimus. Kõikidelt kaitseväge õppeüksustesse astujailt peale tarvilikkude teadmiste ja oskuste riigikaitse alal nõutakse veel, et nad oleksid selleks ette valmistatud ka sõjakasvatuseks. Tähen-datud ettevalmistust ei saa aga kesk- ja kutsekoolid nõuetavas ulatuses läbi viia, kuna seda ei soodusta üldine olukord, milles teostub riigikaitse õppus koolides.

Riigikaitse kasvatuse ülesandeks koolides vaimsel alal (Vt. „Õppekava riigikaitse ettevalmistuse teostamiseks kesk- ja kutsekoolides“, kv. staabi VI osak. väljaanne, Tallinn 1933.) „kasvatada õpilasi... aktiivseteks kodanikkudeks-riigikaitsejateks, arendades neis kõike sõjamehele tarvisminevaid vourusi: distsipliinitunnet, isamaarmastust, riiklikku meeoleolu, ustavust, ausameelsust, julgust, vaprust, kokkuhoidlikkust, kasinust, kindlat usku oma võimetesse, ennekõige aga v a n k u m a t u t k o h u s e t u n n e t, mida tuleb lugeda kodaniku-riigikaitse tähtsamaks moraalseks omaduseks“...

Nende eesmärkide saavutamiseks vaimne kasvatus koolides teostatakse (Vt. sama õppekava) „käsikäes üldise kasvatusega kõigi kesk- ja kutsekoolide juhatajate ja õpetajate poolt, ja riigikaitse ettevalmistuse eritundidel riigikaitse õppuse instruktoritelt, kes sealjuures on oma õpilastele kõikide ülaltähendatud kodaniku-sõjamehe vouruste eeskujuks. Koolide juhatajad on kohustatud hoolitsema, et need osad üldises õppekavas, kus valgustatakse riigikaitse mõistega seoses olevaid küsimusi ja kus kä-

sitletakse noore kodaniku ja ühiskonnaliikme tunnete ja ilmavaate arendamist, nagu: kodanikuteadus, eesti kirjandus- ja kunstiajalugu, mõtteteadus, ajalugu jne., moodustaks ühise ideelise terviku riigikaitse kasvatuse põhimõtete, üldine kasvatus peab looma soodsad eeldused riigikaitseks kasvatuseks ja viimasega koos arendama noori kohusetruudeks ja aktiivseteks riigikodanikkudeks“

Need katkendid kehtivast õppekavast näitavad selgesti, et vaimse kasvatuse programmi oma ulatuse poolest suudaks üldiselt rahuldada neid nõudeid, millised esitatakse noorele, kes tahab astuda õppeüksusesse kaitsevägejuhiks ettevalmistamiseks. Küsimus seisab vaid programmi teostamises.

Selles mõttes pole põhjust arvata, et riigikaitse õpetuse instruktorid isiklikult ei oleks suutelised täitma ülaltooduga nende peale pandud kasvatuslikke ülesandeid. Kuid peab kohe ütleva, et ka siin on üldine olukord kujunenud seesuguseks, et instruktoritel tegelikult puudub võimalus oma oskusi kasvatamise alal täies ulatuses tööle rakendada, nagu ta ei saa seda teha ka väljaõppe alal. Instruktor puutub kokku samade õpilastega kõigest kaks korda nädalas (2 nädalatundi), milline aeg on liialt lühike selleks, et õpilaste kasvatuslikul mõjutamisel oleks tarvilik pidevus, ilma milleta see töö ei anna soovitavaid tagajärgi. Pealegi pole koolides niisugust sobivat miljööd õpilaste kasvatamiseks, nagu seda on, näiteks kaitseväs, kus kasvatusalused (sõdurid) on koondatud ühiselamutesse (kasarmutesse), mis võimaldab kasvatuslikku mõjutamist tõhusamalt läbi viia.

Mis puutub õpetajaskonnasse, kelle peale — nagu eespool nägime — on samuti pandud ülesandeid õpilaste kasvatamise alal riigikaitse vaimus, siis tundub, et olude sunnil ta ei saa ennast siin praegu täielikult maksma panna, sest suur osa õpetajaist ei oma veel vastavat sõjaerialalist ettevalmistust (tagavaraväeohvitseri kutse), mis on üheks tarvilikuks eelduseks iga sõjalise kasvatuse, sealjuures ka õpilaste riigikaitse kasvatuse teostamisel.

Nii siis kõigest sellest, mis tähendatud eespool, kujuneb säärane üldine pilt, et riigikaitse õppus koolides faktiliselt ei suuda ikkagi õpilasi sõjaliselt ette valmistada niisuguses ulatuses, kui see on tarvilik, et tegevasse kaitseväge teenistusse astudes neid võiks kohe määrata õppeüksustesse — ettevalmistamiseks tagavaraväeohvitseriks või -allohvitseriks.

Riigikaitse õppus kesk- ja kutsekoolides tema praegusel kujul on peamiselt n.ö. informatsioonilist laadi. Kindlasti annab ta sealjuures peale teoreetiliste teadmiste ka hulga praktilisi oskusi, kuid neid võib tõsisemalt arvestada ainult siis, kui nad pärast koolist lahkumist alal hoitakse. Enamik õpilastest lõpetab kooli 18—19 eluaastal, seega siis jääb tegelikku kaitseväge teenistusse astumiseni 1—2 aastat, millise aja vältusel koolis riigikaitse alal omandatud teadmised ja oskused võivad kergesti ununeda, kui neid ei värskendata töötamisega kaitseväe teenistusse või mõnes teises riigikaitse eesmärgi taotlevas organisatsioonis, mida, kahjuks, ei tee aga kaugeltki mitte kõik abiturientid.

Ülalpool toodud väited ning nendest tehtud järeldused riigikaitse õppuse ulatliku külje kohta kesk- ja kutsekoolides näivad olevat üldiselt maksivad ka gümnaasiumide suhtes. Riigikaitse õppuse teostamise kohta neis õppeasutistes puuduvad küll veel kogemused, kuid paistab siiski tõenäoline, et ka siin ei saa olema tegelikult võimalusi ammutada sõjalise ettevalmistuse alal niisuguseid tagajärgi, et abiturientid võiksid vahetult astuda kaitseväge õppeüksustesse, sest olud ja töötingimused gümnaasiumis kujunevad ju üldiselt samasugusteks kui kesk- ja kutsekoolides, mispärast ka *töötulemused* peaksid olema ühesuguse väärtusega, ehkki sealjuures gümnaasiumi riigikaitse õppus ajalisel on suurem kesk- ja kutsekoolide omast ja võrdub umbes reameeste kursusele, nagu oli juba varem kord tähendatud.

Vormilisest küljest tuleks niisugusel korral, kui kesk- ja kutsekooli ning gümnaasiumi lõpetanud noored saadetakse väeosadest mööda minnes vahetult õppeüksustesse, muuta sellekohaselt kaitseväge rühma aegse komplekteerimise tähtaegu, või kui seda ei taheta teha, siis praegusest 2 kuu võrra varem toimetada uute õpilaste vastuvõtmist õppeüksustesse. Mõlemad juhud — eriti aga viimane neist — tooksid endaga kaasa rea ebasobivusi ja isegi tõsisemaid raskusi, iseäranis mis puutub õppetöö korraldamisse ja selle läbiviimisse sõjakooli aspirantideklassis ja osalt ka väeosade koosseisu kuuluvates õppeüksustes, mida ei suudaks täiel määral üles kaaluda ka see asjaolu, et antud juhul praegusega võrreldes pikeneks õppeüksused lõpetanute juhtimispraktika aeg väeosades.

Nendest pahedest oleks ehk võimalik mööda pääseda, kui teha kesk- ja kutsekoolide ning gümnaasiumide lõpetanutele sundaja ärateenimise mõttes soodustust (kuni 2

kuud), nagu seda anti 4—5 aastat tagasi neile, kes olid sooritanud sellekohased katsed. Niisugusel korral abituriendid võiksid küll ilmuda otse õppeüksustesse, ilma et oleks tarvis muuta kaitseväge üldisi või õppeüksuste komplekteerimise tähtaegu. Seda moodust pooldab osa õpilasi ja ka nende vanemaid, kuid ta ei sobi hästi kaitseväge huvidega, sest et siin juhtide ettevalmistamise aeg, milline juba praegu vältuselt tundub minimaalsena, jääks veelgi lühemaks, kusjuures loomulikult langeks ka juhtkonna ettevalmistamise tasapind.

Arvesse võttes kõiki eespool märgitud sisulisi ja vormilisi raskusi kesk-, kutsekoolide ja gümnaasiumi lõpetanute määramiseks vahetult õppeüksustesse nende võtmisel tegelikku kaitsevæeteenistusse, tundub küll, et praegune kord, kus abituriendid en-

ne õppeüksustesse määramist peavad läbi tegema noorte kursuse väeosades, on siiski otstarbekohasem, sest et ta kindlustab kaitsevæe juhtkonnale põhjalikuma ettevalmistuse, täites kõik need lüngad, millised olude sunnil on võinud tekkida õpilaste riigikaitse sisse ettevalmistusse koolides.

Sellega ei ole muidugi kuidagi viisi tahtetud märku anda, et riigikaitseline õppus koolides kui niisugune ei ole täitnud tema peale pandud lootusi. Vastuoksa: ta on andnud seda, mida ta praegustes oludes tegelikult suudab anda, kujunedes sealjuures ühtlasi kaitsevæe juhtkonna ettevalmistamisel esmajärgu tähtsusega teguriks, missuguse ärajäämise puhul tagavaravæeohvitseride ja allohvitseride ettevalmistus ei saaks kaugeltki ulatada praegu sellel alal saavutatava tasemeni.

Kk.

Rohkem tähelepanu inimvõitleja vaimu kasvatusele.

Res.-lipn. H. Haljaste.

Me elame üle tehniliste saavutiste ja võitude ajastut... Tehnika on ennast maksma pannud kõikjal. Näib, et tehnika on saanud rahvaste ebajumalaks, keda teenitakse ja kellele tuuakse ohvreid. Ta on oma hiilgava aupaistega pimestanud kõiki. Ta püüab varju jätta inimese, kelle tähtsus lahingus nagu polekski esmajärguline.

Tõepoolest, inimsoo ajalookoidikust on sõjavägi tehniliselt muutunud tundmatuseni. Ajastute ahelikul vältel on sõjatehnika läbi teinud tohtu suure moonde. Kui muistne sõdur evis vaid oda ja kivi kirve, siis tänapäeval tarvitab ta tõelisi surmamasinaid. Püssi kõrval on kuulipilduja, suurtükk, tank, auto, lennuk. Kõik need masinad on ümbritsetud telefoni, raadio ja paljude muude moodsate abinõudega. Masin on see, mis tõusnud esiplaanile, masin on see, mille järelle on hakatud hindama sõjavägede ja riikide jõude. Masin on see, mille ehitamiseks rahvad ohverdavad omi elumahlu. Näib, et masinale pühendatakse maksimum tähelepanust.

„Masinavaimustus“ võib saada aga ohtlikuks. Meelestagem, et masina käimapaneks, juhiks-tuumaks, on ja jääb inimene oma nõrkuste ja voorustega. Ma ei eita sõjatehnilise arengu vajadust. Ei, kaugeltki mitte. Ma tahan aga alla kriipsutada, et sõjatehniliste saavutuste kõrval ei tohi

unustada inimvõitlejat, ta kasvatamist ja arendamist. Ei tohi unustada, et sõda vajab ikka ja alati kahte komponenti — inimest ja masinat, masinat ja inimest. Ei liigu ju sõjas ükski masin, kui teda ei juhi inimene, ta tahe. Nii nagu vabrikus masina ja materjali kõrval on vältimatu inimese olelu, ta tööjõuga, niisama ka sõjas on ta asendamatu. Kuigi tehnika võib anda inimesele tõhusaima relva, siis sellegipärast võitleja — kes on arg, kohusetruudusetu, ükskõikne oma rahva saatuse vastu — ei suuda nii tihti kõiki relva omadusi kasutada. Relvmasin sellise võitleja kätes on null. Üsna loomulik, et lahingukoledused — kuuliderahe, mürskude ja granaatide kärgatused, haavatute vaevlemised ja oiged avaldavad oma mõju inimpsüühikale. Ent siiski, seda vähem, mida kõrgem on võitleja moraal — tema selge arusaamine oma kohusest jne. On võitleja moraal nõrk — ei suuda ta võidelda elualal hoiu vaistuga, — selle nähuga, milline ilmneb kõikidel võitlejail — ta loobub võitlusest. Tuleviku sõda nõuab aga kõrge vaistuga võitlejaid, kes loevad kõrgeks võitluse eesmärki, kes teavad selgesti, mis eest nad võitlevad. On meil sellised võitlejad, siis nende moraalne jõud ei murdu niipea. Tuleviku sõjakoledustest pole kahtlust. On kindel, et ta

kujuneb veel suuremaks vägivallaks kui seda oli Maaailmasõda, kuna sõjatehnika hävitav mõju, tule tõhusus jne. on ette näha. Vaat seepärast on seda suurem vajadus hoolitseda inimese kui võitleja moraalseste omaduste tõstmise ja väljaarendamise eest.

Mida ka ei räägitaks mehhaniseerimisest, on ikkagi selge, et lahingus võidab mitte alati see, kel mehhaniseeritum vägi, ja ka mitte alati see, kel arvuline ülekaal, vaid „võidab see, kes on otsustanud oma ülesande viia lõpuni ja ennem surra kui loobuda oma tahtest,“ nagu mainib meie Jalaväe eeskiri II osa § 8.

Prantslased vaatamata sellele, et omavad vägagi mehhaniseeritud sõjaväe, ei jäta siiski rõhutamata inimese moraalseste väärtuste suurt tähtsust. „Moraalne jõud on kõige mõjuvam edu tegur, sest et ainult inimese vaim valab elu materjalsete riistade surnud kehadesse“, seisab prantslaste eeskirjades.

„On tarvis, et sõdurid omaksid raudse tahtmise, julguse, karastatud iseloomu; nad peavad mehiselt välja kannatama hingekärstavaid stseene, milliseid nii palju lahingus“, ütleb jaapani määrustiku § 22.

Leo Tolstoi oma „Sõda ja rahu“ kirjutab muide — „Sõda, see on malemäng, mis erineb malemängust vaid sellega, et malemängus iga käigu juures võib mõelda nii palju kui tahes, et seal on mängijad väljaspool aega, ja veel sellega, et males ratsu on alati tugevam odamehest ja kaks odameest on alati tugevamad kui üks odamees, sõjas aga on üks pataljon kõvem diviisist, mõnikord aga nõrgem kompanist.“ Nende sõnadega vihjab Tolstoi moraali tähtsusele.

Napoleon kirjutas võidetud lahingu puhul 75 prots. edust moraalse ning 25 prots. materjalise elemendi arvele. Üsna loomulik, et nüüdisaeg pole Napoleoni aeg ja seltsust suhet moraalseste ja materjalsete elementide vahel ei saaks vahest enam kuidagi pildada õigeaks. Võib aga kindlasti öelda, et see suhe on 50% : 50%, kusjuures inimene on ja jääb peamiseks sõjariistaks.

Kui nii, siis seda tõsisemat tähelepanu tuleb pöörda sõduri moraalseste omaduste kasvatusse. Seda ei saavutata aga aastaga. Kaitseväeteenistuse aeg on liig lühike iseloomu kasvatamiseks, ehkki ka seal tuleb erilisel rõhutada inimvõitleja vaimu arendamist.

Perekond on see, mis annab suuna ja sihi tulevase kodaniku väljaarendamisele. Lapse eas saadud muljed ja tõekspidamised on kui kompass, mis juhhib inimest ka täiskasvanud olles. Mida peab siis andma perekond ja kuidas ta peab mõjutama lapse hinge?

Hinnaliseim riigikodaniku ja sõjamehe väärtus on tema sügav isamaalisus — armastus oma rahva ja kodu vastu. Isamaa armastus on see, mis tõukab meid kangelastegudele, tõukab meid uute väärtuste loomisele. Patriotism on alustugi, mille ümber kasvavad ja arenevad teised omadused — ühistunne, julgus, kohusetunne. Nii hädaohtlikust ühise tunde puudumisest ei saagi juttu olla kui rahvas on patriootiline, kui teda kannab armastus oma kodu vastu, ürgside selle pinnaga, kus puhkavad esivanemad, kust on igaüks võrsunud ja kuhu ta läheb pärast surma. Rahuaegne ühistunne, kokkuhoid suureneb sõja puhuks tohtu suureks jõuks, mille kasutajaiks peavad aga olema niisama patriootilised juhid, kes jagavad käsklusi ja tegutsevad oma südame hääle järele. Sõjaoht üldse ligistab inimesi ning seda enam, mida suurem oli side juba rahu ajal. Seepärast noorele kodanikule tuleb sisendada patriotismi ning kasvatada teda täielikus isamaalikus vaimus. Ema, isa jutustagu ja rääkigu lapsele eesti kangelastest ning selgitagu eestlaste tublidust sõjas ning üldse elus. Opetagu lastele isamaalikke laule ning rääkigu isamaast, kui pühast pinnast, mille eest on esivanemad nii palju verd valanud ja ohvreid toonud, mis kõik selleks, et luua tulevastele põlvedele lahendamaid äraelamise võimalusi, et võimaldada meil enestel oma elu ja saatust korraldada. Kui teised rahvad ka lubavad meile paremat põlve, siis ei tee nad seda, vaid võtavad sedagi käest mis meil on. Seepärast meie ei salli teiste rahvaste segamist meie ellu, vaid korraldame seda ise.

Ei maksa kalduda šovinismi — teiste rahvaste sallimatusse. Kui patriotism on suur väärtus, siis šovinism on lausa õnnetus. Šovinismiga läbiimbu nud rahvad on kõigile pinnaks silmas. Patriotism aga tõstab meid teiste rahvaste silmis, loob meie vastu lugupidamist ja poolehoidu. Seepärast, austame igat rahvust, ent hoiame oma selgroo kõverdamatult, olème ka mendega käitumisel eestlased!

Paralleelselt koduga peab süvendama rahvuslikku kasvatust kooli. Kusjuures pole mõtet luua erilisi „isamaa vaimu arendavaid“ tunde ega ka eriõppejõude. Ei, seda pole tarvis, see võib olla on isegi kahjuks. Kool peab omama selekteeritud õppejõude, suuri patrioote, kes siis tundides, käsitades üht või teist ainet, põimiks ainesse isamaalikke sädemeid. Eriti

käib see eesti keele, eesti ajaloo ja kodumaa geograafia tundide kohta, kus on nii kerge mahutada ainesse patriootilist hinge.

Kaitsevärke astumisel peab kodanik olema juba küps isamaalikult, ta peab juba olema täielik „eesti orientatsiooniga mees“. Kaitseväes olevate noorte meeste vanadus on juba selline, kus raske on mõjutada nende ilmavaadet. Kuid ka siin tuleb käsitada ja õpetada eesti ajalugu, selgitades vanade eestlaste sõjakust ning kõikide rahvuste ürgtungi vabaduse järele. Üsna loomulik, et kõik sellised kõnelused ja õpetused ei tohi kanda kuivade ettekannete iseloomu, vaid peaks omama praktilist ilmet, nagu sellest kirjutab kpt. O. Sepp 1926. a. „Sõduris“ nr. 4, pealkirja all — „Isamaa ja kodumaa — miks on nad mulle kallid“.

Mitte asjata ei rõhuta ma isamaaliku vaimu süvendamise tarvet. Me ise oleme tunnistajateks, et meie ei saa kiidelda oma patriotismiga ja ühistunde rohkusega. Rassiliselt oleme tubli sõjakas rahvus. Ent nõrgendame omi jõude kokkuhoiu tungi vähesusega. Teame, et see on juba meie ajalooline viga „Eestlased põevad laialdast rahvustunde arenematust, sellepärast on kodumaal ümberrahvustumine nii rohkesti hoogu võtnud ja nüüd idapool Eesti piiri ümbervenestumine. Peagu 10 prots. ümbervenestumine ja eesti keele kadumine Venes hüüab meile seal *memento mori*. Kraasna ja Lutsi rahva saatus ootab meid“, kirjutab mõni aasta tagasi meie kadunud prof. M. J. Eisen ühes „Eesti Kirjanduse“ numbris, kus ta käsitles ümberrahvustumise probleemi.

Meil on rahvuslik alaväärsuse tunne, mida aitab süvendada meie rahvaarvu äärmiselt väike juurdekasv. Sellega ongi seleta-

tav meie rahva suur ümberrahvustumine. Ei ole usku oma rahva tulevikku, siis tembeldatakse võõrsil end otsekohe võõra rahva liikmeks ning sulatakse aegamööda temaga kokku. Muidugi, meil pole suuri monumente, mis tähistaksid meie saavutisi minevikus, meie minevik ei oma midagi, millega uhkustada. Ent meie oleme lühikese aja ga saavutanud palju, oleme teinud tööd ja see töö on kannud vilja! Seda tunnustab kogu maailm, ainult meie ise ei taha seda veel uskuda. Meie rahvus on rassiliselt, vere poolest tubli rahvus. Meie väike rahvaarv ei takista meil olla suurrahvuseks, sest rahvust hinnatakse mitte arvu vaid ta väärtuse, tubliduse järele. Meie oleme suur ja võimas rahvus! On meil see tunne, see usk, siis ta aitab meid kõikjal nii lahingus kui tavalises argipäeva elus. See usk on võimsam kui vastase moodsad relvad, sest relvad võivad meil suurendada ohvreid, ent võitlustahet „võidelda viimse veretilgani“ nad ei suuda surmata seni, kuni pole kadunud lahinguväljalt eesti võitleja.

„Tugevad linnad ja arsenalid, suurtükid ja teised sõjalised riistad on lõvinahaga kaetud lambad, kui rahvas ei evi loomulikku julgust ja sõjamehelikkust“, ütleb Bacon.

Kokku võttes. Sõjatehnika arenemise kõrval ei tohi unustada inimvõitleja moraalseste omaduste kasvatamist. Tähtsamaks omaduseks on patriotism, mis kutsub esile ka teisi sõjamehele vajalikke omadusi. Meil on rahvusliku meelsuse kasvatamine eriti vajalik. See kasvatus peab algama kodus, jätkuma koolis ning kaitseväes. Peab meelestama, et tõhusamaid tagajärgi annab igasugune kasvatus noorelt.

Motomehhaniseeritud vägede kasutamisest dessantoperatsioonidel.

Motomehhaniseerimise ajajärk kaasajal sunnib meid pöörama tähelepanu motomehhaniseeritud vägede kasutamisele ka dessantoperatsioonidel. Vastavad vihjed välismaa sõjakirjanduses ja andmed välisriikide viimaseaja manöövrite kohta rannikutel tõendavad, et selle probleemi lahendamise alal on käimas kõikjal tõsine töö. Kuid katsetamiste ja uurimuste tulemused sel alal hoitakse saladuses, mistõttu ei leia meie kaasajal ühtegi autoriteetlikku teost, kus see ala leiaks põhjalikumat käsitlemist. Võime leida vaid üksikuid kirjutusi, kuid need siis-

ki lubavad jõuda mõningatele seisukohtadele.

See küsimus peaks tõsist huvi pakkuma ka meile. Juba meie pikk rannik üksinda kohustab meid pidevalt jälgima välismaa sõjakirjanduses ilmunud uurimusi dessantoperatsioonide alal ja välja noppima sealt kõike seda, mis on uudis.

Mis puutub motomehhaniseeritud vägede kasutamise ideesse dessantoperatsioonidel, siis pole see iseenesest mitte väga uus.

See idee sai oma alguse juba Maailmasõja päevil.

Nii kavatsesid inglased 1917. a. Flandria rannikul maale saata dessantvägede koosseisu ka kolm tanki ja kolm motoriseeritud kuulipildujate patareid, kusjuures kuulipildujad olid monteeritud mootorratastele. Nimetatud operatsioon jäi teostamata.*)

Sakslaste dessantoperatsioonil Saaremaale 1917. a. oktoobris kuulusid sakslaste dessantvägede koosseisu ka mootorratturite salgad, keda kasutati peamiselt luureülesannete täitmiseks koos jalgratturitega. Nimetatud salgad olid esimesed, kes takistasid ja süvendasid demoraliseeritud venelaste vägedes paanikat ja võtsid oma alla Saare- ja Muhumaa vahelise valltee, lõigates ära venelaste taandumistee Saaremaalt Muhumaale. Kuid seda operatsiooni ei saa meie kuigi tõsiselt arvestada, sest venelased ei kujutanud endast enam organiseeritud sõjalist jõudu, mistõttu see operatsioon väärib märkimist rohkem ühepoolse manöövrina, kus puudus vastaspoole tahe.

Motomehhaniseeritud osade areng pärast Maailmasõda on muutunud nende kasutamise dessantoperatsioonidel paratamatuks nähteks. „Motomehhaniseeritud osad osutuvad kaasajal kõige kohasemateks abinõudeks dessantoperatsioonide läbiviimisel, kes teotsevad käsikäes jalaväega ja igasugusel maastikul liikuva suurtükiväega ja keda toetavad õhujõud ja nende tegevuse esimesel etapil rannikul — laevastiku suurtükitali.“ Nii kirjutab punaste dessantoperatsioonide uurija Pavlovits.)*

Kui vaadelda pärast-maailmasõjaaegseid dessantoperatsioone, siis näeme, et tõesti — dessantvägede koosseisu esinevad alati ka motomehhaniseeritud osad.)*

Nii kuulusid 1925. aastal hispaanlaste dessandil Marokosse dessantvägede koosseisu ka 16 tanki. Sealjuures dessantvägede arvuline suurus oli 12 000 meest.

Jaapanlaste dessantvägede koosseisu 1932. aastal Šanghai operatsioonide ajal kuulusid 40 tanki ja soomusautot. Dessantväed koosnesid 8000 mehest. Hiljem suurendati dessantvägede koosseisu 30 000—33 000 meheni, kusjuures samuti suurendati ka tankide ja soomusautode arvu, mis hiljem ulatus 70-ni.

Jaapanlaste vaated motomehhaniseeritud vägede kasutamisele dessantoperatsioonidel

peegelduvad üldiselt nende eriliste meredesant-osade koosseisu, kuhu kuuluvad väikesed spetsiaaltangid, soomusautod ja motoriseeritud suurtükivägi.

Motomehhaniseeritud vägede kasutamist võime tähele panna ka manöövritel ja nimelt:*)

1. 1930. a. inglaste manöövritel kuulusid dessantvägede koosseisu, — 1 jalaväe brigaad (ilma 1 pataljonita), kellele olid juurde antud tangid, autod ja motoriseeritud suurtükiväeüksused;
2. 1934. a. inglaste manöövritel Yorkšire'i rannikul maabus dessant, mille koosseisu olid ka motomehhaniseeritud üksused;
3. 1931—34. a. vahel prantslastelt korraldatud manöövritel kasutati kõikjal motomehhaniseeritud üksusi. Manöövritel La Rochelle'i juures saadeti maale tervikult üks motoriseeritud suurtükiväerügement ja ka tanke.

Ujuvtankide ilmumisega suureneb veelgi tankide kasutamine dessantoperatsioonidel, sest ujuvtankidega lahendatakse hõlpsamalt üks raskemaid küsimusi ja nimelt — tangi laadimine laevalt maabumisinõule (praamile, parvele jne.) ja sealt tema maabumine ning väljajõudmine rannale.

Fuller väljendab oma vaateid ujuvtankide kasutamise kohta maabumisel järgmiselt: „...hädavajalik on omada ujuvtanki, mida ei lasta merre mitte ükskõik millisel laevalt, vaid eriti selleks määratud transportlaevalt — tangikandjalt, millelt tank laskub vette sama kergelt kui lennuk tõuseb õhku — lennukikandjalt... Sellise tangikandjalt vettelastava masinaga on võimalik jällegi saavutada ootamatust, kusjuures kõrvaldatakse need raskused, mis esinevad laeva ja ranna vahelise veeriba ületamisel. Maabumine võib teostuda igal enam-vähem selleks soodsal rannatükil, üheaegselt mitmel kohal.“*)

Huvitav oleks veidi peatuda üldiselt mõningatel vaadetel motomehhaniseeritud üksuste kasutamise alal.

Algame maabumisega. Jalaväe osade mõjuvaks abistamiseks on vajalik, et enne jalaväe maabumist saadetakse ette rannale kaks või rohkem ešelonit

*) Morskoi Sbornik nr. 4 — 1935. a., lk. 9.

*) Morskoi Sbornik nr. 6 — 1933. a. lk. 17.

ujvtanke *). Need kisuvad endale vastase lähelepanu ja ka tule, mille tõttu jalaväeosad võivad maabuda väiksemate kaotustega. Teisest küljest võivad ujuvtangid oma tule ja suure liikuvusega osutada ka teatavat reaalselt kaitset jalaväe osadele, surudes maha vastase tulepesi.

Ujuvtankide eduka kasutamise üheks eeltingimuseks on nende massiline kasutamine. On loomulik, et ujuvtangid maabumisel kannavad kaotusi, kuid need kaotused olevat tasutavad saavutatud edu-ga.

Ujuvtankide maabumisel kasutatakse ka suitsukatteid. Maabumiseks kohaseimad laevad on madala süvisega, kiired ja väikesed laevad, kes suitsukatete varjul ja suurtükitule toetusel võivad tanke vette lasta rannale õige lähedal.

Dessantoperatsiooni edaspidiseks arenemiseks vajaliku platsdarmi sissevõtmisel tangid hävitavad vastase jalaväeosi ja automaatrelvade pesi, ähvardades ühtlasi ka vastase kergesuurtükiväe positsioone.

Vastase suurtükiväe tegevuse halvamine ongi tankide tegevuse edaspidiseks eesmärgiks. See on tingitud vajadusest sundida vaikima või paralüeerida vaenlase patareid, kes võiksid takistada dessantvägede juurdevoolu laevadelt rannikule.

Tänu tankide kiirusele ja nendel olevatele radioaparatuuridele, võivad juhid kasutada tanke isiklikuks luureks maastikul, mis on eriti tähtis kiirete otsuste võtmisel. See mõjub alluvatele moraalselt hästi, vähendab kaotusi ja võimaldab kasutada neid soodustusi, mida pakub maastiku isiklik tundmine tegevusrajoonis.

Suuremad tangid (mitte-ujuvad) toimetatakse vahepeal rannale ujuvabinõudega ja neid võidakse kasutada liikuvate komandopunktidenä kõrgemate instantside juhtide jaoks.

Tangid on eriti kohased kerge te kuulipildujapesade hävitamiseks. Kergedkuulipildujad on kergelt transporteeritavad, nad on liikuvad ja võivad avada kiirelt tabava tule. Niipea kui on vaibunud laevastiku suurtükituli, võivad nad kiirelt astuda tegevusse. Tankidele ei ole aga nende tuli ohtlik, küll on aga tank nende hävitamiseks otstarbekohane.

Suureks abiks võivad tangid jalaväele olla veel juhul, kui rannale on ehitatud traattõkked. Tangid võivad läbikäike

murda niihästi veealustesse kui ka maa-pealsetesse traattõketesse, mis on ehitatud rannale.

Tank on ka väga kohane sidepidamiseks niihästi üksuste vahel kui ka ranna ja laevade vahel (raadioga). Tema kujutab endast liikuvat sidekeskust ja juba see asjaolu üksinda tasub neid pingutusi, mis vajalikud selleks, et tanki maale toimetada.

Tangid võivad suurt abi pakkuda ka laskemoonaga ja toiduga varustamisel ja samuti ka haavatute evakueerimisel.

Kokku võttes võib hinnata tanke kui abinõusid, mis säästavad inimjõudu ja mille kasutamine võib tuua teatavat kasu dessantoperatsioonil. Kuid siinjuures ei tohi üle hinnata nende võimeid.

Kõigepealt tekitab raskusi nende vettelaskmine laevalt. Ei näi olevat tõenäoline, et ujuvtankidega täislaaditud laevad jäävad peatuma ranna lähedusse, kust siis ujuvtangid otsekohe vette lastakse. Ujuvtank ei ole kohane selleks, et isegi madalalt laevalt vette laskuda. Tema vettelaskmiseks peab olema vastav sild. Seepärast tuleb ujuvtanke vedada ranna lähedusse kas praamidega või eriti selleks ehitatud pontoonitauliste ujuvabinõudega, kuhu ujuvtangid laevalt tõstetakse kraanade abil. Praamidega ja teiste madala süvisega ujuvabinõudega viiakse ujuvtangid nii lähedale rannale kui vähegi võimalik ja lastakse nad siis sealt erilist silda mööda vette.

Ujuvtankidega laaditud praamide ja teiste ujuvabinõude lähenemine rannale võib teostuda suitsukatete abil. Samuti ka ujuvtankide väljaujumine rannale. Suitsukatet võimaldavad ühest küljest küll varjata ujuvtanke kaitsja vaatluse eest, kuid teiselt poolt nad võivad segamini ajada ka ujuvtankide rivistused, sest merel ja ka võõral rannal võivad puududa vajalikud orienteerumisesemed. On ujuvtangid kaotanud orienteerumisvõime, võivad nad maabuda hoopis teises rajoonis kui esialgu kavatseti.

Kui aga ujuvtankide maabumisel ei kasutata suitsukatteid, siis võivad tangid saada tundvate kaotuste osaliseks. On selge, et rannakaitse osad tulevikus varustatakse tangitõrje relvadega ja soomustlähastava laskemoonaga. Seni kui tangid asuvad veel vees, on neid, vaatamata märgi väiksusele, lageda veeala tõttu hõlpus hävitada.

Lisaks tangitõrje relvadele seltsivad veel mitmesugused puht-inseneriväelised takis-

*) „U. S. N. 1. Proceedings” detsember 1934. a. — „Mechanization in aid of landing.”

tused ja tõkked, sest kaasaja dessantide vastu võitlemisel pannakse suurt rõhku iniserilisele kaitsele rannal. Ehitatakse tõkkeid ja takistusi randjoonele ja mõlemale poole seda joont.

Mis puutub üldiselt motomehhaniseeritud osade kasutamisse, siis peab ütleva, et nende kasutamise eeltingimuseks on sadamate, sildade ja teede olemasolu. Seepärast omavad purustustööd suure tähtsuse, sest nad võivad tunduvalt pidurdada motomehhaniseeritud osade edasilikumist.

Motomehhaniseeritud osade kasutamine kindlustatud ranna vastu sarnaneb üldiselt läbimurdele kindlustatud positsioonist. Loomulikult ei saa tavalisi tanke enne kasutada, kui nende maabumiseks on jalaväe ja ujvtankide poolt loodud teatav platsdrum.

Kindlustamata rannal algavad motomehhaniseeritud osad viivitamata edasitungimist sõjaliselt tähtsate punktide ja rajoonide okupeerimiseks enne kaitsja jõudude kohalejõudmist. Algab „võidujooks“ — ühelt poolt rannast sisemaa suunas (kallalitungija) ja teisest küljest sisemaalt rannale (kaitsja).

Tekib tarvidus kiireks teotsemiseks. Teisest küljest aga pikeneb kiire teotsemise tagajärjel ühendus seljatagusega, s. o. rannaga ja laevadega. Kõikide aegade dessantoperatsioonide nõrgemaks küljeks on olnud ühendus laevadega. Eriti õrnaks on see ühendus muutunud motomehhaniseeritud osade kasutamiseks. Mida kaugemale motomehhaniseeritud osad rannast tungivad, seda pikemaks ja pikemaks lähevad kommunikatsioonid ja seda raskemaks muutub varustamine põletis-määrdeainetega, laske moonaga ja tagavaraosadega. Mida kaug-

male tungitakse, seda ohtlikumaks muutub seisukord ka puht-isikliku julgeoleku mõttes, sest ikka rohkem ja rohkem tekib võimalusi motomehhaniseeritud osade hävitamiseks (juhtide väsimus, ööpimedus jne.) Kui kaitsjal on korda läinud hävitada teatav motomehhaniseeritud osa, siis on sel väga suured moraalsed tagajärjed, kuid ka materjalselt on see väga tasuv. Nimelt võib uue osa kohaletoimetamine kodumaalt võtta palju aega, mis kõik mõjub takistavalt dessantoperatsiooni käigu arenemisele.

Kokku võttes võime öelda, et motomehhaniseeritud osade kasutamine dessantoperatsioonidel võib aset leida laiaulatuslikumalt kui seni, kuid sealjuures esineb terve rida raskusi, mis muudavad dessantoperatsiooni, kui väga keeruka sõjalise ettevõtte, veelgi komplitseeritumaks.

Võib oletada, et kõige ohtlikumaks võivad osutada ujvtangid ja nimelt maabumise momendil, kuid seda rohkem moraalselt kui materjalselt. Juba laevasuurtükkide tuli on suure moraalse efektiiviga ja kui sellele lisaneb veel ujvtankide ilmumine ning väljajõudmine rannale, siis võivad üles ütelda eeskätt kaitsja närvid. Kui aga kaitsja vähegi on varustatud tangitõrje relvadega ja kas või ainult soomustlähivastava laskemoonaga ja kui ta on moraalselt tugev ning tunneb hästi kohalikke olusid, siis on ujvtankide oht kõrvaldatav.

Kui motomehhaniseeritud osad on välja jõudnud kaugemale rannast, siis on nendega võitlemine lihtsam, kui tavaliselt maarindel, sest siin peavad need osad baseeruma eeskätt ainult ühele rajoonile, s. o. maabumisrajoonile, kuna maarindel nad võivad ühendust otsida oma tagalaga ka mõnes teises rajoonis, kui otsene ühendus baasidega katkenud. H. R.

S
Õ
J
A
V
Ä
E

Odavad hispaania veinid!

kohale jõudnud

Tarragona - punane, valge

Malaga

Mistella

Müügil rikkalikus valikus kodu- ja välisveine ning napse. Liigetele ja kaitseväelastele erihind

MAJANDUSÜHISUS

TALLINN

PIKK T. 11

TELEF. 452-06

Taktikaline ülesanne nr. 1*)

Kompani kallaletungil kaitsele asunud (välisõja oludes) vastasele.

Major Marguste.

Kompül 5. lühike olukorra hinne ja otsus.

Saanud patülit kell 1130 Möllatsi metsa loodeserval käsu kallaletungiks (vt. „Sõdur“ 6—8 käsuandmise moodus II), olid juba rühmaülemad kohal või saabumas iga hetk. See on täiesti mõeldav ja realiseeritav, kui eeldada, et kompül 5 tegi patülit käsusaamise ajal korralduse sidevaatlejale, kutsuda kohale rühmaülemad. Patülit käsusaamise järgi kell 1130 jõuab kohale tangirühmaülem, kellel patül käsib kokku leppida kompül 5. ja tulemustest ette kanda. Viimasega koos selgitanud tankide tegevusvõimalusi, analüüsib kompül 5. minuti paari kestel olukorda alljärgneva mõttekäigu kohaselt:

1. **Kompanil ülesanne:** Vallutada metsatukk „S“ ja kõrg. „M“ ning edu arendada Kristjani suunas. Selleks organiseerida kallaletungi lähtealus Möllatsi metsaserva. Aega kallaletungi lähtealuse organiseerimiseks ja kallaletungi ettevalmistamiseks on kuni kella 1230-ni, s. o. u. 1 tund. Pärast seda suurtükiväe ettevalmistustule ajal võib kontrollida ülesannetest arusaamist ja tegevuse kokkukõlastamist rühmade, toetusrelvade ja naabrite vahel.

Antud aeg, kuigi õige piiratud, võimaldab võtta sisse kallaletungilähtealuse ja lõpetada ettevalmistustööd kallaletungiks. Ruumis on kompani tegevus piiratud naabritega ja joonega, kus on kästus võtta kallaletungi lähtealus. Kallaletungil võib kompani ilma täiendavaid käskke ootamata edasi tungida kuni M₂ jooneni.

2. **Naabrid** toetavad 5. kompani tegevust järgmiselt: vasakul 4. kompani vallutab kõrg. „K“ ja üks ratturi rühm toetab tulega 5. k. edasiliikumist; paremat tulega toetavad ratturikompani 2 rühma, 1,5 rk rühma ja saatekahurite rühm. Vesneri as., Kilgi k. tee suunas tungib kallale 6. kompani. Kompani tegevust toetab patareid, neutraliseerides kõrg. „K“ ja „M“, kuna metsatuka „S“ vallutamisel toetab tangirühm.

3. **Oma jõud.** 5. kompani normaalkoosseisus + tangitõrje püss + rk rühm s. o. u. 120 aktiivpüssi + 6 kk + 4 rk + 1-20mm tangitõrje püss. Pealetungiülesanne kuni M₁ vallutamiseni on piiratud ja tegevus räämistatud naabritega, mis võimaldab kompani koondamist jõuliseks löögiks. Meeskonna väärtus — vt. „Sõdur“ 6—8.

Peale käsutada olevate jõudude toetab mind tangirühm metsatuka „S“ vallutamisel ja suurtükivägi hoiab tule all kuni rünnakukauguseni vaenlase vastupanupunktid „S“ ja „M“.

4. **Vastase jõud.** Minu pealetungi suunas on avastatud kuulipilduja metsatuka „S“ põhjaserval ja kaevik „M“ künkal. Kindlasti on vastasel ettenihutatud metsatukas „S“ ka vaikivaid relvi, milliseid tuleb arvestada. Pole ka võimatu, et metsatukas „S“ on mõningaid tõkkeid. Avastatud vastase osade järgi võib eeldada 1—2 rühma vastupanu, milline minu käsutada olevate jõududega peaks olema murtav.

5. **Maastik** kuni „S“ metsatukani on võrdlemisi künkeline ja kallaletung metsale ei sünnita erilisi raskusi. Ei või aga suunata kõiki oma jõude metsatukka, sest 300 m läbimõõduga metsatukas tekiks jõudude kuhjumine, kus vastase suurtükitali võiks sünnitada suuri kaotusi. Metsatukale järgnevad nimeta talud ja kõrg. „M“. Kõrveküla, Kilgi k. tee joonelt avaneb vaatlus Engavere, Kristjani suunas. Kõrg. „M“ ja Kilgi k. vahel on kungastik, mis eelolevast maastikust kõrgem üle 4 meetri.

Maastik Kõrveküla, Kilgi k. teest loodes kõrg. „M“ ja Engavere vahel on täiesti lahtine, soine heinamaa ja turbaraba turbaaukudega, kuna kahelpool kilomeetri kaugusel tõusevad üle 16 meetri kõrgemale voore harjad.

6. **Ilmastik** — Vaata „Sõdur“ nr. 1/2 s. a.

*) Vt „Sõdur“ nr. 1/2; 6/8 ja 11.

Otsus: Anda pealöök kompani vasaku tiivaga tankide toetusel „S“ metsatuka vallutamiseks. Vallutada esimeses järjekorras „S“ metsatukk, siis nimeta talud ja kõrg. „M“. Kallaletung teostada kahes järgus, varu — III rühm vasaku tiiva taga, kus soodsamad lähised. Kompani jõudes Kõrveküla, Kilgi k. tee jonele — on tarvilik väike peatus, et tõmmata järgi toetusrelvad kallaletungi lähtealuselt. Toetusrelvade tule toetusel alustab komp. peatsoonelt uut edasitungi ilma patüli täiendavat käsku ootamata Kristjani suunas. Tangirühm toetab kompanit „S“ metsatuka, nimeta talude ja kõrg. „M“ vallutamisel. Pärast ülalnimetatud punktide vallutamist ei või tangid kohe sõita edasi, sest siis jääks jalavägi, kes korraldab ümber oma toetusrelvi, maha. Tangirühm koondub kõrg. „M“ kirdelängul olevasse võssa, kust võib anda uue löögi Kilgi k. vallutamise toetamiseks, kui see on tarvilik ja 6. komp. oma jõududega edasi ei pääse või abistab 4. komp. kõrg. „K“ vallutamisel.

Kompül 5. läbirääkimised ja üksikkorraldused kokkuvõetult kujunesid sellisteks nagu toodud alljärgnevas käsus.

5. kompani ülema käsk kallaletungiks.
(Suuliselt).

Möllatsi as.
22. 08 kell 1140.

1. Vastane asub kaitsel kõrg. 86,1, kõrgendikud ja nimeta talud 200 m kagupool Kõrveküla, Kilgi k. teed, Kilgi k. jonele, kus tema organiseeritud pidev tulesüsteem. Kindlustustöödest on vastasel organiseeritud lahtised automaatrelvade pesad, laskurikaevikud ja ühenduskraavid. Tema patareid näivad asuvat Engavere ja Soo rajoonis. Vastase automaatrelvadest on kindlaks tehtud ... (vt. skeem „Söduris“ nr. 6—8 s. a.).

2. II pataljon ühes juurdeantud osadega murrab läbi Möllatsi metsa põhjaservalt vastase vastupanupositsiooni Kilgi k. ja sellest lõunas olevate talude rajoonis ja arendab edu Haava as. üldsuunas, andes rügemendi rindel abilöögi.

Pataljon tungib kallale kolme kompaniga esijärgus:

vasakul — 4. k., keskel — 5. k. ja paremal 6. k.

3. 5. komp. võtta sisse kallaletungilähtealus Möllatsi as. lääneserval, tungida kallale metsatukk „S“ suunas, vallutada metsatukk „S“ ja kõrg. „M“. Edu arendada Kristjani suunas.

Vasakul tungib peale 4. kompani, kes vallutab kõrg. „K“ ja arendab edu Engavere metsa idanurga suunas.

Paremal tungib peale 6. kompani, kes vallutab Kilgi k. ja arendab edu Engavere metsa idanurga suunas.

M₁ — Kõrveküla, Kilgi k. tee joon;
M₂ — Rätsepa, Kristjani;
M₃ — Engavere metsa põhjaserv,
Lombi (kirdepoolne).

Edasiliikumine M₁ jonele minu korraldusel.

4. Tangirühm asub suurtükiväe ettevalmistustule ajal lähteapositsioonile II rühma taha Möllatsi metsa servale. Tangid toetavad II rühma metsatuka „S“, nimeta talude ja I rühma kõrg. „M“ vallutamisel. Pärast kõrg. „M“ vallutamist tangid peatuvad kõrg. „M“ kirdelängul olevas võsas. Minu käsu saamisel jätkavad liikumist. Võimalikud edasiliikumise suunad: 1) Kristjani, 2) Kilgi ja 3) kõrg. „K“.

5. Kompani kallaletungi toetavad:

— rk rühma (kompani käsutuses kallaletungi algmomenidist) kompani paremalt tiivalt surub maha vastase tuled kõrg. „M“ ja sellest lõunas olevate talude juures. Rühmal asuda positsioonile metsatuka „S“ põhjanurka pärast viimase vallutamist kompanilt. Positsiooni vahetus teostada jagudena, kusjuures positsioonil asuval jaol suruda maha vastase tuled kõrg. „M“;

— pool rk rühma (patül käsutuses) Möllatsi as. põhjaservalt surub maha vastase tuled kõrg. „M“ ja Kilgi k. rajoonis.

— tangitõrje kahurite rühm (patül käsutuses) Möllatsi metsa põhjaserval — valmis hävitama vastase soomusmasinaid ja ilmsikstulnud vastase automaatrelvade pesi;

— ratturikomp. kallaletungi lähtealuselt surub maha vastase tulepesad kõrg. „K“ ja „M“ suundades.

6. Suurtükivägi, VI kerge ja III raskegrupp, 30 min. jooksul enne kallaletungi algust neutraliseerib kõik teadaolevad vastase tulepesad ja patareid. Kallaletungi algades II pataljonile otsetoetuseks määratud 3./VI k.-grupist toetab pataljoni kallaletungi, neutraliseerides vastase tulepesad kõrg. „K“, kõrg. „M“ ja Kilgi k. rajoonis. Kompani rünnakule minnes kannab patarei tule edasi Kristjani peale.

7. Kallaletungi teostamiseks:

— I rühmal organiseerida kallaletungilähtealus Möllatsi teederistist põhjapool oleva esimese talu rajoonis, tungida kallale kõrg. „M“ suunas. Edu arendada Kristjani suunas.

— II rühmal organiseerida kallaletungilähtealus Möllatsi as.; tungida kallale metsatukk „S“ suunas, vallutada metsatukk „S“ ja talud ning toetada I rühma kõrg. „M“ vallutamisel. Edu arendada Kristjanist kagus oleva metsatuka suunas. Rühma toetab tangirühm ja tangitõrje püss.

— III rühmal asuda kallaletungi lähtealusele Möllatsi teederistist idapoolsele metsaservale, kallaletungil liikuda II rühma järel 200—300 m kaugusel, olles valmis toetama II rühma metsatukk „S“ ja nimeta talude vallutamisel.

— Tangitõrje püssi meeskonnal asuda positsioonile I ja II rühma vahele. Ülesanne: hävitada ilmuvad vaenlase soomusmasinad, tangitõrje relvad ja rühmade edasiliikumist takistavad tulepesad kompani kallaletungi suunas. Liikuda rühmade

vahekohal 200—300 m kaugusel esijärgu rühmadest, kokkukõlastades oma tegevuse II rühmaga. Kõrg. „M“ vallutamisei asuda sinna positsioonile. Edaspidine liikumine minu korraldusel.

8. I ja II rühmüli käsutusse määrän kummalegi ühe g-vaatleja. Kompani gvp (g allohvitsjer ja üks vaatleja) minu läheduses. Komp. g-alarm käsisireeni undamine.

Ohuvaatlus rühmül III korraldusel, kellel määrata võitluseks madalalt lendavate lennukite vastu lennukiküttide jagu (vastava väljaõppega laskurid). Alarm — rida lühikesi vilesid.

9. Minu KP kuni kallaletungi alguseni Mõllatsi teederistil. Kallaletungil liigun III rühma juures. Minu ja rühmülide vahel virgatsja lippside väljaantud koodi järgi. I rühm — punased lipud, II rühm — kollased lipud.

Leppemärgid:

- vastase soomusmasinate ilmumisel — rida valgeid rakette esijärgu rühmülidelt;
- suurtükitle edasikandmiseks sügavusse — rida punaseid rakette esijärgu rühmülidelt;

d) suurtükitle nõudmine tõkestavale märgile — rida rohelisi rakette esijärgu rühmülit minu korraldusel.

Kallaletungi lähtealus sisse võtta kella 1230. Kallaletungi algus erikäsuga.

10. Pat. LP Vesneri as., Mõllatsi as., teeääres metsas kompani LP III rühma rajoonis Mõllatsi metsa lääneserval. Rühmadel täiendada end laskemoonaga kallaletungi lähtealusele kk — 2 tü, püssidele — 1,5 tü.

Pärast M₁ vallutamist komp. LP metsatuka „S“ juures nimeta talude rajoonis.

Pat. SP — Mõllatsi as. Komp. HP kuni kallaletungi alguseni III rühma asukohas.

Kallaletungi kestel sanitaridel liikuda: 2 — I rühma järgi, 3 — II rühma järgi, velsker ja 1 sanitar — III rühma juures. Ülesanne: siduda haavatud ja asetada maastikuvõitlusesse vaenlase tule eest varjatult. M₁ vallutades sanitaarkaarik korjab haavatud. Haavatute kättemäitamine velskeri korraldusel.

Täita: II rühma ülema olukorra hinne, otsus ja kallaletungi käsk.

Tankide rühm kallaletungil.

Kapten Laks.

Tangikompani*) liikudes 8. rügemendi ribas mööda Luunja, Pilka as. Vesneri as. teed oli peatanud kõrg. 65,2 rajoonis, kus sai kell 1120 rügül. 8. käsu rügemendi kallaletungiks (vt. „Sõdur“ nr. 1/2) kuna saadud käsu kohaselt 2 tangirühma olid määratud I/8 rüg. ja üks tangirühm II/8. rüg. toetuseks, andis tangikompül rühmülidele järgmised korraldused:

- baasirühmal varustada tangid bensini ja laskemoonaga lahingunormideini, asuda majade grupi rajooni, mis 700 m kõrg. 65,2 lõunas, ja luua seal side I/8. ja II/8. juurde määratud tankide lähtealustele.
- I tangirühmal ilmuda patül II käsutusse.
- II ja III rühmal kompül abi juhatusel ilmuda patül I käsutusse.

Korraldused tehtud, tõttas tankkompül rügül 8. K. P., et ette kanda tehtud korraldustest ja esineda vajalikkude ettepanekudega tangikompani kasutamise seisukohalt kallaletungi organiseerimisel ja selle vältel.

*) Tangikompani koosneb kolmest lahingurühmast ja baasirühmast. Lahingurühmas on 3 „Vickers“ kergetanki (tangi lahingukaal 8 t, relvastatud ühe 47 mm kahuriga ja ühe kuulipildujaga, soomusepaksus 8—13 mm, maksimumalne kiirus 35 km/t, 3-meheline meeskond) Baasirühmas on autosistern, töökojauto, mootorrattaid, mõni veoauto varustuse veoks ja traktor.

Tankrühmül I jõudis patül II juurde kell 1130 ja sai patülilt järgmise ülesande:

- asetada rühm lähtepositsioonile 5. komp. rajooni suurtükiväe ettevalmistustule ajal;
- kell „k“ tungida kallale kõrg. „M“ suunas ja see vallutada;
- pärast kõrg. „M“ vallutamist purustada tõkkes ja suruda maha vastase tulepesad Kilgi k. suunas;
- arendada edu Kristjani suunas;
- pärast M₂ vallutamist koonduda Kristjani juurde metsatukka;
- kokku leppida koostöök 5. ja 6. kompüliga.

Täpsema informatsiooni saamiseks olukorrast, teistele pataljoniüksustele antud ülesannetest jne. käskis patül II tankrühmülit pöörduda 5. kompüli poole.

Saatnud kaasasoleva virgatsiga tangirühmale, mis jäi kõrg. 65,2 juurde end varustama, korralduse liikumiseks mööda Mõllatsi metsa kirde serva Vesneri as., Mõllatsi as. teeni, kus jääda ootama käsku lähtepositsioonile asumiseks, pöördus tankrühmül kompül 5. poole informatsiooni saamiseks.

Informatsioonist selgus tankrühmülide kohe, et patül II poolt tangirühmale antud ülesanne pole täies ulatuses realiseeritav. 6. kompani asub kaugel ja isiklikuks kokkusaamiseks ning koostöö suhtes kokkuleppi-

miseks kompül 6, aja nappuse tõttu pole väljavaateid. Pealegi tankrühmül loeb rühmale ülejõu käivaks kõrg. „M“ juurest kallaletungi Kilgi k. rajoonile tõkete purustamise ja tule mahasurumise eesmärgiga sest:

- 6. kompaniga, kes tungib kallale metsatukk „V“ suunas, pole isegi silmasidet (Kilgi k. kõrg. hari varjab) ja seega koostöö võimatu);
- välja jõudes Kilgi k. kõrgendikule satub tangirühm tulede alla, mis tulevad vastase positsiooni sügavusest, mis pole kallaletungi toetavatele relvadele nähtavad ja seega ka mitte maha surutavad;
- kõrg. „M“ ja Kilgi kõrtsi kõrg. vahel loodest kagusse suunduva kraavi ületamisel ja tõkete purustamisel rühma liikumisekiirus langeb sedavõrd, et üksikud piki rinnet kõrgendikul liikuvad tangid pakuvad häid märke tulistamiseks vastase suurtükiväele Lombi, Soo rajoonist.

Toodud kaalutlustest välja minnes rühmül otsustab:

- kokku leppida üksikasjaliselt koostöö suhtes 5. kompaniga ja
- ette kanda patül II, pärast tema tagasijõudmist 6. komp. rajoonist oma arvamuse tangirühma kasutamise võimaluste seisukohalt.

Lühikese mõttevahetuse järele tangirühmül ja 5. kompül jõudsid peatselt omavahelisele kokkuleppele, mille kohaselt tangirühm pidi:

- asuma lähtepositsioonile 5. komp. II rühma taha Mõllatsi metsa servale;
- toetama II rühma „S“ metsatuka ja sellest põhja pool olevate nimeta talude vallutamisel;
- toetama I rühma kõrg. „M“ vallutamisel;
- tõmbuma pärast kõrg. „M“ vallutamist sama kõrgendiku kirdelängul olevasse võssa vahepealsesse koondupunkt, kus valmis olla edasiliikumiseks ja kompani abistamiseks vastavalt olukorrale kas Kristjani, Kilgi või kõrg. „K“ suunas.

Kuna vastase tangitõrje relvadest ja nende asukohtadest pole midagi teada, kindlasti aga neid vastasel on kui mitte metsatukk „S“, siis vähemalt kõrg. „K“, Kilgi kõrts ja Kristjani rajoonis, palub tankrühmül kompül 5. teha korraldus tangitõrjepüssile ilmnenud vastase tangitõrje relvade hävitamiseks.

Aega kallaletungi lähtealuse sissevõtmiseks on jäänud veel umbes üks tund (kell 1150 kuni 1230 + 20 min. suurtükiväe ettevalmistustule ajast). Tangirühm peaks jõudma Vesneri, Mõllatsi tee joonele hiljemalt kell 1210, kust liikumiseks Mõllatsi metsa servale kulub veel aega minutit kümme. Tangiülematele isiklikuks luureks ja käskude andmiseks jääb seega umbes pool tundi, millest jätkub.

Umbes kell 1200 saabus patül II oma K. P. Mõllatsi metsa loode serva. Tankrühmül kandis kohe ette tehtud korraldustest ja kokkuleppest kompül 5. Patül ära kuulates tankrühmüli väited ja mõningad täiendavad selgitused, nõustus ettepanekuga ja käskis tankrühmüli vastava palve peale, leppida kokku tangitõrjekahurite rühmüliga ilmnevate vastase tangitõrje relvade hävitamiseks.

Kuna tangirühma jõudmist Mõllatsi, Vesneri as. teele oli oodata juba iga silmapilk, tõttas rühmül oma masinatele vastu, et nad sealt isiklikult ära tuua ja paigutada lähtealusele.

Kell 1245 on tangid lähtealusele paigutatud, sidemehed kompani baasist kohal, tangiülematel maastiku luure tehtud ja rühmülil käsk rühmale kallaletungiks antud, mis üksikkorralduste kokkuvõttena on kujunenud alljärgnevaks.

Käsk tangirühmale kallaletungiks.

1. Vastane asub kaitsel Kõrveküla, kõrg. 86,1, Kilgi k. üldjoonel. Eriiselt tugevasti on kaitses organiseeritud kõrg. 86,1 ja Kilgi k. kus peale kaevikute ja automaatreldade pesade leidub traattõkkeid. Vastase patareid asuvad Soo ja Engavere rajoonis. Tangitõrjerelvi pole avastatud, kuid nende olemasolu on tõenäoline kõrg. „K“, Kilgi k. ja Kristjani rajoonis.

2. Tangirühm on määratud II pataljoni käsutusse, kellele ülesandeks on läbi murda vastase vastupanupositsioon Kilgi k. ja sellest lõunas olevate talude rajoonis ja arendada edu Haava as. üldsuunas. Pataljon annab rügemendi rindel abilöögi ja tungib peale 3 kompaniga esijärgus:

- vasakul — 4. kompani ülesandega vallutada kõrg. „K“;
- keskel — 5. kompani ülesandega pataljoni pealöögi suunas vallutada metsatukk „S“ ja kõrg. „M“, kust arendab edu Kristjani suunas ja
- paremal — 6. kompani ülesandega vallutada Kilgi k. rajoon.

3. Tangirühma ülesandeks on toetada 5. kompani II rühma metsatukk „S“ ja sellest põhja pool olevate nimeta talude vallutamisel, ja selle järele I rühma kõrg. „M“ vallutamisel. Pärast 5. kompani välajõudmist kõrg. „M“ rajooni, peatub tangirühm kõrg. „M“ kir-

delängul olevas võsas, olles valmis 5. komp. toetama kõrg. „K“, Kilgi k. või Kristjani suunas.

4. Suurtükivägi, 3 kerget ja 3 rasket patareid, kell 1300 lõpetab ettevalmistustule, mis praegu käimas kõikide teadaolevate vastase tulepesade ja patareide neutraliseerimiseks. Kallaletungi algades II pataljoni otsetoetuseks määratud kergepatarei, toetab pataljoni kallaletungi tulistades vastase tulepesi kõrg. „K“, kõrg. „M“ ja Kilgi k. rajoonis. 5. kompani rünnakule minnes kannab patarei tule edasi Kristjani peale. 5. kompani tangitõrjepüssile ja tangitõrjekahurite rühmale on tehtud ülesandeks hävitada ilmsikstulevad vastase tangitõrjerelvad.

5. Ülesande täitmiseks tangirühm algab liikumist lähtealusel joonravis 50 m intervalliga, niipea kui II rühm on jõudmas rünnaku kauguseni metsatukast „S“. Rühm liikudes metsatukk „S“ edela nurga suunas 15 km kiirusega, läbib II rühma ja asub metsa lõunaserva pu-

hastamisele vastasest. Pärast seda kui II rühm on metsa sisse tunginud, tõmbub tangirühm jalaväeosade taha ja liigub mööda metsa idaserva kõrg. „M“ suunas.

Üksikute talude ja kõrg. „M“ vallutamiseks annan uue käsu metsa „S“ põhjaserval.

6. Side omavahel ja baasi sidevaatlejatega, kellel liikuda kompül 5. juures — roheliste lipude abil väljaantud koodi järgi.

Vastase soomusmasinate ilmumisest annavad jalaväe osad märku valgete rakettidega.

7. Masinatesse asuda ja väljasõiduks valmis olla kell 1245. Käsu liikumiseks annan lippisignaali koodi järgi.

Pärast rühma asumist kallaletungi lähtealusele saatis tankrühmül komp. baasi kaudu kell 1245 lühikese ettekande tankkompülile saadud ülesandest ja tehtud korraldustest.

Side korraldamine kallaletungil.

Major Karell.

8. rüg. staap nr. 49 — op.

Kirbu metsa põhjaserv
22.08. kell 1100

Sidekäsk nr. 3.

(Lisa operatiiv käsule nr. 6).

(kaart 1:25000).

1. Komando punktid, eel- ja keskjaamad.

KP, eel- ja keskjaam	Asukoht		Avamise või sulgemise aeg
	Lähtealusel	M1 vallutamisel	
Rügül 8	Kirbu metsa põhjaserv	Univeret. Soot	avatud kell 11.45
Patül I/8	Kirbu põhjaserv	Kilgi k.	kell 11.45
Patül II/8	Mõllatsi as. põhjapoolsed majad		
Patül III/8	Kirbu metsa põhjaserv	Erikorraldusel	

Märkus: Lähtealusel teotsevad keskjaamad suletakse pärast keskjaamade avamist uute KP KP juures.

2. Sidetelg — Kirbu metsa põhjaserv, Soka, Univere, Lombi (läänepoolne).

3. Traatside rügül KP ja patül I ja II KP vahel peab olema valmis kell 1145. Kallaletungi vältel vedada traatside esijärgu patülidele järgi. Minu lahkumisel Kirbu metsa põhjaservalt vedada traatside minu järele sidetelje suunas.

4. Riojaamad „D“ määrän:

Nr. nr.	Asukoht	Väljakutse	Laine	Töötamise aeg
1.	Rügül 8 KP	RA	73	alaline valve
2.	Liigub edasi ühes rügülliga	PM	75	rügüli korraldusel saata patüli erikorraldusel pärast kell 12:30
3.	Patül I KP	KL	71)	alaline valve
4.	Patül II KP	KS	69)	töötamine vaid stv. tule juhtimiseks. Patareidel alaline valve, VP
5.	Grupül VI	AK	77	VP saatmine vajaduste kohaselt
6.	Patül 1/VI	AN	78,5)	
7.	Patül 2/VI	AO	80	
8.	Patül 3/VI	AT	81,5)	
	Naabrite riojaamad „D“:			
9.	Rügül 3 KP	SA	96	alaline valve
10.	Ükspatül 8 KP	BN	90	alaline valve

Märkusi: 1. Töövalmis olla kell 1230

2. Raadioteenistustlike kood nr. 10. Sifr nr. 12.

5. Helkjaamad määrän:

Nr. Nr.	Asukoht	Väljakutse	Töötamise aeg	Töövalmis olla
1	Rügül 8 KP	LP	alaline valve	kell 1145
2	Patül II KP	SP	„	„
3	Patül I KP	OR	„	„

Märkus: Helkkond nr. 8.

6. Virgatsid välja saata kell 1145.

Saatja	Rügül 8 KP	Patül I KP	Patül II KP
Rattkompül	3	1	1
Rakomül	3	1	1

Major
Rügstabül 8

Kapten
Rügüsidül 8.

II/8. rüg. sirühmüli käsk.

Möllatsi metsa loodeserval
22.08. kell 1130
(suusõnaliselt).

1. II pataljoni vallutab täna vastase vastu-panupositsiooni Kilgi k. ja sellest lõunas olevate talude rajoonis ja jätkab pealetungi Haava as. üldsuunas.

Patüli KP siin — Möllatsi metsa loodeserval.

2. Pataljoni sidetelg — Möllatsi metsa loodeserv — Kilgi k. — Engavere kõrg.

3. Sirühma ülesanne — luua side patüli KP-st kompüidega.

4. 1-se keskjaama töökonna vanemal — ülesseada keskjaam siin — Möllatsi metsa loodeserval hiljemalt kell 1145.

5. 2-se keskjaama töökonna vanemal — valmis olla liikumiseks ühes töökonna ja varustusega patüli järele — keskjaama ülesseadmiseks uues KP-s.

6. 1 liini töökonna vanemal — ehitada kahejuhtmeline liin kompül 4-ga — Möllatsi as. — Kõrvküla vaheline tee hiljemalt kell 1200

7. 2. liinitöökonna vanemal — ehitada kahejuhtmeline liin telefoniühenduseks kompül 5-ga — Möllatsi as. lääneserval hiljemalt kell 1200.

8. 3. liinitöökonna vanemal — ehitada kahejuhtmeline liin telefoniühenduseks kompül 6-ga — Kilgi talu, Auvere tee joonel hiljemalt kell 1200.

9. 4. liinitöökonna vanemal — kallaletungi kestel ehitada kahejuhtmeline liin patüli järele.

10. Kompülide edasilikumisel kallaletungi kestel — ehitada telefoniühendused nende järele.

11. Signalisatsiooni jao ülemal — luua helkside: a) patüli KP ja rügemendi KP vahel — hiljemalt kell 1200; b) patüli KP ja 4., 5., 6. kompülide KP KP vahel hiljemalt kell 1200; d) väljakutsed: Rügül 8. KP — „LP“, patül II KP — „SP“, kompül 4. KP — „DU“; kompül 5. KP — „OL“; kompül 6. KP — „RS“; e) helkkood — nr. 8.

12. Rühmavanemal — paigutada voor varjatult Möllatsi metsa ja olla valmis edasilikumiseks minu korraldusel.

13. Pataljoni SP — Möllatsi as.

NN
Leitnant,
Sirühmül.

*

Käesolevas ülesandes näeme, et kallaletungi lähtealuse kiirel korraldamisel, kui vanem juht (patül) aja puudumise tõttu ei suuda kõiki abilisi enda juurde kutsuda ja

ettepanekuid ära kuulata — tekib hiljem vajadus mõningaid korrektiive sisse viia esialgsesse käsku.

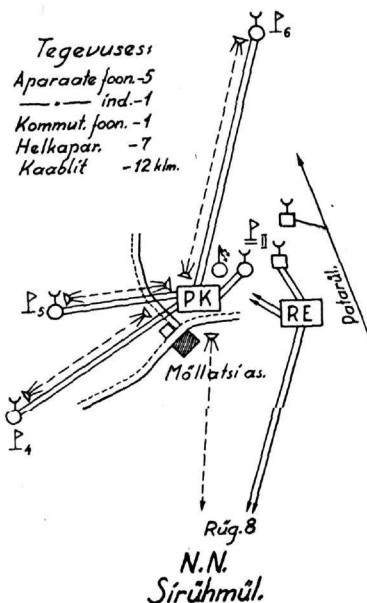
Käesoleval juhul tankrühmülike ettepanek tankide kasutamise kohta ainult 5. kompani tegevussuunas on kahtlemata elulisem, sest puudub aeg kokkuleppeks 6. kompüliga.

Nõuded tangitörjekahurite rühmale ja tangitörje püssile tankide toetuseks on samuti reaalsed ja nende kasutamine sünnib vastavate juhtide kokkuleppel, kuid pataljoni käsu raamides.

II/8.rüg. Sideskeem

22.08. k.1230.

(Kaart 1:25000)

3./VI k. grupi tulekava (vt. „Sõdur“ nr. 6—8) ei ole eraldi toodud, sest too on juba sisse võetud üldisse suurtükiväe tulekavasse (vt. „Sõdur“ nr. 11). 3./VI tegevus kallaletungi kestel pole ette määratav, vaid too oleneb ilmnevatest märkidest.

Pi rühma töö II/8. kallaletungi suunas on juba toodud pi rühmül II ettekandes (vt. „Sõdur“ nr. 11) ja pi kompül ettepanekus rügül 8. Neil kaalutlusil pi rühmül II käsk oma rühmale ei tule eraldi analüüsimisele, kuna too kujuneb kordamiseks.

Kergekuulipilduja paiknemine ja tuleülesanne plaanikindlal kaitisel.

Küsimuse analüüsiks esitan väljavõtteid meie põhjapanevatest eeskirjadest lahingulise väljaõppe alal ja siit saadud doktrinäärsed seisukohti võrreldes igapäevase rakendusega, jõuame järelduses selgusele meie väljaõppe eeskirjadele vastavuse kohta.

J. E. II § 586 „Rühmadele tuleb anda löökülesannet niiviisi, et oleks saavutatud rühmade flankeeriv risttuli.“

J. E. II § 599 „Kk peavad võima üksteist toetada flankeeriva risttulega ja tarbekorral anda tuletoetust ka naaberrühmade ette.“

P. E. § 57 Rk laskepesad tulevad asetada maastikule niiviisi, et kuulipildujatel oleks võimalik täita tuleülesandeid eeskätt flankeerivalt.“ Sama eeskirja § 58 mainib kk pesade kohta järgmist: „Kk laskepesade kohaldamisel maastikule on määratud § 57 tähendatud põhimõtted.“

J. E. II § 456 „Jalaväe tulesüsteemi aluseks on automaatrelvade ettevalmistatud flankeeriv tuli — ainult selle abil on võimalik luua läbipääsematuid tulitõkkeid. Kõikide juhtide alaliseks hooletaks jääb selle järele valvata, et rinde ees ja sügavuses jalaväe automaatrelvad laskekohtadele võimalikult oleksid asetatud nii, et nad oma vastutavaid tuleülesandeid saaksid täita flankeerivalt. Kuna meeskonna üldiseks püüdeks lahingus on tulistada otse oma ette, siis on otstarbekohane neid automaatrelvi, mis peavad täitma tähtsamaid flankeerimisülesandeid, asetada laskekohtadele nii, et nad oleksid rindelt kaitstud tulega ja maastikuvoltidega või looduslike eesmetega.“

Piirdun toodud üksikute §§ tsiteerimisega, kuid neist võib juba järeldada:

- et automaatrelvad paiknevad flankeerivatel tulepositsioonidel ja
- et automaatrelvad peavad olema varjatud rindetule eest.

J. E. II osa tähelepanelikul läbilugemisel näeme, et enamik §§ käsitlevad eestoodud põhimõtteid.

Kuidas on igapäevastel õppustel ja suurematel taktikalistel harjutustel realiseeritud J. E. II doktrinäärsed põhimõtted? Vastuse võin anda oma tähelepanekute alusel ja see vastus on: eeskirjanõudeid flankeeriva tulistamise alal tuntakse, kuid realiseeritakse puudulikult, relvade varjamise küsi-

mus (eriti kk) on jäetud kahe silma vahele ja seda ei nõuta. Kõigil harjutustel ehitatakse üks 150°—180° tuleväljaga pesa, kusjuures kk rinde suunas pealetungivale vaenlasele on vaadeldav ja vaenlase ilmudes jaoül valib alati esimeseks tulistamisobjektiks otse ees olevad märgid. Seega flankeerimine on vaid teoreetiliselt ja senikaua kui kaitset organiseeritakse, ilmub aga vaenlane, on vaid frontaalne tuli.

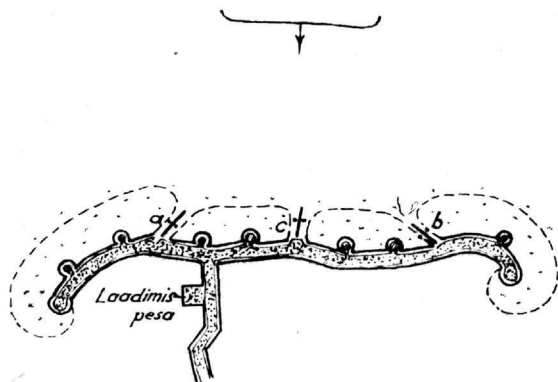
Järgnevalt vaadeldes vastolu J. E. II ja tegeliku elu vahel, peatun automaatreelva (kk) tulepositsioonil või pesal plaanikindla kaitse teostamisel.

Märkin juba, et meie kk pesad on u. 180°, võimaldades tulistamist igasse külge. Kui kõnetada selliste pesade pooldajaid ja juhtida tähelepanu J. E. II § 441 ja 456, siis vastatakse — „Kuidas asetam oma relva nii, et oma ette ei näe — kust ma tean, kas naaber minu rinnet oma tulega katab.“ See on väga tüüpiline väide, mis pärit Vabadussõja päevilt ja näitab usalduse puudumist lahingunaabritesse.

Tung tulistada otse ette Vabadussõjas oli kõigiti põhjendatud, sest Vabadussõjastusest osavõtjad teetsid endise Vene lahingukooli alusel, mille põhialus oli lihtne: vaatlus, tuli ja löök — kõik oma ette. Tolleaegne olukord — inimmassidega üleküllastatud rinded — õigustas lihtsat teostamisviisi. Vabadussõja entusiasm ja võitlusind sulas olemasolevasse võitlusvormi ilma otstarbekuse analüüsita. Tõllal saavutatud kuulsusrikas võit, kus vaenlane oli meist ees vaid arvudes, mitte aga hoos, tehnikas ja juhtimisoskuses — kas õigustab see meid samade võitlusvormide juurde jääma ka tulevikus? Me ei tohiks unustada, et vaid võimalikkude vastaste jalavägi omab püssigranaate ja jalaväge saatvaid relvi, mis hävitavad iga lahtiselt asuva kaitsja relva ja milliste vastu meil pole asetada sõja esimestel päevadel samasuguseid või paremaid relvi samal määral kui neid on vastasel.

Eestoodud 180° kk pesade pooldajate väidet edasi analüüsides kajastub selles ka taktikalise mõttelaadi omapärasusi. Nende arusaamiste järgi peaks juhi (rühmül, jaoül) ülesandeks olema relva juures istumine, sest teisiti pole seletatav väite osa „... kust ma tean, kas naaber minu rinnet oma tulega katab.“ Üldise põhimõtte kohaselt on iga juht esimeses järjekorras kogu oma üksuse

lahinguvälja vaatluse organiseerija ja vaatleja, mis võimaldab koostööd naabritega ja lahingukäigu mõjutamist kriitilisel hetkel. Kui asetuda nüüd olukorda, nagu näidatud joon. nr. 1, (a, b), siis selgub, et vaid sihtur abiga ei näe sündmustikku otse ees, kuid selle eest on varjatud rindetule vastu. Jaoülem oma abidega vaatlusalal on sides naabritega ja omab üldpildi lahingukäigust jao kui ka rühma lõigus. Ilmnevad uued märgid uutes suundades, siis tagavarapesade abil (eriti pesa „C“ abil) suudab jaoül oma relva küllaldase efektiiviga igas suunas töösse rakendada. Teisalt ümberpaigutamine ei või sünnitada erilisi raskusi, kuna samal ajal kaetakse rinnet jao laskuriosa, kelle püssitule väärtust väga hinnatakse ja püütakse tõsta.

Flankeeriva tuleülesandete andmise ja selle realiseerimise juures peatudes selgub, et too on sõltuv pesa tüübist või ümberpöörduvalt, pesa tüüp on sõltuv tuleülesandest. J. E. II § 607 järgi antakse igale relvale tulistamise alad ja § 448 järgi on vastutavad ja kõrval tuleülesanded või tulistamise alad. Tegelikus elus liivakastidel ja maastikul taktika õpetajad nõuavad tulede suuna näitamist. Seejuures väidetakse, et sihturil on vabadus tuld anda vasakule ja paremale algsuunast. Kus on piirid algsuunast kõrvalekaldumises? Neid piire pole antud, kuigi rühma või jaoülem näitab rk ja naabrijao tulesuuna, pole sihturil või ka jaoülemal endal kaugegtki selge, millist ala peab ta oma tulega sulgema. Suunana antud tuleülesandete täitmise ettevalmistusele asudes, tekib kohe küsimus: kui laia ala tulistamiseks pean ehitama kk pesa? Piire ei ole antud — järelikult 180°. See on üks tavalisi põhjusi kk mittevarjamiseks, tingituna suunana antud tuleülesandest. Teisalt, ühe pesa ehitamine rahuaegsel õppeväljal on lihtsam, nõuab vähem tööjõudu ja aega.

Eestoodud arutlusest selgub, et tuleülesanne suunana viib 180° kk pesani ja eespool

juba märkisin, et vaenlase ilmudes relvad algavad tulistamist rinde suunas. Kui reaalselt on kord selline, kas on vajadust selle vastu võidelda? Usun isiklikult, et tõesti pole vajadust selle vastu võidelda, kui suudame kaitsesele asuda nii, et iga 40 m peale on üks automaatrelv.

LE II § 33. pkt. „g“ alusel suudab kk tõkestavat tuld anda vaid 40 m laiusel alal. Lähtudes lahingutegevust käsitlevate eeskirjade vaateist, peame eeldama, et meie tõekspidamiste kohaselt rühma rinne on u. 200 m lai ja järelikult kk paiknevad mööda rinnet u. 150—200 m vahedel. On ilmne ja selge, et sel puhul pole kogu rühma rinne kaetud tõkestava tulega kk-de töötades froktaalse tulistamise põhimõttel.

Tuleülesandeid käsitledes peatun veel kauges ja lähidamaa tulevõitlusel J. E. II § 456 mõtte kohaselt ja LE § 419 viimasel lausel: „Kõik juhid on kohustatud selle järele valvama, et laskemoona lahingus tarvitatakse kokkuhoidlikult ja otstarbekohaselt.“

Seades lahingulise väljaõppe aluseks LE § 419 peame kasvatama meeskonnas laskemoona kokkuhoiu põhimõtet ja sisendamist, et ainult relva tappev tule piirkonnas ootamata antud tulelööki hävitab vaenlase moraali ning tekitab temale suuri elavjõulisi ja materjalseid kaotusi. Teisalt aga ei tohi vaenlase elavjõudu ja lahingumasinaid (automaatrelvadest kuni tankideni) lasta positsiooni ette ilma kulumiseteta. Seesuguse vastolu vältimiseks on vaja kaitsja vastupanupositsioonil olevad jalaväerelvad liigitleda kaugevõitluseks ja vaikivateks. Seejuures oleme teadlikud, et kaugevõitlust teostavad automaatrelvad võidakse vaenlase tulega hävitada, kuid vaikivad relvad peavad suutma luua pideva tule tõkke vastupanupositsiooni eelseerva ette. Näiteks kompaniilõigus, kus vastupanupositsioonil esijärgus on 2 l ja 2 rk rühma, on automaatrelvi: kk — 4 ja rk — 8. Rakendades kaugevõitlusele flankeerival põhimõttel ajutistelt positsioonidelt 4 rk, sunnime vaenlase hargnema ja algama tulevõitlust kauguselt 2000—1500 m (kui maastik võimaldab). Vaenlane lähenedes peab eelkaitse osadega ja nende kuulipildujatega algama võitlust, s. o. elavjõud hajuneb, liigub hüpetena — seega väsis ja kulub haavatute ning langenute arvel; lahingumööna tagavarad vähenevad, s. o. materjalsed ressursid enne lahingu otsustavat järku vähenevad. Kaitsja samal ajal hoiab alal vaikivate relvade lahingumööna, võitlejate värskuse, tulede kasutamise plaanikindluse ja tahte hävitada vastutavatesse tulealadesse ilmuv vaenlane.

Vaenlane, jõudes 200—300 m kaugusele vastupanupositsiooni eelservast (olenedes kaitsja närvidest) satub ta seni vaikinud 8 automaatrelva ristleva tappevtule alla. Milline on pealetungivate osade saatuse sellisel juhul, eriti siis kui tuli avatakse 200 m kauguselt — mil pealetungija suurtükivägi on võimetu võitlema kaitsja vastupanupositsiooni eelservas olevate relvade vastu ilma ohuta tabada oma pealetungivaid osi, on raske ette näha. Tuginedes Vabadussõja kogemusele, võib arvata, et sinna kuskal tabas pealetungija ahelikke kaitsja vaikinud relvade tuli — nad ka jäävad ja vaid osa suudab tagasi roomata varjete tagant pimeduse tulekul.

Kokku võttes senist analüüsi kaks paiknemise ja tuleülesande kohta võime välja tuua järgmisi iseendast selgeid mõtteid:

1. Kaks suudab tõkestada u. 40 m laiust maaala (LE II § 33 g);
2. Meie suudame oma kaitset organiseerides paigutada iga 150—200 m peale ühe kuulipilduja;
3. Meie võimalikud vaenlased omavad jalaväe koosseisus relvi: püssigranaate, miinipildujaid ja suurtükke — milliste ülesandeks on võitlus tulepesadega, kui suurtükivägi pealetungijat toetada ei suuda.

Järeldus nendest kolmest andmest: kaitsja peab oma tuuled looma diagonaalsete ribadena kaitsepositsiooni ette, seejuures relvad paigutades varjatult rindelt teotsevate hävitusrelvade (miinipildujad, suurtükid j.n.e.) vastu.

Kuna need diagonaalsed ribad on iseendast sektorikujulised, siis oleks õige

J. E. II § 607 mainitud tulistamisealad ümber nimetada tulesektoriteks või jäädes tulistamisala mõiste juurde, määrata iga kord tuleülesande andmisel kindlaks tulistamisala piirid, kuhu ja missugust tuld vajatakse. Seejuures peab meele pidama, et meil omaseks saanud nõue — anda kaksle tõkke-tule ülesandeid, on liialdus ja seda tuleks asendada mõistetega: „takistada väljapääsu...“, „raskendada edasilikumist...“, „täiendada rak tuld selles ja selles alas“ jne. Siis on ka sihturil selge, kas ta tulistab vastavalt märkide iseloomule või püüab luua tõkketuld tühjendades magasin magasinini järgi.

Teine grupp ilmselt selgeid andmeid:

1. Relvade mõju on maksimaalne tappevtule piirkonnas;
2. Avastatud relvad hävitatakse suurtükiväe või jalaväe saatjate relvade tulega;
3. Vastase suurtükivägi ja saaterelvade mõju on minimaalne, kui pealetungija jalavägi on mürsu mõjupiirkonnas u. 200 m kaugusel rünnatavast objektist.

Järeldus: Relvad tulevad kaitsepositsioonil jaotada kaugevõitluseks, arvestades nende hävinemist, ja lähivõitluseks, millised avavad tule vaenlase jõudes u. 200 meetri kaugusele kaitsepositsioonist.

Üldine järeldus J. E. II osas toodud flankeerimise ja kuulipildujate varjatult asetamise põhimõtete kohta:

Põhimõtted on elulised, neid arvestatakse operatiivsuses ulatuses, kuid taktikaliselt neid ei rakendata kontrolli puudumise tõttu.

—se.

Kas tõesti 4 km tunnis?

N.-leitnant Ristkok.

Välismaine motoõh. osade areng, teotsemise põhimõtteid, vaated tulevikku jne. on elavat ja mitmekülgset käsitlust leidnud meie sõjakirjanduses. Piiriteldud on selle juures põhimõtteliste küsimuste uurimisega ja nendest tehtud järeldusi vastavalt meie oludele.

Esimene konkreetne näide: „Motoõh. osade omadusi ja võimalusi nende tegevuse tundmaõppimiseks“ ilmus k. a. „Sõdur“ nr. 3/4 ja 5 kapt. J. Madissoni sulest.

Sellega samm lähemale tegelikkusele.

Alul peatub autor lühidalt meie oludes meil osade tegevuse tundmaõppimise võimaluste vaatlemisel, jagades need kahte ossa — suvisteks praktilisteks ja talvisteks teoreetilisteks. Viimati nimetatut esindabki artikkel.

Autor kirjutab: „... Sellise suuna valik tagab, et sõjaliteratuuris meil osade kujutamise „fondina seinal“ ei hävitaks meie vastupanutahet ühelt poolt ja teisalt sisendaks

meie kaadrisse veened mm osade tegelik- küdest hüvedest ning nõrkadest külgedest“.

Käesolevate ridade kirjutaja nõustub au- toriga täiel määral sellise m^m osade tege- vuse tutvustamiseviisi otstarbekohasuses, kuid teiselt poolt ei saa nõustuda paljuga nimetatud artiklis. Arvamuste lahkuminekut on autor ka ette näinud, nimetades näites loodud organisatsiooni ja tegevustiku are- nemist subjektiivseks. Et aga õiget pilti saada m^m osade „tegelikkudest hüvedest ning nõrkadest külgedest“, peab nimetatud aine käsitletu olema objektiivne ja mitme- külgne. Selleks on vajalik eelnimetatud kü- simuste vaatlemine mitmest erinevast seis- kohast. Üht sellist seisukohta valgustavad alljärgnevad read.

Autor on konkreetse näite lahendanud eriliselt ja mitte just tavalisel maastikul. Va- litud maastikul on tegevuse suund läbi löi- gatud üksikute üks-teisest 5—6 km kaugu- sel olevate orunditega, millised annavad kaitsjale poolele otstarbeka kaitse organisee- rimise juures soodsad võimalused edukaks võitlemiseks ka vastase tugevamate jõudu- dega.

Tundub, et artikli autor valib mm, osade tegevuse tundmaõppimiseks nendele teotse- miseks peaaegu ebasoodsa maastiku. Olnuks loomulikum ka siin, et valitud maastik või- maldanuks m^m osade võimete maksimaal- set rakendamist, siis õpised m^m osade omadustest ja tegevusest olnuks märksa ku- jukamad.

Sama mis maastikust, ei saa aga öelda mm osadele antud ülesannetest üldiselt. Jä- litamise ja osalt ka järelkaitse teostamise ülesannete andmist mm osadele leiame kõik- jal sõjakirjanduses. Vastavalt sellele peak- sid need ülesanded looma ka soodsad või- malused mm osade omaduste tundmaõppi- miseks. Kuivõrd nad aga seda võimaldavad käesolevas olukorras, sellest üksikasjaliku- malt allpool.

Vaatleme lähemalt pooltele antud ülesan- deid.

Siniste poole juhatus saab õhuluurelt teated vastase tagasitõmbumisest ja suunab tegevusse juba varem Tallinna koondatud motoriseeritud rügemendi vastase järelkaitse osade hävitamise ja jälitamise ülesannetega. Kahjuks artikli autor pole vormuleerinud neid ülesandeid konkreetsemalt, samuti on ta meid jättnud teadmatusse umbkaudsetegi rügemendi jõudude kohta. Kuid arvestades normaalseid koosseise on kahtlematult vähe rügemendile vaid vaenlase järelkaitseosade purustamise ülesande andmisega piirdumine.

Olukord on sinisele poolele kätte mänginud suured trumbid ja oleks patt neid kasuta- mata jätta. Ei tohi unustada, et tegemist on ikkagi kiiresti liikuva motoriseeritud rüge- mendiga, mille koosseisus teataval määral ka meh. osi.

Rügemendi eelväest suunatakse tegevusse eelsalk ja kaks külsalka üldise ülesandega kella 1200 jõuda Jägala jõe joonele. Kuna ülesanded on üldsõnalised, ei saa neid täp- semalt analüüsida, välja arvatud, et kella- ajalisel on salkade tegevus juba algusest peale määratud hilinemisele. Ei saa nõustuda ka eelväe ülema otsusega jõudude jaotuse kohta. Seesugune jõudude hajutamine kolme salka, mis pealegi on tegevusse suunatud m^m üksusele võrdlemisi kitsas ribas, võtab käest eelväe ülemal selle tugeva löögirusika, mille hoogus kasutamine ettetulnud takis- tuste likvideerimiseks annab m^m osadele nende suure lahingukiiruse.

Piisanuks meh. osadega tugevdatud eel- salga väljasaatmisest. Eelsalk aga võinuks välja saata julgestuseks nõrgemajoolised külgpatrullid, jättes selle juures peamise löö- gijõu salga südamikku, et seda vajaduse kor- ral kiiresti tegevusse paisata.

Siniste haarava tegevuse tõttu on puna- sed sunnitud tagasi tõmbuma. Taandumise katteks jäetakse üks motoriseeritud pataljon, kes saadab välja ühe järe- ja kaks külg- salka, üldise ülesandega viivituslahingutega takistada vastase jälitamist, kinni hoides tema osi, kellajaliselt normeeritult, mitme- sugustel joontel. Arvestades maastikku ja taandumiseks olevat aega, näivad antud üles- anded olevat otstarbekad.

Kuna antud näites piirdutakse vaid eel- ja järelsalga tegevusega, vaatleme lähemalt nende jõude.

Üldiselt peab ütleva, et kui artikli autor ülesande mõnes osas tungib päris peensus- tesse, tuues ilmastiku kirjeldamise juures isegi ära pilvede ladinakeelse nimetuse (alto- cumulus), siis jõudude iseloomustamiseks ei tee ta peaaegu midagi. Eriti maksev on see soomusgrupi kohta. Näiteks on nimetatud grupi koosseisus 3 tanki. Millist tüüpi, mis- suguste võimetega, seda autor meile ei ütle. Et kaasaeg tunneb määratu hulga tangitüüpe, suurelt erinevate võimetega, siis meie ei tea kus ja kuidas ülesandes antud tanke kasu- tada. Et nad „Renault“ tangid pole, selgub nende märksa suuremast liikumiskiirusest (10 km/t.).

Siniste eelsalk kannatab üldiselt tugevama meh löögijõu, s. o. tankide vähesuse all. Te- gevusse astudes annab salgaülem tangirüh- ma eelpatrulli koosseisu, võttes sellega ene-

selt viimase suurema võimaluse lahingu mõjutamiseks soovitavas suunas. Ei saa kuidagi otstarbekaks pidada vaid tankettide, nende kergete luuremasinate, ainsaks löögijõuks jätmist salga südamikku.

Sidevahenditest on eelsalk peale muu varustatud kahe riojaamaga (tüüp D). Nende arv võinuks olla isegi veel suurem, sest m-m osade õigel teotsemisel on haaravate gruppe pide kaugused suured ja kiiresti muutuva olukorra tõttu on raadio ainus sidevahend, mis suudab täita temale pandud ülesannet.

Vastupidi sinisele poolele, punaste järelsalga jõud tunduvad ülesandele vastavatena, eriti arvestades maastikku.

Üldiselt hinnates poolte jõude näib, et siniste jõud pole nii suure ülekaalus, kui seda autor mitmel pool toonitab.

Tegevuse suunas olevat maastikku on artikli autor analüüsinud võrdlemisi põhjalikult, kuigi piirdunud vaid Tallinn, Narva mnt. lähema ümbrusega. M-m osade tegevuse vaatlemisel peaks aga maastikku uurima märksa laiemates piirides.

Huvitav on nüüd vaadelda, kuidas kujuneb näiteks antud ülesannete täitmine kasutada olevate jõududega.

Siniste eelsalga ülem teeb olukorra hinde Tallinna ida serval. Siin selgub talle, et esimeseks tõkkejooneks, kus vastane võib avaldada vastupanu, on Pirita jõgi. Vaatamata sellele otsustab ta teotseta rindel. Otsus on väärib juba üldistelt m-m osade teotsemise põhimõtetest. Eriti aga käesolevas olukorras. Teotsetes selgubki, et 50 min. pärast on ta kokku jooksnud vaenlasega jõe joonel ja edasi ei saa. Kulub hulk aega osade lahingust lahtikiskumiseks ja uude suuna saatmiseks ning lõpuks on haarav löök siiski antud tühja.

Eelsalga ülem ei võta õpiseid esimesest äpardusest, vaid sama kordub Kroodi ja ka Jägala jõe joontel. Joostakse kokku vaenlasega ja alles siis hakatakse mõtlema kuidas teotseta. Kui lõpuks antakse löök, on vastane juba ammu kadunud.

Selline m-m osade tegevus on juba algusest peale määratud ebaõnnestumisele.

M-m üksust juhtides on paratamatult vajalik ettenägelikkus. Tegevuskava peab olema koostatud juba enne (kaardi järele), kui vastasega on kokku joostud. Eelolevad kiiresti liikuvad osad vaid selgitavad, kus asub vastane, et siis südamikus oleva löögirusikaga anda juba varem olemasoleva kava järelle purustav löök. Tegevused selle juures peavad olema lihtsad, et nende täitmisel saavutada suurimat kiirust.

Käesoleval juhul ka siniste poole eel-

salga ülem pidanuks ette nägema juba oma esimesel olukorra hindel ja otsuse võtmisel tegevusekava Pirita jõe joone vallutamiseks.

Vastavalt sellele tegevusekavale pidanuks ta jaotama salga jõud ja aegsasti need välja suunama. Seesuguse tegevuse korral: a) punaste järelsalk oleks tõenäoliselt purustatud juba enne Kroodi positsioonile jõudmist; b) eelsalk suutnuks liikuda kiirusega mitte neli, vaid vähemalt kaks korda neli km tunnis.

Kokkuvõttes, õigeaegne tegevusekava koostamine vastavalt olukorra hindetele, jõudude välja suunamine ja hoogus tegevus otsustavalt jaotatud jõududega, võib anda ka raskel maastikul m-m osadele küllalt suure lahingukiiruse.

Artikli lõpus teeb autor konkreetse näite lahenduse tulemustel rea järeldusi. Osaliselt on nad põhjendatud, kuid mõnedega nendest ei saa nõustuda.

Juhtumise alal nõuab autor taktikalisele juhile abiks autoala ohvitseri, üles lugedes viimasele suure rea ülesandeid. Nimetatud ülesandeid üks ohvitser ei suuda täita, kuigi tal on abiliseks üks allohvitser või reamees. Et enam-vähem ikkagi reaalsele pinnale jääda, tuleb hakata mõtlema m-m osade staapide koosseisu „autoala“ meeskonna loomisele. Sest ainult suurearvulisem vilunud meeskond suudab kõiki autorilt loetletuid ülesandeid täita.

Soomusmasinate tegevuse alal on autori veendeks, et näites antud maastikul on need ainult soodsateks märkideks tangitõrje relvadele. Hiljem ta teeb küll järeleandmise, tunnistades soomusmasinate abi, nendele teotsemiseks soodsal maastikul.

Tegelikult aga soomusmasinaid õieti kasutades (haaravate löökidega tiibadele ja tagalasse) ja mitte neid sundides rindel teotseta kitsaste sildade ületamiseks jne., võib ka sellel raskel, tõketest läbilõigatud, maastikul saada häid tagajärgi. Tuleb meele pildada et m-m osade löögijõu moodustavad ikka ja alati lahingumasinad, aga mitte motoriseeritud osad.

Lõppkokkuvõttes autor väidab, et peale tungija olles ka igakülgselt ülekaalus, ei suuda tagada siis kui kaitsjal on looduslikke positsioone m-m osade tõrjeks järeleliikuvatele osadele suuremat kiirust kui jalaväe julgestusosad.

Siin autoril võib olla õigus, kuid ainult juhul kui julgestusosi juhatakse ebaratsionaalselt.

Minu isiklikul arvamusel oleks sellise teotsemise juures siniste eelsalk purustatud juba Pirita jõe ületamisel. Lõpuks punase

poole järelsalk ei taandunud mitte siniste eelsalga survele, vaid sellepärast, et neid ähvardas tagalast äralõikamine.

Eelsalga õigel kasutamisel oluks aga punaste järelkaitse osade purustamine enam kui tõenäoline.

Mm osade lahingukiiruse võrdlus jalaväe julgestusosade kiirusega ei pea absoluutselt paika, sest jalaväe julgestusosade kiirus käesoleval juhul oluks maksimaalselt 2 km tunnis.

Mm osade kasutamise puhul*)

Prantsuse kindral Camon väljendab: „Kui ka lühikese aja jooksul on võimalik sõjaväge motoriseerida ja eeskirjad ümber töötada, siis on aga raskem ohvitseride mõtlemisviisil harjuda lahingumasinate kiirusega.**)

„Sõdur“ nr. nr. 3, 4 ja 5 avaldatud kapten J. Madissoni lahendus mm salgale antud taktikalisele ülesandele on kujukaks tõestuseks kindral Camon eeltoodud väitele. Mitte mm salk oma tehniliste ja taktikaliste võimetega pole süüdi selles, et salk antud olukorras suutis edasi liikuda ainult 4 km kiirusega ja ei suutnud temale antud ülesannet täita, vaid viga tuleb otsida nende juhtide aeglasel mõtlemisviisis, kes käsutasid ja juhtisid mm salga tegevust. Aeglane mõtlemisviis ja mm osade võimetele mittevastav tegevusse rakendamine ei esine ainult käesoleval juhul, vaid, meelde tuleta- des paljusid taktikalisi õppusi nii maastikul kui kaardil, võime tema esinemist konstateerida nii mitugi korda. Ja ega see pole mingi meie ainuõigus, ta esineb kahtlemata ka kõigi välismaade sõjavägede vastavate õppuste juhtkondades. Tarvitseb ainult nende õppuste kirjeldustesse veidi süveneda. Kindral Camoni arvamus on kahtlematult välja kutsunud prantsuse mm üksuste juhtide tegevust.

Mm osade liikumine nii rännakul kui ka lahingus on jalaväe omast mitu korda kiirem. Võrdeliselt vahelduvad ka olukorrad kiiremalt — tulevad uued andmed ja vajaneb uusi otsuseid võtta ja korraldusi anda. See kõik sunnib juhte palju kiiremalt mõtlema ja otsustama. Sellest vähe — juht peab oskama valida ja tegevusse rakendada ka vastavaid side-vahendeid, mis temale vajaliku kiirusega tooksid teateid ja kannaksid edasi tema korraldused. Kohas-

*) „Sõdur“ nr. nr. 3, 4 ja 5 „Mot.-meh. osade omadusi ja võimalusi nende tegevuse tundmaõppimiseks“ — kapten J. Madisson ja käesolevas „Sõdur“ nr. 14/15 „Kas tõesti 4 km tunnis“ — n.-ltn. A. Ristkok.

***) France militaire juuli 1935. a.

teks vahenditeks on raadio ja lennukid, kuna mehaaniliste sidevahendite kiirus juba jätab soovida.

Mm osadele vähenevad kaugused maastikul võrreldes teiste maaväe liikidega. Mm osade reeglipärased ülesanded on tiibamised ja haaramised. Järelikult tuleb neid rakendada tegevusse seesuguses olukorras ja maastikul, mis nende omadusi võimaldavad kasutada maksimaalse viljakusega.

Nende tegevuse vabaduse piiramine kitsa teesuunaga ja pealegi veel rinde suunas on ekslik. Antud ülesandes on Narva maantee suund kohane teotsemiseks jalaväe eelja külgsalkadele. Kolmele mm salgale aga täiesti kitsas. Ta võimaldaks ainult ühe salga otstarbekat kasutamist, kellel siis ei tarvitseks aegaviitvalt rippuda Narva maantee küljes, vaid võiks leida tundelikke ja tegevust märksa kiirustavaid haaramise võimalusi (Iru silla ja Kroodi kitsastiku vältimiseks — Tondi kõrts, Lagedi as., Maardu as. ja Kroodi; Jägala silla vältimiseks — Jõeletme as., Haljava as., Jägala as. ja Kaberla).

Mm üksuse juht peab suutma asetada oma silma ette määratud tegevuse rajoonis maastiku täies ulatuses, hinnates teda ühel ajal oma jõudude tegevuse kui ka vastase vastutegevuse võimaluste seisukohtadelt.

Käesoleval juhul mm salga juht hindas õieti Narva maanteel asuvaid raskeid kohti — takistusi, kuid ei teinud sellest aegsasti järeldusi. Õige otsus oleks olnud: Vastane sulgeb minule tee Piritu jõel (Iru sild); Kroodi juures ja Jägala sillal, sealt ei pääse mina läbi või pääsen läbi suure aeglustusega; et rakendada mm salka tema kiirusele omasele viljakale tegevusele, tuleb aegsasti peajõud suunata mujalt. Ning selleks oleksid juba eelpool märgitud suunad lõunapoolt Narva maanteed. Neile asjaoludele oleks pidanud mm salga juht mõtlema juba Tallinna ida serval ja vastavalt koostama oma tegevuse kava. Nüüd aga tuli tarkus alles pärast seda, kui oldi joostud kordu-

valt vastu müüri ja muhk asitõendusena otsaes. Siis aga oli hilja.

Mm salga juht peab suutma olukorda haarata laiemalt, võiks öelda isegi operatiivselt.

Normaalselt pole aga halvasse olukorda sattumiseks süüdi mm salga juht, vaid väekoondise ülem, kelle koosseisu mm osad kuuluvad ja kellelt on antud ülesanne. Mm osade koosseisu kuuluv ohvitser peab suut-

ma olukorda hinnata oma jõudude otstarbeka kasutamise seisukohalt. Selle ülesande kõrgusel seisavad kahtlematult ka meie vastavad ohvitserid. Et tagada mm osade otstarbekat kasutamist, on vajalik, et väekoondiste juhatusse kuuluvad ohvitserid tunneksid mm osade tehnilisi ja taktikalisi võimeid, ehk nende teadmiste puudumisel kuulaksid mm osade ohvitseride arvamusi enne otsuse võtmist. M. T.

Vastuseks „kas tõesti 4 km tunnis“ ja „mm osade kasutamise puhul“.

Kapten J. Madise.

Konkreetne näide mm osade teotsemise iseäraldustest ja nende tundmaõppimise võimalusist „Sõduris“ nr. 3, 4 ja 5 taotles esimeses järjekorras mõttevahetuse esilekutsumise eesmärki. Kahe eestoodud kirjutisega on see eesmärk saavutatud ja alus pandud mm küsimuste edaspidiseks analüüsiks meie tõekspidamiste kohaselt.

Kirjutise teine eesmärk — näidata üht juhtu, kus jõududelt ülekaalukas vastane kaitsjale soodsal maastikul ei suuda maksima panna oma mehhaniseeritud osade ülekaalu ja motoriseeritud osade liikumiskiirust. See viimane osa kirjutisest näibki kujunevat valusaks kohaks mehhaniseeritud väeosade ohvitseridele.

Olgu juba minu vastuväidete alul tähelepanu juhitud asjaolule, et küsimuse käsitlemine minult ja minu lugupeetud oponentidelt sünnib hoopis erisugustes mahtudes. „Sõdur“ nr. 3, 4 ja 5 käsitleti üht konkreetset näidet ja autori arusaamistel pakuti seal ka võimalik üks lahendus. Nagu igal taktikalisel olukorral võib olla paljusid lahendusi, nii ka käesoleval juhul. Järelikult lugupeetud oponentid toodud konkreetset näidet kritiseerides, et jääda asjalikkuse piiresse ja pakkuda mitmekülgset küsimuse lahendust, oleksid pidanud oma arvustuses jääma loodud olukorra piiresse ja selles esitama oma konkreetseid ning põhjendatud vaateid.

On ka mõeldav üldsõnaline arvustamine, kuid seda vaid juhul, kui loodud olukord on seevõrra ebareaalne, et tema kujunemine pole mõeldav. Viimast asjaolu aga arvustusest ei selgu, järelikult on nähtavasti soovitud antud olukorras teissugust lahendust. Kuid millist — seda kahjuks ei selgu.

Vaatleme alljärgnevas kokkuvõtlikult mõlemate autorite mõtteid ja puudusi diskussiooni meetodis konkreetse näite alal.

Lgp. ltn. Ristkok toob konkreetse näite kohta alljärgnevaid puudusi.

1. „Minu käsitus on olnud subjektiivne nagu oli märgitud loodud konkreetsetes näites. Tuleks aga küsimust vaadelda objektiivselt ja mitmekülgset“. Need on oponenti vastuväited. Seejuures härra leitnant märgib, et tema kirjutis valgustab ka vaid üht seisukohta. Järeldus — minu poolt loodud subjektiivsele vaatele järgneb veel üks seisukoht ja sellega on saavutatud siis objektiivsus! Igal taktikalisel olukorral on paljuid lahendusi ja neid võimalikult rohkem konkreetset läbi töötades ning tehnika omandusi loogiliselt rakendades jõuame empiirilisel teel teoreetiliste tegevusalusteni, millised võiksid olla küsimuse objektiivseks käsiteluks.

2. Tegevusrajooni maastik olevat eriline ja mitte just tavaline. Selle vastuväite objektiivseks selgitamiseks soovitan härra leitnandil tutvuda Narva ja Petseri rajooni maastikuga topograafilise kaardi abil 50 km sügavuses, alates piiriäärest sisemaa suunas. Seejärgi võiks teha järeldusi, kuivõrra ebatavaline on Eesti maastik mitmesugustes Vabariigi osades mm osade tegevuseks.

Teisalt on maastik ainukene konkreetne element kaardi harjutusel, millest midagi ei saa ära võtta ega juurde panna.

Kolmandaks — mm osadele tegevuseks väga soodsa maastiku valik, tagab meile ammutuntud tõe ja mitmekordselt käsitletud küsimuse lahenduse: teoreetiline kiirus korrutatud vastase sissepiiramiseks vajalise tee pikkusega = operatsiooni läbiviimiseks vajalise ajale; seejuures eeldades mui-

dugi, et tegevus areneb vastase lahtiselt tiivalt. Sellises olukorras ei kahtle keegi mm osade 100—200 km edasitungis päevas, kuid see ongi „tont seinal“, mida meil nii palju ja sagedasti maalikakse.

3. Ülesannete alal leiab minu oponent, et pole küllalt analüüsitud operatiivtaktikalist ulatust (rüg. koosseis), pole antud tankide omadusi, ülesanded üldsõnalised jne., jne. Siin on härra leitnandil õigus, sest meie ei oska ega taha tegeleda väikese taktikaga, vaid alati peab olema operatiivne ulatus. Kuid siin on ka meie traagika, sest operatiivulatuses iga allüksus a priori täidab ülesande ja jõudes kompani ning vähemate üksusteni, seisame tõsiste, mõnikord isegi ülepääsematute raskuste ees.

Andmete puudumist tankide kohta ei saa võtta tõsiselt, sest järjekindel olles, peaks igas ülesandes andma andmeid ka kõigi teiste relvade kohta nagu kk tüüp, kaal, tulekiirus, lennulooga omadused jne.

Kõige huvitavama küsimuse — üldsõnalised ülesanded ja eelsalga koosseis — kui ebaedu põhjused, jätab lgp. oponent selgitamata. Ausa ja eesmärgikohase vaidluse puhul peaks ikka meeles peetama vanasõna: „kus viga näed laita, seal tule ja aita!“ Olid ülesanded halvad, eelsalk oma ülesande täitmiseks jaotatud mitteotstarbekalt — objektiivsele vaatlusele lähemalepääsemiseks on küllalt tuua oma korrektiivid ja seejuures konkreetsed.

Ülesandega seoses on ka etteheide mehhaniseeritud löögijõu vähesuse kohta. Tekib küsimus, kas igas sõjalises tegevuses peab ilmtungimata olema pealetungival poolel vastast eestpühkiv ülekaal. Kas pole mitte õigem katselisel teel leida piiri, kus meie osavalt maastikku kasutades suudame ülekaalule edukalt vastu panna ja milline on ülekaalu piiriväärtus, millega üldse on mõeldav võidelda

Võtame näiteks N. Vene diviisi mm salka (vt. Juhil käsiraamat lhk. 416) ja kui siin olla objektiivne, siis peame tunnustama, et rügement rohkem mehhaniseeritud osi ei oma, kui konkreetses näites toodud. Loodud üldolukorra põhjal operatiivne tegevus tiivale P i k a v e r e rajoonist nõuab kahtlemata mehhaniseeritud osade koondamist, mispärast rindelt jälitavad osad peavad olema nõrgemad. Pealegi on Narva maantee suund ebasoodus mm osade kasutamiseks, nagu seda väidab oponent ise.

4. Edasised etteheited tegevuse läbiviimise kohta on vaid mahakiskuv arvustus, kuid ühtki positiivset asendust ei järgne. Ikka on maastiku analüüs ja kasutamine

puudulik, jällegi pole tegevust tiivale jne. Kuid ometi on lgp. oponentil võimalik maastikku laiemalt hinnata ja näidata seda tiiba, kust peaks minema too õ i g e l ö ö k. Tuleks meeles pidada, et mõnikord ja nimelt siis kui kaitsja teotseb ratsionaalselt — pole olemas lahtist tiiba, kuna tagalasse pääseb vaid läbimurdega rindest. Ka sellele küsimusele mõtlemine oleks õigustatud mehhaniseeritud üksuste juhtidel.

Seda õigeaegset tegevuskava ja ratsionaalselt julgestusosade juhtimist, mida mitmekordselt proponeerib leitnant Ristkok tahavad „Sõduri“ veergudel näha paljud. Seepärast konkreetse ülesande juures ka konkreetne oponentimine, see toob meid asja sisule lähemale. Üldsõnalised soovitusel on aga mittemidagi ütlevad.

Teisena võtab sõna minu konkreetse näite kohta M. T., kelle mõtted kokkuvõetult järgmised:

1. Ohvitseride mõtlemisviis ei suuda harjuda lahingumasinate kiirusega;

2. Sidealal tulevad kõne alla raadio ja lennuk mm osades;

3. Mm osade reeglipärased tegevused on tiibamised ja haaramised;

4. Näite kohaselt peajõud oleksid tulnud suunata tiibama.

lgp. M. T. mõtted on kahtlemata selged ja põhimõtteliselt õiged. Seepeale vaatamata ei saa esitamata jätta ka enda tähelepanekuid ja kogemusi eestoodud küsimuste kohta.

1. Mitte lahingumasinaid kasutavate juhtide aeglane mõtlemisviis pole süüdi lahingumasinate mitteedukaks tegevuseks, vaid tõekspidamine on selline, et lahingumasinaid ilma saatva jalaväeta pole võimelised hävitama laiemas ulatuses. Ootamata lahingumasinate ilmumine tagalasse võib laiali ajada voo- ja tagala-asutisi, kuid ei hävita jalaväe rühma või kompanit — eeldades jalaväelaste ajakohast varustust ja väljaõpet võitluseks lahingumasinate vastu.

2. Raadio ja lennuk on mm osadele väärtuslikud sidevahendid, kuid raadio omab veel tänapäeval küllalt õrnu punkte, mispärast tema kasutamine pole mingi absoluutne sidetagatis. Nii rio kui lennuk on esimeses järjekorras ikkagi operatiiv-taktikaliseks sideks, kuid mitte väiksemate üksuste tanketi-, soomusautorühma, motori-seeritud kompani jne. juhtimiseks.

Siit järeldus — vähemaid üksusi on vaja välja suunata mehaaniliste sidevahenditega ja virgatsitega. See aga nõuab kas või seda minu näites toodud minimaalset ajakulu käsundmises. Kahtlemata hu-

vitab mind ja ka paljusid teisi ühe a ja - kõrgusel seisva juhi käsundmise tehnika, kuid seejuures oleks vaja jällegi konkreetne ajaarvestus, sidevahendite mainimine ning käsu sisu.

3. Reeglipärased tegevused on tiibamised ja haaramised. Õige — kuid mis teha tiiva puudumisel? Näiteks Narva rindel Narva lahest kuni Peipsi järveni maapeal puudub tiib, kas siis tuleb eeldada, et rindelt lahingumasinaid pole karta? Kas tuleb valvata veekogusid tiibadel, et sealt ei järgneks tiibamine mm dessandi näol, ja rindel arvestada vaid jala- ja suurtükiväe tegevust? Kuid näib, et tiibamis- ja haaramisküsimusis ei või kalduda liialdustesse. Puudub tiib — tuleb ka rindelt leida lahendus, s. o. teha ruumi tiibamiseks või tagalasse pääsemiseks.

4. Mm osad oleks tulnud suunata tiibamisele läbi Tõndi kõrts, Lagedi as., Maardu Kroodile ja läbi Jõelähtme, Haljava as., Jägala as., Kaberlasse. Idee on õige, kuid eriküsimus — kuivõrra reaalne. Vaatame maastikku Tõndi kõrtsi juurest Lagedile, siis selles suunas liikumine piki Pirita jõge

vastaspoolelt vaadelduna ja tulistatavana ei valmista mingit ootamatust. Iseküsimus on ajavõit. Jõudnud Lagedile peavad nn. tiibavad osad forsseerima Pirita jõe Lagedi rajoonis. Ka nõrgal vastupanul on selleks vaja, nagu nägime konkreetsetes näites Jägala jõel, 2—3 tundi. Ajavõitu siin ei ole.

Edasi tee Lagedilt Kroodile on ebasoodus motoriseeritud osadele ja kui kuskil võib edukalt teotseda varitsemist ning motoriseeritud osade hävitamist, siis paremat kohta vaevalt leidub. Teeäärne maastik on kinnine, soistunud, tee iseendast 3—4 m lai.

Ka lgp. M. T. tahaksin väita sama, mida ltn. Ristkok'alegi — jääme konkreetsete ülesannete lahendusel konkreetse piiresse, siis vaid hoidume liigseist sõnadest ja jõuame objektiivsete tulemusteni.

Oma poolt loen vägagi soovitavaks samal maastikul konstrueerida teine ülesanne, kusjuures pealetungija jõud oleksid tugevamad ja kasutamise aluseks valitud lgp. oponentide teotsemise põhimõtted, mis võimaldaksid tuua hoopis teissuguseid järeldusi.

Kodanliku õhukaitse seaduse kohta.

R. Vaharo.

I. Eessõna.

Maailmasõda lõi sõjaasjandusse suure pöörangu. Kui varemalt sõjapidamine oli rinnete vaheline kahevõitlus, millest tagala ainult kaudselt võttis osa, varustades rinnet sõjatarbetega, siis Maailmasõja viimasel poolel see olukord muutus. Lennuväe ülikiire tehnilise arenemisega ja arvulise kasvamisega tungis sõjaohu õhu kaudu üle rinde ka tagalasse, kuna sinna on koondunud riigikaitse seisukohalt tähtsad punktid, nagu poliitilise ja majandus-administratiivse juhtimise keskused, tööstusettevõtted, suuremad sidesõlmed jne., milliste ruineerimises seisab sõjapidamise edu küsimus. Arvestades lennukite ülisuurt kiirust ja tegevusraadiust ning ilmastikulisi tingimusi, on peaaegu võimatu relvade abil hoida ära vastase lennuüksuste kallaletunge isegi siis, kui kaitsev lennuvägi oma jõult võrdub pealetungivale lennuväele, rääkimata veel sellest, kui kaitsev lennuvägi ja õhukaitse relvad on nõrgad.

Kuna üksi lennuväega ja maapealsete õhukaitse relvadega, s. o. aktiivse õhukaitse abinõudega, ei suudeta tagada õhuruumi julgeolekut, siis osutub mõõdapääsematuks mitmesuguste abinõude tarvitusele võtmine õhupommituste maapealsete efektide ärahoidmiseks või nende mõju vähendamiseks. Neid abinõusid nimetatakse vastandina relvadele passiivseteks õhukaitse abinõudeks ja sellist kaitsekorraldust passiivseks ehk kodanlikuks õhukaitseks (KÕ).

Kodanliku õhukaitse korraldus Euroopa riikides on omandanud enam-vähem kindla kuju. Juhtimise seisukohalt on kodanlik õhukaitse rahuajal allutatud kas Kaitseministeeriumile, Siseministeeriumile või Õhuministeeriumile. Lätis on ta pandud isegi kahe ministeeriumi peale, nimelt Sise- ja Teedeministeeriumile.

Täitmise viisilt jaguneb kodanliku õhukaitse korraldus: kohustuslikuks ja kohustusliku ning vabatahtliku kombinatsiooniks. Puhtvabatahtlikust KÕ korraldusest on

loobutud, kuna ta pole annud soovitud tagajärgi.

Kuidas ka ei oleks korraldatud kodanliku õhukaitse organisatsiooniline külg ühes või teises riigis, on tema ülesanded peaaegu kõikjal ühed ja needsamad. Nad haaravad kõiki neid tegevusi, mis suunatud õhupommide mõju vähendamisele ning nende ülesannete täitmiseks on kaasa tõmmatud rahva laiemad hulgad.

Kodanliku õhukaitse korralduse vajaduse Eestis tõstis üles meie lugupeetud Kaitseväge Ülemjuhataja 1934. a. suvel ja tegi Siseministrile, kui keskvalitsuse juhile, kes seisab kõige lähemal rahva nendele eluavaldustele, mis on seoses kodanliku õhukaitse korraldamisega, ettepaneku selle organisatsiooni ellukutsumise oma peale võtta. Ühes ettepanekuga märkis Kaitseväge Ülemjuhataja ka põhimõtted, mida tuleks silmas pidada meie KÕ korralduse väljatöötamisel.

Kuna kodanliku õhukaitse korraldus haarab riigikaitse ülesandeid, paneb kohustusi asutuste, ettevõtete ja kodanikkude peale, nõuab materjalseid kulusid jne., siis oli tarvilik KÕ korralduse põhialused kindlaks määrata seadusega. Seda teed on käinud ka teised Euroopa riigid. Šveitsis ja Lätis võeti KÕ seadus vastu oktoobrikuus 1934. a.; Prantsusmaal — märtsikuus 1935 pärast seda, kui Saksamaa oli sisse seadnud üldise kaitsevæeteenistuse kohustuse; Saksamaal pandi KÕ seadus maksma 1. a. juunikuus jne.

II. Kodanliku õhukaitse ülesanded.

Meie kodanliku õhukaitse seadusele, mis Riigivanema poolt avaldatud dekreedina 3. aprillil s. a., on antud raamseaduse kuju. Seadus jaguneb 3 ossa, kusjuures KÕ korraldamise alused on koondatud I ossa, mis koosneb 25 paragrahvist; II osa käsitleb karistusnorme sundmääruse eeskirjade rikkumise eest, mis antud kodanliku õhukaitse kohta; III osa sisaldab seaduse maksma hakkamise aega.

I osa jaguneb 6-ks peatükiks.

Esimenes peatükis, mis koosneb 2 paragrahvist, selgitatakse KÕ mõiste ja ülesanded. Neist § 1 määrab objektide järjekorra, mille kaitseks KÕ tuleb korraldada. Kõigepealt on mõeldud nende riiklikkude ja omavalitsusasutuste ning -ettevõtete enesekaitsele, millistel on esmajärguline tähtsus riigikaitse seisukohalt, s. o. milliste korralikust funktsioneerimisest oleneb riiklikkude valitsemis- ja korraldamisorganite

korrapärane töötamine, samuti ka ettevõtted, missuguste korrapärasest töötamisest olenevad riigikaitse tööd.

Objektid ning rajoonid, mille kaitseks KÕ korraldatakse, määratakse kindlaks KÕ üldkavaga.

Kuna loetleda kõiki abinõusid ja vahendeid, mida võiks tänapäeval rakendada KÕ teostamiseks, osutub liiga raskeks ja kuna see loetelu ei saaks olla ka lõplik, on § 2-es loetletud vaid need ülesanded, mis kuuluvad eriti ja juba praegu kodanliku õhukaitse organisatsiooni realiseerimisele. Need ülesanded on:

1. Valmistada ette kodanikke enesekaitseks õhuohu vastu. Seda ülesannet teostatakse avalikkude ettekannete ja propaganda kaudu seltskondlikkude organisatsioonide, ajakirjanduse, proovialarmide, näituste, raadio jne. kaasabil ning sundusliku õppusega koolides.

2. Korra alalhoidmisel õhukallaletungide korral on esmajärguline tähtsus. Korrahoidmine nõuab aga kavakindlat ettevalmistust ja selgitustööd kodanikkude keskel. Seepärast korraldatakse KÕ alal prooviharjutusi, et kodanikud saaksid jälgida, kuidas tõsise hädaohu silmapilgul käituda ja säilitada kainet teotsemist, et sellega aidata ära hoida paanika tekkimist.

Korrapidajaiks ja julgeoleku meeskondadeks välispolitsei abina on mõeldud moodustada meeskonnad mobiliseerimisele mittekuuluvaist vanematest kaitseliitlastest ja vabatahtlikkudest.

3. Õhualarmi ülesandeks on elanikkonna hoiatamine õhukallaletungi korral. Vaenlase lennuväe lähenemise teade saadakse õhuvaatluste teenistuse postide kaudu või muul teel.

Õhuvaatluste teenistust korraldab Kaitseministeerium.

Varjamiseks vaenlase lennuväe eest ja temale orienteerumise ja vaatluse raskendamiseks kustutatakse pimedatel öödel elu- ja tööstuskeskustes ja tarviduse järele nende ümbruses välised valgustustuled ja kaetakse valgustatud aknad. Väiksemaid, riiklikust seisukohast tähtsaid ehitusterühmitusi või üksikuid punkte on võimalik ka valgel ajal varjata õhuvaenlase eest kodanliku udu, suitsu või moondamise jne. abil.

Gaasiluure eesmärgiks on vastase lennuväe poolt levitatud gaasi iseloomu, tiheduse ja gaasistatud kohtade kindlakstege mine ning äramärkimine, samuti ilmastiku tingimuste ja maastiku iseloomu uurimise kaudu gaasi liikumissuuna ulatuse ja püsivuse äramärkimine.

Gaasikaitse ülesandeks on inimeste, loomade, elutarvete, materjalide jne. kaitse aerokeemilisel kallaletungil levivate sõjagaaside kahjuliku mõju vastu.

Seda kaitset teostatakse üksik- (gaasitorbikud, gaasikaitse ülikonnad jne) ja ühiskaitsevahenditega (gaasikindlad ruumid, gaasivarjendid jne.) ja mitmesuguste abinõude tarvituselevõtmisega, mis aitavad kõrvaldada sõjagaaside hävitavat mõju.

Aerobakterioloogiline kaitse korraldatakse ja valmistatakse ette võitluseks vastase lennuväe poolt või muul teel levitatud infektsiooni tekitavate pisilaste vastu.

4. Õhurünnakute korral pommikildude või sõjagaasi mürgituse läbi kannatada saanud kodanikele arstiabi andmiseks asutatakse elu- ja tööstuskeskustes, kus see tarvilik, kollektiiv-abiandmise punktid. Kollektiiv-arstiabi andmine on mõeldud panna omavalitsustele, kes seda korraldavad koos Punase Ristiga, Naiskodukaitsega, KÕ sanitaarmeeskondadega j. t.

5. Hulgaliste kahjutulede vastu võitlemiseks, mis võivad tekkida vaenlase süütepommide tagajärjel, samuti gaasistatud kohtade degaseerimiseks, veevärgi, valgustuse- ja sidevõrgu kordaseadmiseks, liiklemisummistuste ning teiste üldiste kahjude kõrvaldamiseks kutsutakse ellu elu- ja tööstuskeskustes abiks tuletõrjele ja Punasele Ristile vastavad KÕ rühmitused.

Valmisolek massiliste kahjutulede kustutamiseks, inimeste päästmiseks kokkulangenud hoonete rusude alt, gaasistatud kohtade veega uhtumiseks jne. lasub üldiselt tuletõrjel. Silmas pidades aga organiseeritud jõudude vähesust, tuleb asjaomastel asutustel ja ettevõtetel oma asutuse ning ettevõtte kaitset õhuohu vastu teostada eeskätt oma jõududega. Selleks tuleb mainitud asutustel koostada oma piirkonna kaitsekavad ja moodustada vastavad KÕ rühmitused (asutuse tulekaitse, päästemeeskond, remontmeeskond jne.).

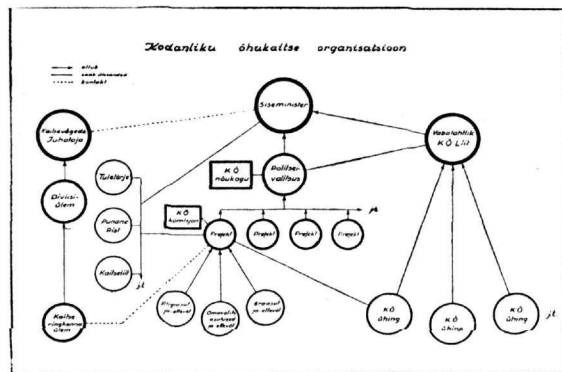
6. Evakuatsioon. Õhurünnakute tagajärjel tekkinud kahjutulede, samuti pommikildude ja gaasimürgituste läbi võivad rohkel arvul kannatada need kodanikud, kes pole suutelised kasutama kodanliku õhukaitse vahendeid ja kelle kohalolek elu- ja tööstuskeskuses sõja korral pole hädatarvilik. Nende kodanike hulka kuuluvad haiged, raugad, osa naisi, lapsed ja üldse need, kes pole seotud elu- ja tööstuskeskuses vastava ametikohaga või ülesan-

dega. Neid kodanikke on tarvis sõjaajaks suunata rajoonidesse, kus pole õhupommistuste ohtu, s. o. maale, rindest kaugemale. Evakuatsioon teostatakse üldiselt vabatahtlikul alusel, kuid kodanliku õhukaitse võimald on õigus eriti õhupommistusohtlikkudest rajoonidest sundida kodanikke lahku- ma ka sundkorras.

III. Juhtimine ja teostamine.

Kodanlikku õhukaitset riigis juhib ja teostab Siseminister vastavalt KÕ seadusele ja KÕ üldkavale, teotsedes sellel alal kontaktis Kaitsevägede Juhatajaga.

Kaitse seisukorra väljakuulutamise korral, kui määratakse ametisse Kaitsevägede Ülemjuhataja, allub kodanlik õhukaitse temale.

Kodanliku õhukaitse organisatsioon.

Kodanlikku õhukaitset riigis korraldab Siseministerium politseivalitsuse ja koha- pealsete politseiasutuste kaudu neis kohtades, kus KÕ korraldamine ei ole KÕ üldkavaga pandud teistele riigikeskustele. Seega pole aga mõeldud, et Siseministerium oleks vabastatud KÕ teostamise kontrollist ja õigusest — nõuda KÕ korraldamist neilt asutustelt, arvatud välja Kaitseministerium ja kaitseväge.

Kodanliku õhukaitse üldkava töötab välja Siseministerium, arvestades Kaitsevägede Juhataja seisukohti ja kuulates ära asjaomaste ministeriumide ja omavalitsuste arvamusi. Üldkava kinnitatakse riigi üldkaitsekava kinnitamise korras.

Nõuandvateks ja abistavateks organiteks kodanliku õhukaitse teostamisel kutsutakse ellu KÕ nõukogu ja komisjonid, mis koosnevad nende ministeriumide, omavalitsuste, asutuste ja organisatsioonide esindajaist, millised oma iseloomult ja tegevuselt on seoses KÕ korraldamisega.

KÕ nõukogu asub Siseministeeriumi juures ja tema koosseisu määrab Vabariigi Valitsus Siseministri ettepanekul. KÕ komisjonid asuvad kohapealsete politseiasutuste juures ja nende koosseisu määrab Siseminister.

KÕ nõukogu ja komisjonid kutsutakse kokku tarvidust mööda KÕ küsimuste ja põhimõtete läbiarutamiseks ja teiste ülesannete lahendamiseks, mis seotud KÕ korraldamisega. Tarviduse korral võivad KÕ nõukogu ja komisjonid moodustada oma liigestest allkomisjone teatud pikema ulatusega küsimuste läbitöötamiseks.

Kuna kohapealsed kaitsevägevõimud, nagu diviisiülem, kaitseringkonna ülem ja garnisoni ülem on vastutavateks riigikaitse juhtideks oma piirkondades ja kes sõjaohu korral juhivad kõigi nende piirkondades asuvate kaitsejõudude tegevust, siis on tarvilik, et KÕ organite ja nende juhtide rahuaegne töö oleks kokkukõlastatud kohapealsete kaitsevägevõimudega, et edukalt jätkata tegevust sõja korral.

IV. Kodanliku õhukaitse jaotus.

Oma ülesannetelt, iseloomult ja kulude kandmise viisilt KÕ jaguneb: 1) kohustuslikuks ja 2) vabatahtlikuks.

Kohustuslikuks KÕ loetakse kõik need KÕ organid, mis asutatakse sunduslikkuse alusel KÕ üldkavas ettenähtud ja Siseministri poolt määratud kohtades. Siia kuulub eeskätt riiklikkude ja omavalitsusasutuste ning -ettevõtete ja eraasutuste ning -ettevõtete KÕ.

Riigiasutuste ja -ettevõtete kaitseks asutatakse ja korraldatakse KÕ vastavate ministeeriumide poolt. Riigiasutus ja -ettevõtte korraldab oma asutuse või ettevõtte KÕ oma ametkonnaga, valmistades teda selleks ette rahualal. Riigiasutuste ja -ettevõtete KÕ korraldamise ja tegevusvalmisoleku eest on vastutav vastava riigiasutuse või -ettevõtte juht. KÕ asutamise lähema korralduse määrab KÕ üldkava.

Omavalitsusasutuste ja -ettevõtete ning elanikkonna üldiseks kaitseks asutatakse KÕ nende omavalitsuste poolt, vastutusel ja kulul, kellele see kohustus nähtud ette. KÕ üldkavas või määratud Siseministri poolt. Omavalitsuste KÕ tegevusest on kohustatud võtma osa omavalitsuse teenistuses seisvad isikud. Tarvidus omavalitsuse KÕ järele on eriti suur linnades, kus asuvad riigi administratiivkeskused, tööstused ja teedesõlmed, milliste ruineerimine tooks endaga kaasa suuri raskusi tagala teenistuse korraldamisel.

Vaenlase õhurünnakute läbi saavad kannatada ühelajal riigi- ja omavalitsusasutustega ja -ettevõtetega ka elu- ja tööstuskeskustes asuvad eraasutused ja -ettevõtted ning neis töötavad kodanikud. Nende asutuste ja ettevõtete KÕ korraldavad asutused ja ettevõtted omal algatusel, kuid Siseministril on õigus tarbekorral teha KÕ asutamine neile sunduslikuks ulatuses, mida näeb ette kodanliku õhukaitse üldkava.

Eraasutuste ja -ettevõtete KÕ asutatakse nende omanike kulul, kes ühtlasi ka on vastutavad KÕ korraldamise ja tegevusvalmisoleku eest.

Eraasutuste all tuleb mõista ka KÕ korraldamise piirkonnas asuvaid erahooneid (KÕ seaduse § 21), milliste suhtes KÕ korraldamine sunduslik. Mainitud eraasutuste ja -ettevõtete, samuti erahooneite kodanlikust õhukaitsest osavõtmine on sunduslik kõigile isikutele, kelle nimetatud objektiga kas teenistus- või üürivahekord.

Kuna KÕ korraldamine on väga laiaulatuseline tegevus, mida riiklik kaitseaparaat oma jõududega üksi ei jõua korraldada, siis on seadusega selle korraldamise eest vastutavateks tehtud ka kõigi nende asutuste ja -ettevõtete juhatajad, kellele KÕ asutamine sunduslikuks tehtud. Samal põhimõttel on KÕ tegevusest osavõtmine loetud ka nende asutuste ja ettevõtete teenistuses seisvatele isikutele ametialaliseks tegevuseks, s.t. lisatasuta tegevuseks, mida võib teha nii ameti ajal, kui ka väljaspool harilikke igapäevaseid töökohustusi KÕ juhtide korraldusel.

Et kodanliku õhukaitse ülesannete täitmine on pingutav töö, mis käib üle jõu vanadele ja tervisriketega isikutele, kuigi nad oma erialal veel tööjõulised, siis on lubatud neid vabastada KÕ kohustustest. Samuti vabastatakse sellest eriliste elukutsetega isikud, kelle töö iseloom ei võimalda KÕ kohustust osavõtmist sunduslikkuse alusel, nagu merimehed, alaliselt väljaspool asust asuvad ametnikud jne. Sellised soodustused on nähtud ette ka Saksamaa KÕ seaduses. Erilised elukutsed ja vanuse piirid fikseeritakse määrustes.

Rahva laiemate hulkade kaasatõmbamiseks KÕ tööle, peajasjalikult KÕ ettevalmistamise ja korraldamise alal, kutsutakse ellu vabatahtlik kodanlik õhukaitse mõlemast soost isikutest, kes abistavad teostada KÕ kavades ettenähtud ülesandeid. Vabatahtlik kodanlik õhukaitse on organisatsioon, mis tegutseb ühingute, seltside ja nende liitude seaduse alusel.

Kuna vabatahtliku KÕ eesmärgiks on KÕ korralduste alal abiks olla kohustusli-

kule kodanlikule õhukaitsele, siis on tarvilik, et vabatahtliku KÕ tegevus oleks kokkukõlastatud üleriiklikkude korraldustega, mis on kõige paremini läbiviidavad tsentraliseeritud juhtimise kaudu.

Vabatahtliku KÕ tegevuse ja juhtimise kokkukõlastamiseks kohustusliku KÕ korraldusega on tarvilik, et vabatahtlik KÕ liit teotseks Siseministrilt kinnitatud põhikirja alusel, samuti et liidu juhatuse ametisse kinnitamine toimuks Siseministri poolt.

Kui kodanliku õhukaitse meeskondadest ja teistest organiseeritud jõududest, kellele KÕ tegevusest osavõtt Siseministri poolt KÕ üldkava alusel sunduslikuks tehtud, ei jätku õhurünnaku tagajärjel tekkinud kahjude likvideerimiseks või kui organiseeritud abi saamine on takistatud, on kodanliku õhukaitse juhtidele ja politseile antud õigus käsutada abiks kõiki kohal olevaid või kätesaadavaid kodanikke. Siin ei tehta vahet ei rahvuse ega kodakondsuse vahel, kuna hädaoht on kõigile ühtlane. Erandid on vaid lubatud juhul, kui kodaniku väljakäsitamist piiravad tema vanus, terviserikked, riikide omavahelised lepingud ja rahvusvaheline õigus.

KÕ seadus annab Siseministrile õiguse anda ülesandeid kodanliku õhukaitse üldkava alusel ja raamides Eestis teotsevatele organisatsioonidele, nagu Kaitseliidule, Eesti Punasele Ristile, Eesti tuletõrjele j. t., kusjuures on mõeldud pidada silmas seda, et antavad ülesanded oleksid võimalikult lähedased vastavate organisatsioonide normaalses ülesannetes. Kuna Kaitseliit allub Kaitsevägede Juhatajale, siis ülesandeid Kaitseliidule Siseminister annab Kaitsevägede Juhataja kaudu.

Kui KÕ ülesannete täitmisel nendel organisatsioonidel tekivad erakorralised kulud, nagu tasud äratarvitatud ainete, materjalide ja rikitud tööriistade kordaseadmise eest, siis tasub need kulud Siseministerium organisatsiooni poolt esitatud arvetega järgi.

V. Kohustused, õigused ja järelevalve.

Kodanliku õhukaitse kohuste täitmisel vastutavad kodanliku õhukaitse liikmed ühesugustel alustel riigiteenijatega, s. o. kodanliku õhukaitse liikmed, kui nad on saanud käsu või asunud KÕ ülesannete täitmisele, kannavad käsu saamise või KÕ ülesannete täitmisele asumise momendist alates nende poolt kordasaadetud süüteo eest sama vastutust, nagu see nähtud ette riigiteenijatele vastavates seadustes.

Samuti võrdub kodanliku õhukaitse kohustetäitmisel oleva KÕ liikme isiklik haavamine teenistusekohuste täitmisel oleva riigiteenija isiklikule haavumisele.

Kuna kodanliku õhukaitse liikmete ettevalmistamine on kavatsatud läbi viia samal alusel nagu kaitseliidus ja tuletõrjes, s. o. ajal, mis ei sega KÕ liikmete ametialalist tegevust, siis ei makseta neile kodanliku õhukaitse ülesannete täitmise eest eritasu, arvatud välja ametisõitude tasuseaduse puhul makstavad päevarahad ja need kodanikud, kelle ametialaliseks tegevuseks vastavad võimud on määranud KÕ tegevuse.

Et kodanliku õhukaitse liikmete tegevus on riigi ja rahva huvides, millises töös tuleb panna kaalule elu ja tervis, siis on kodanliku õhukaitse liikmetele ja õhurünnakute puhul abiks nõutud isikutele KÕ kohuste täitmisel saadud vigastuste korral või nende perekondade pensionäri surma korral ette nähtud sotsiaalkindlustus.

Eraasutuste ja -ettevõtete palgalises teenistuses seisvatele kodanliku õhukaitse liikmetele kohaldatakse Tööstuslik tööseadus (VSK XI k. 2. jagu, IV jaotus, III ja IV peatükk), arvatud välja juhul, kui neid kutsutakse abistama KÕ seaduse § 12 põhjal väljaspoole oma tegevuspiirkonda. Sel juhul saavad nemad vigastuse korral pensioni ühistel alustel kaitseliitlastega.

Kodanliku õhukaitse üldine järelevalve allub Siseministrile, kellel on õigus kontrollida isiklikult või alluvate ametiisikute kaudu kodanliku õhukaitse tegevusvalmisolekut.

Samasugune kontrollimise õigus KÕ tegevusvalmis oleku üle on ka Kaitsevägede Juhatajal kokkuleppel Siseministriga.

Et ära hoida kodanikele alaväärtuslikku gaasikaitse varustuse müüki, nagu gaasitorbikud, gaasikaitse ülikonnad, saapad, kindad jne., on seatud üles nõue, et müügi teel levitatav gaasikaitse varustis peab olema varustatud KÕ kontrollmargiga, s. t. käinud läbi vastavast prooviasutusest ja tunnustatud tarvitamiseks kõlblikuks. Ilma KÕ kontrollmargita gaasikaitse varustuse müük on keelatud. Kontrollimise kulud kannab müüja. Kontrolli alla kuuluvate esemete nimestiku määrab Siseminister.

VI. Kulud.

Kodanliku õhukaitse kulude kandmisel on võetud põhimõtteks, et kulud kannab see, kelle kaitseks KÕ asutatakse. See põhimõte on maksev ka teistes riikides, näiteks Prantsusmaal, Belgias, Lätis j. t.

Tööd, mida ministriumid peavad teostama oma asutustes või ettevõtetes kodanliku õhukaitse korraldamise alal, nähakse kodanliku õhukaitse üldkavas ette üldjoontes. Siseministrile on jäetud õigus reguleerida nende tööde läbiviimist tähtsuse järjekorras ja eelarvega lubatud summade piires.

Omavalitsuste kodanliku õhukaitse korraldamise tööd viiakse läbi omavalitsuste kulul Siseministri poolt kinnitatud kavade kohaselt ja kodanliku õhukaitse üldkava ulatuses, arvestades Kaitseväge Juhataja seisukohti. Kuna omavalitsuste ainelised ressursid piiratud, on nende tööde korraldamiseks seadusega määratud võrdlemisi väike alammäär — ½% omavalitsuste korraliste kulude eelarvetest.

Eraasutuste, -ettevõtete ja -hoonete, millelele KÕ korraldamine üldkava alusel Siseministri määrusega tehtud sundslikuks, KÕ teostamise kulud kantakse nende hoonete omanike poolt. Juhul, kui asutuse, ettevõtte või hoone omanik antud tähtjaks ei täida Siseministri määrusi KÕ korraldamise alal või täidab neid puudulikult, siis vastav omavalitsus on kohustatud Siseministri määruse nõuded teostama sundkorras omaniku kulul. Süüdlaselt nõutakse kulud sisse administratiivkorras.

Vabatahtliku kodanliku õhukaitse liidu ja ühingute poolt korjanduste, annetuste, toetuste või muul seaduslikul teel soetatud raha ja muu vara jääb nende organisatsioonide valdusse ja kasutatakse kodanliku õhukaitse korraldamiseks Siseministrilt antud juhtnõuete kohaselt.

Riigikontrollil on õigus revideerida va-

batahtliku KÕ liidu ja ühingute majanduslikku tegevust.

VII. Seaduse elluviimine.

Nagu eespool märgitud, on meie kodanliku õhukaitse seadusele antud raamseaduse kuju, et tagada seadusele suuremat painduvust ja võimaldada KÕ korraldamiseks täiendavate määruste andmist, mis tingitud tegeliku elu vajadustest, kuna KÕ korraldamine uudne ja puuduvad kogemused sel alal.

Enne käesoleva seaduse maksmahakamist teotsesid Eestis kodanliku õhukaitse korraldamise alal vabatahtlikud õhu- ja gaasikaitse ühingud ja nende liit. Vaatamata nelja-aastasele tegevusele, ei suutnud nad nimetamisväärselt korda saata kodanliku õhukaitse alal, kuna töö suund läks lahku eesmärkidest. Kehtiva seaduse § 9 mõiste kohaselt peaksid need ühingud ja liit oma tegevuse lõpetama. Hinnates aga nende organisatsioonide senist algatust kodanliku õhukaitse idee levitamisel, on neile antud tähtajaline võimalus endi ümberkorraldamiseks kodanliku õhukaitse seaduse nõuete kohaselt.

Kuna kodanliku õhukaitse süütegude kohta ei ole kehtivas K. S. ette nähtud karistuse norme, mis aga tarvilik, et sundida tõrksaid kodanikke täitma KÕ kohustusi ja määrusi, siis täiendatakse KÕ seadusega Kriminaalseadustikku § 177¹-ga. Selle paragrahvi karistusnorme kohaldatakse, kui süütegu ei allu mõnele teisele seadusele, mis näeb ette kõrgemaid karistusmääru. Erikaristused KÕ määruste mittetäitmisest on maksivad ka teistes riikides.

Degaseerimine.*)

Kapten J. Jalak.

Maastiku degaseerimine.

Esmalt tuleb määrata kindlaks tuule suund ja siis ligineda pealtuule sõjagaasiga mürgistatud kohale. Mürkaine ja mürgistatud maa-ala piirid kindlaks teha. Mürgistatud maa-ala nõõriga, lipukestega või mõnel teisel teel piirata ja hoiatusmärgid üles seada. Hoiatusmärgiks on soovitatav kasutada laudtahvli, millele peale kirjutatud kaugeltloetava kirjaga gaasi nimetus, kuupäev ja kellaaeg, näiteks: „Ettevaatust! yperii! 07. 08. kell 1400.“ Kui vajalik, siis gaasi-

ohus olevaist kohtadest inimesed eemaldada.

Kinnine maastik.

Metsade, võsastikkude j.t. degaseerimine ei anna kuigi häid tagajärgi. Mitmekordne ülepritsimine veega (veevoolikuga) võib kergesti haihtuvaid sõjagaase hävitada, kuid püsivgaaside juures jääb tagajärg küsitavaks. Vajadusel raiutakse läbi metsa või võsa läbikäike, millised kloorlubjaga degaseeritakse.

*) Vt. „Sõdur“ nr. 12/13 1936. a.

Üksikud puud ja põõsad, mürgistatud püsivgaasidega, on väga ohtlikud mööduvatele inimestele. Puude osalist degaseerimist võib teostada veega ja keemiliste lahustega üle pritsimisega.

Pehme pinnaga maastik.

Algul veega hästi niisutada, siis labidaga sügavalt ümber kaevata, kusjuures mättad ümber pöörata. Peale selle veel kord veega niisutada (vett peab olema vähemalt 50 kuni 100 osa iga 1 osa sõjagaasi kohta). Degaseerimine toimub kiiremini, kui iga ruutmeetri peale raputada 100 g puhastamata kloorlupja. Vee puudumisel tuleb sügavamalt ümber kaevata, kuid veel parem, kui pind 8—10 sm paksuselt saab maha lõigatud ja ära veetud. Kui ümberkaevamine ja pinna mahalõikamine pole teostatav, siis tuleb iga ruutmeetri peale raputada kuni 300 g puhastamata kloorlupja (tuleb tähele panna, et kloorlubi yperiidiga ühinedes eriti kuiva pinnase juures ei süttiks). Pärast neid toiminguid peab mürgistatud maa-ala tähistama ja liiklemiseks sulgema sooja ilmaga ja kloorlupja tarvitamisel 24-ks tunniks. Kui aga kloorlupja pole tarvitatud, siis juba mõneks päevaks. On maa-alast üleminek tingimata vajalik, võib seda teha juba varem, kuid mitte enne 30 minuti möödumist, arvates degaseerimise tööde lõpetamisest.

Kõva pinnaga maastik.

Kõva pinnaga (kivi, sillutis, asfalt, betoon j.l.) maastikul sõjagaasi loikudele mulda, liiva, saepuru, tuhka j.m. peale raputada, veega või kloorlupja pudrugaga katta ja põhjalikult läbi segada. On soovitatav, eriti jaama perroonidel, linna või asula tänavail, peale liiva, mulla, tuha j.m. pealeraputamist tekkinud puder kiirelt kinnistes nõudes ära vedada, väljaspool asulat kaevatud aukudesse panna ja mürkaine kloorlupjaga neutraliseerida. Ülalkirjeldatud viisil puhastatud maa-alad tulevad veega põhjalikult pesta, märja luuaga üle pühkida, kloorlupja pudrugaga või kloorlupja piimaga niisutada ja see 30 minuti pärast veega ära pesta. Pesemiseks on soovitatav võimaluse korral kasutada keeva vett (veduritest) või auru. Peale ülalnimetatud puhastamist on soovitatav s-gaasiga mürgistatud maa-ala enne liiklemiseks avamist katta isoleerkihiga, milleks võib kasutada 8—10 cm paksust liiva- või mullakihti.

Kui maa-ala asend võimaldab, siis võib degaseerimist teostada tulega põletamisel. Põletamiseks kasutatakse mitmesuguseid põlevaineid või leekpõletit. Vedelpõlevained valatakse laiali kastekannudega või pihustatakse ämberpritsiga. Ölgede, heinte j.t. kasutamisel laotakse need ühepaksuse kihina maha ja niisutatakse kergelt vedelpõlevainega. Põlevaine süüdatakse pealttuule. Tuleb tähele panna, et tulega degaseerimisel tekkiv suits sisaldab sõjagaasi (yperiidi) aure ja seepärast ei tohi allatuule inimesi olla alla 500 meetri.

Maanteed.

Mürgistatud teekohad tulevad niiske mullaga või liivaga katta, mürkainel lasta sisse imbuda, siis muld või liiv teelt koristada ja maha matta (45 cm sügavusele). Mürgistatud teosa kloorlupja piimaga niisutada ja püstitada läbikäijate hoiatamiseks tähised.

Mürskude lehtrid.

Vedelaid sõjagaase sisaldavad mürskude lehtrid tulevad ettevaatlikult mullaga läita, lisades igasse lehtrisse niipalju kloorlupja, et on märgata keemilise reaktsiooni tekkimist (harilikult 2—4 kg). Täisaetud lehter katta pealt 20—30 cm paksuse mittemürgistatud mullakihi ja peale raputada kloorlupja. Kloorlupja puudumisel toimida eelolettud seletuste järgi ja püstitada hoiatustähised.

Ehitiste degaseerimine.

Ehitiste mürgistumine s-gaasidega teostub analoogiliselt maastiku mürgistusele, ainult siin on erinevaks tingimuseks ehitismaterjali iseloom.

Tähtsam sööbegaas yperiit mürgistab ehitismaterjale alljärgneva tabeli kohaselt.

Märged: Yperiidi aurud ehitismaterjalidele nimetamisväärselt mõju ei avalda.

Yperiidi tungivus materjalidesse oleneb materjali pinnale sattunud yperiidi hulgest ja materjali asendist. Näiteks horisontaalpinda tungib yperiit maksimaalselt, kuna vertikaalpinda tunduvalt vähem, sest seal nõrgub ta maha.

Yperiidi haihtumine gaasikindla lakiga kaetud esemeilt teostub väga aeglaselt ja võib seal püsida isegi nädalaid.

Jrk. nr.	Materjali nimetus	Aja kestel	Yperiidi sissetungivus	Märkmeid
1.	Telliskivi ja krohv	0,5 t. 24 "	4 mm 1 cm	
2.	Asfalt ja betoon	—	kuni 4 cm	Asfaldis yperiid lahustub.
3.	Värvimata puu (pehmed liigid)	1 t.	12—15 mm	Oleneb puu kuivusest ja liigist.
4.	Kõvad puuliigid (tamm, saar j. t.)	1 "	2—3 mm	
5.	Õlivärviga värvitud puu	1 "	1—2 mm	Lahustub värvis.
6.	Vineer (mitmekordne)	1 "	2—3 kihti	
7.	Yperiidikindla lakiga kaetud puu	—	—	Jääb püsima laki pinnale.
8.	Puust sillutis (sillad, perroonid j. t.)	—	kuni 4 cm	
9.	Värvimata metall ja klaas	—	—	Jääb püsima pinnale.
10.	Roostetanud raud	—	rooste paksuseni	Tungib roostesse.
11.	Metall tugevasti kaetud rasvase määrdega	—	—	Lahustub määrdes ja jääb sinna püsima, metalli ei tungi.

Mürgistatud*) ehitusmaterjalide tunnuks on eriline lõhn ja materjali pinnal tumedad rasvased laigud.

Degaseerimisel lahtised ehitusmaterjalid peab tugevasti üle pritsima leelise, soodalahusega, petrooleumiga, või üle harjama 2—3 korda kloorlubja pudruga ja siis paigutama kõrvalisse kohta, kus päike ja värske õhk sööbegaasi lõplikult hävitab (materjali mitte hunnikutesse laduda). On aga ehitusmaterjal põhjalikult mürkainega läbi imunud, siis tuleb see katta niiske mullaga, või tarbekorral julgeoleku tagamiseks matta sügavasse maasse.

Hoone degaseerimine.

Lennukilt vihmana allapiserdatud sööbegaas tavaliselt mürgistab hoonet väljastpoolt, ainult ta aur tungib maja sisemusse, põhjustades elanikke kasutama gaasitorbikuid. Pommitamisel võivad puruneda aknad, seinad ja hoone katus, tekitades ka hoone sisemuses mürgistust.

Hoone katus.

Hoone degaseerimist alustatakse katuselt. Mürgistatud plekkkatust on soovitatav hästi hõõruda niiske mulla, saepuru, tuha ja muuga. Hõõrumiseks võib kasutada põrandaharju, luudi j. t. Peale selle tuleb läbiimunud muld, saepuru või tuhkatu katuselt kõrvaldada, katus petrooleumiga piserdada, lasta tuulduda ja siis veega puhtaks pesta.

Pilpakatused katta kloorlubja pudruga, siis lasta seista 30 minutit, peale seda veega pesta ja katus kloorlubjaga uuesti katta.

Hoone seinad.

Seinu peab pesema tugeva veejoaga käspritsist, hüdrandist või veduri voolikust.

*) Materjali mürgistamist nimetatakse korrodeerimiseks.

(Kui yperiid üle poole tunni juba seintel püsinud, siis on soovitatav seinad petrooleumiga üle piserdada ja pesta kloorlubja piimaga (1:10).

Degaseerimise kiirendamiseks on soovitatav luua või harjaga seinu määrda kloorlubjapiimaga, sooda- või seebilahusega. Mürgistatud seintele kinnitada tähised, et seinte vastu toetamine ja pikemat aega nende juures viibimine on ohtlik. Elanikud peavad mürgistatud maja poolsed aknad õhukindlalt tihendama ja neid ei tohi pikemat aega avada.

Tuul, iseäranis päikesekiired ja tugev vihm kiirendavad mürkaine hävimist. Aknalaudadele ja rõdudele kogunenud sõjagaasile peab mulda, liiva või saepuru peale raputama, mis imeb gaasi endasse. Tekkinud segu kinnistes nõudes kiiresti kõrvaldada, aknalauad ja rõdud sooja veega, sooda- või seebilahusega pesta.

Siseruumid.

Sõjagaasiga (gaasitaolises olekus) täidetud siseruume peab 12—14 tundi hästi tuulutama, soovitatav on ka neid kütta. Kui tuulutamine ei anna tagajärge, siis ruumi piserdada järgmise lahusega:

10 l vett, 100 g väävelmaks ja 50 g seebihelbeid, arvestades iga 100 m³ peale 1 liiter lahust.

Kloori ja fosgeeni segu degaseerimiseks võib kasutada lahust:

Vett	1000	kaalu osa
hüposulfiiti	20,75	" "
kristaliseer. pesusoodat	113,16	" "
söötnaatriumi	5	" "

On ruumis vedelat sõjagaasi, tuleb see saepurusse imutada ja ära koristada; ning ruumi pesta*) järgmise lahusega: 100 g

*) Kindlaid siseruume võib degaseerida ka 0,5 prots. kloorgaasiga ja see välja tuulutada.

soodat, 10 l vett, 0,25—0,50 liitrit piiritust (lahus soojendada). Ruum tuulutada. Soovitav on seinad ja lagi lubjata. Neid ruume võib ainult pikema aja möödumisel kasutada elamiseks. Eriti tuleb ettevaatlik olla ruumide kasutamisel magamiseks.

Majatarbed ja esemed.

Majatarvetelt ja mitmesugustelt esemetelt sõjagaas tuleb kõrvaldada kaltsuga või saepuru pealeraputamisega, siis sooja soodalahuse, bensiini või bensooliga (ettevaatust, tulekardetav!) põhjalikult pesta. Yperiidi mõju metallesemetele on võrdlemisi väike, jätkub hoolsast kuivatamisest ja pühkimisest. Tarbekorral võib neid veel bensiiniga, või bensooliga üle pesta, siis rasvaga või vaseliiniga üle hõõruda. Kloori ja kloorisisaldavate sõjagaaside (fosgeen, difosgeen j.t.) mõju on metallidele, eriti rauale, võrdlemisi suur. Siin tuleb mitmel korral esemeid niiskelt üle hõõruda ja pärast rasva või vaseliiniga katta. Örnü metallesemeid vaseliiniga kattes võib neid kaitsta sõjagaaside hävitava mõju eest. Samuti võib nende degaseerimiseks kasutada erilist lahust: kaaliumpermanganaati 10 g, puhastatud atsetooni 90 cm³, äädikahapet 10 cm³.

Varemete degaseerimine.

Gaasi-brisantmürsust osaliselt hävitatud hoonet, kus alale jäänud osad mürgistatud, on väga raske degaseerida. Kõige ratsionaalsemaks abinõuks on hoone või ehitise seinu lõhkeainega täielikult purustada, veega üle pritsida ja katta paksu mulla- või liivakihiga.

Põlevad varemed (tulekahju korral). Põlevad sõjagaasiga mürgistatud varemed on suurimaks hädaohuks umbes 500 m raadiusega ümbruskonnale, sest tekkivad lihedad gaasipilved mürgistavad ümbruskonda.

Kaitseabinõudeks on siin: tuule suund kindlaks määrata ja hoiatada elanikke, kes asuvad gaasipilvede liikumise suunas. Kõik gaasipilve piirkonnas asuvad aknad sulgeda ja kõigi abinõudega tuld kustutada. Kustutamist alata pealtuule. Alltuule olevate kõrvalmajade seinu tuleb degaseerida.

Puusildade, laudadest teede, laudadest perroonide j.t. degaseerimine.

Mürgistatud laud kaetakse paksu kloorlubja pudrugaga (kasutades maalri- või mõnd teist pintslit) sellise arvestusega, et iga 10 m²

peale tuleks umbes 5 kg kuiva kloorlubja ja 0,25 pange vett. Tunni aja pärast kloorlubjapuder veega ära pesta (parem kui vesi on soe). Peale nimetatud toimingut on sillad, teed j.t. üleminekuks kõlblikud. Samuti võib silla, perrooni j.t. laud katta kuiva kloorlubjaga (500 g iga 1 m² peale) ja hiljem veega pesta (kasutades kastekannu, veduri voolikut j.t.). Kloorlubja puudumisel tulevad laud veega põhjalikult puhtaks pesta (veduri voolikuga), siis laud katta 20 kuni 30 sm paksuse liiva-, mulla-, sõnniku- j.t. kihiga, või laud ümber pöörata.

Rõivaste degaseerimine.

Riie, samuti ka karusnahad, imavad väga ahnelt nii sööbegaaside aure kui ka vedelaid sööbegaase. Praktikast selgub, et rõivad mürgistuvad sööbegaaside aurudest ainult suurema koondise puhul ja pikema aja vältel.

Sööbegaasid vedelas olekus tungivad võrdlemisi ruttu läbi rõivaste; seepärast peab mürgituse puhul võimalikult kiiresti lahtirõivastuma ning end roheline seebiga ja sooja veega puhtaks pesema.

Õhukesed villased ja puuvillased riided lasevad sööbegaase läbi juba esimese minuti jooksul;

õhukene kalev (püksid, kuub j.t.) umbes 1,5 minuti pärast;

paks villane riie (palitu, sinel j.t.) umbes 3—5 minuti pärast;

nahksaapa sääred ja pealsed umbes 5 kuni 10 minuti pärast.

Õliga imistatud ühekordne gaasikaitse riie laseb vedelat sööbegaasi läbi umbes 1—2 tunni pärast.

Kahekordne õliga imistatud riie umbes 6—12 tunni pärast.

Sellest järgneb, et kui suviselt rõivastatud inimene on pritsitud sööbegaasiga, siis peab ta viibimata lahti rõivastuma. Kui inimene on rõivastatud palitusse, siis peab lahti rõivastuma hiljemalt 10 minuti jooksul, aga palitu peab maha võtma otsekohe pärast mürgistust.

Sööbegaaside auruga mürgistatud rõivad lõhnavad kas nõrgalt, või ei lõhna üldse. Sööbegaaside uduga mürgistatud rõivad lõhnavad tunduvalt, kuid ei oma mürgistuse väliseid tunnuseid.

Vedela sööbegaasiga mürgistatud rõivad lõhnavad teravasti ja omavad välisteks tunnusteks tumedad laigud.

Kergesti haihtuvate sõjagaasidega mürgistatud rõivad degaseeritakse tuulutamisega ja üleharjamisega.

Sööbegaaside auru või kergelt uduga mürgistatud rõivad degaseeritakse tuulutamisega värskes õhus, või avaras hästi tuulduvas ruumis, kuhu on asetatud veega täidetud anumad. Tuulutamine võib kesta 5—7 päeva. Degaseerimiseks kasutatakse ka kinniseid ruume või erilisi kinniseid anumaid, milledes õhk sisaldab umbes 0,5% kloori.

Vedelate sööbegaasidega mürgistatud riiete ja rõivaste degaseerimine.

a) Linased ja puuvillased riided paigutatakse 15 minutiks külmavee anumasse, mille põhjal traatrest (et riided põhja ei vajuks). Pärast seda riided hästi läbi loputada. Sõjagaas valgub osaliselt anuma põhja ja seepärast peab selleks otstarbeks kasutatav anum olema metallist (soovitav emailitud). Siis paigutatakse riided 60 minutiks lahusesse, mille koostis on: 10 g soodat, 200 g seepi ja 10 liitrit vett. Seepeale lühikest aega keeta värskes seebilahuses, siis sooja veega loputada ja kuivamiseks üles riputada. Sööbegaasidega mürgistatud pesu ja riideid võib puudutada ainult kinnastatud või kloorlubjaga puuderdatud kätega, soovitav on selleks kasutada metallkeppe. Sööbegaas hävineb kiiremini, kui mürgistatud riid lühikest aega keeta naatriumhüpokloriidi (NaOCl) (Bleichlaue) lahuses ja pärast seda riie loputada kloori hävitavas segus.

b) Villaseid ja siidiriideid paigutatakse mitmeks tunniks 25° soojusega lahusesse, mille koosseis: 10 liitrit vett, 50 g seepi ja 1—2 g soodat (soovitav on juurde lisada veel piiritust). Mürgi hävinemine kiireneb, kui riideid asetada ülekuumendatud auruga (100—120°) kinnistesse kateldesse.

Yperiidi degaseerimisel tuleb töötada vahas õhus või suurtes õhurikastes ruumides ja hoiduda eemale üleskerkivatest aurupilvedest. Kui põhjalik degaseerimine pole teostatav, siis tulevad vedela sööbegaasiga mürgistatud riided hävitada põletamise teel.

Karusnahad ja nahad degaseeritakse kuumas õhus (mitte üle 60°) täidetud ruumis, mille maht vaheldub 1 minuti jooksul. Mürgi neutraliseerimiseks kulub umbes 8 tundi. Samuti võib nahast esemeid (saapaid, kindaid j.t.) degaseerimiseks sisse hõõruda kuiva kloorlubjaga, siis pleegitada päikese käes ja sisse määrada ammoniaagiga.

Kummist saapad, kindad, G-torbiku voltvoolikud j.t. degaseeritakse puhtas vees keetmisega, vähemalt 2,5 tundi.

Pärast keetmist esemed vee väljanõrgumiseks üles riputada.

Madratsid ja padjad, mis mürgistatud vedela sööbegaasiga, on väga raskesti degaseeritavad ja seepärast kuuluvad raskematel juhtudel hävitamisele, kuna kergematel juhtudel võib degaseerida kuumendatud õhuga.

Toiduainete degaseerimine.

Sööbegaasidega mürgistatud toiduained võivad tekitada väga raskekujulise sisemürgituse, mis võib lõppeda inimese surmaga.

Vedela sööbegaasiga tugevasti mürgistatud toiduaineid on väga raske degaseerida, seepärast on kasulik neid hoida mürgistamise eest erilise pakkimisviisiga, kui aga hoidmine ebaõnnestunud, siis hävitada.

Konserveerimispurgid, erilised kastid ja riided, õlitatud paberid j.t. kaitsevad toiduaineid sõjagaaside vastu. Juhul, kui on karta gaasitamist, peab toiduained paigutama kappidesse, kastidesse j.t. ja transporteerimisel pealt hästi katma värnitsaga imbutatud koormariietega.

Pakitud toiduained, mille pakendid väljastpoolt mürgistatud, tulevad ettevaatlikult pakendist vabastada, siis aine väline kord kõrvaldada ja hästi läbi keeta.

Mürgistatud konservikarbid tuleb degaseerimiseks väljastpoolt puhtaks pühkida ja keeta 1 tund puhtas vees, mille järele neid võib avada ja sisu söögiks kasutada.

Sõjagaasi aurudega mürgistatud toiduaineid peab puhastama ja degaseerima vees keetmisega või küpsetamisega (leib). Või ja teised rasvained, mis olnud vahetult sööbegaaside mõju all, tulevad hävitada.

Vee degaseerimine. Gaasiohu kartuse tekkimisel tuleb jooksvaks vajaduseks olev vesi hoida hermeetilistes nõudes, kaevud katta kindlate kaantega, vee hüdrandid katta kottidega või mõne teise käepärast oleva materjaliga. Vedela sööbegaasiga mürgistatud vett joomiseks ega keetmiseks ei või kasutada. Tehniliseks otstarbeks ja pesemiseks kasutatav vesi degaseeritakse keetmisega: selleks kallatakse vesi anumasse, lastakse seal seista, siis valatakse ettevaatlikult kaks kolmandikku osa välja ja keedetakse (keeta vähemalt 1 tund). Ülejäänud sisaldub põhja settinud mürki, mis valada selleks kaevatud auku ja kloorlupja peale raputada.

Degaseerimisetöödeks abinõude soetamine.

Nagu eelolevaist selgitusist nähtub, vajab suuremate maaalade ja esemete degaseeri-

mine tohutul hulgal degaseerimisaineid ja abinõusid, mille soetamine lühikese aja kestel peagu võimatu. Seepärast on vajalik juba rahuajal, võimaliku sõja puhuks end ette valmistada.

Tähtsamaid degaseerimistarbeid on:

1. **Vesi.** Tarvidus vee järgi on väga suur kõigil degaseerimistöodel ja seepärast peab olema see alati kergesti saadaval. Selleks tuleb juba rahuajal ehitada kaeve, püstitada hüdrante ja torustikke, soetada viimaste jaoks voolikuid ja teisi vajalikke esemeid.

2. **Muld, liiv, kruus jt.** Eriti linnades, alevites, suuremates raudteejaamades jt. võib gaasirünnaku puhul nimetatud ainetest tulla puudus, seepärast peaks hoidma erilisi tagavara mulla- ja liivamuule, kust mainitud materjalide kättesaamine kiire ja hõlpus.

3. **Kloorlubi.** Kloorlubja suurema tagavara hoidmine on tülikas ja kulukas (vaata eelpool selgitatud kloorlubja omadusi). Seepärast tuleb nimetatud ainet hankida sõja-

ohu tekkimise esimestel tundidel, milleks peab kava olema juba rahuajal, kust seda hankida ja kuidas kohale toimetada. Et kloorlubja hoidmine ja saadavus on raskeandunud vajaliku määratu suure hulga lõttu, siis peab ta tarvitamisega olema äärmiselt kokkuhoidlik ja seda kasutama ainult möödapääsematu vajaduse korral.

4. **Degaseerimisel kasutatavad mitmesugused abinõud ja masinad.** Suurema arvu spetsiaalmasinate ja abinõude soetamine on kulukas ja seepärast ei jätku neist tegelikkude gaasi-ohtude puhul kunagi, vaid nende arvu peab täiendama selleks otstarbeks kohaste, igapäevaste tööde juures kasutatavate, masinatega. Näiteks pesemiseks võib kasutada tänava-niisutamismasinaid, tuletõrjepritse, hüdropulte, maanteede pealispinna mahaloikamiseks teehöövliit, kloorlubja puistamiseks külvimasinaid jne.

Tuleb ainult meeles pidada, et gaasirünnakul saavad teed ja tänavad pommitamisest lõhutud, mis takistavad mootoriseeritud sõidukite liiklemist.

Talve mõjust lahingumasinatele.

Major J. Tammeväli.

Talvel vägede tegevust mõjutavad suuresti lühikene päev ja atmosfäärilised tingimused, s. o. külm ja lumekate.

Lühikeste päevade lõttu vägede koondamised ja ümberpaigutused sünnivad õõ katel, kuna lahingutegevus algab koidikul.

Suuremalt osalt veekogud ja sood külmavad talvel kinni ja ei esine enam takistustena. Maastik kattub lumekorraga ja paistab tasase lagendikuna. Lehtpuud ei paku enam moondamise võimalusi. Teed ja metsad on tuiskunud ja ei võimalda kiiret liikumist. Lisaks alalistele teedele süginevad kõrvalsuundades talveteed, mis tunduvalt takistab orienteerumist. Eriti raske on vägede tegevus tuiskudes.

Sõja-ajaloost leiame mitmeid ja mitmeid näiteid, kus talvine vägede lahingutegevus on lõppenud katastroofiliselt, kui ei ole arvestatud talveolusid.

Lahingumasinate kasutamise üle talveoludes puuduvad meil üksikasjalised kogemused.

Välismaal on see küsimus aktuaalne ja leiab sõjaasjanduses suuresti käsitlemist.

Käesoleva kirjutise eesmärk on mõne reaga puudutada talve mõju lahingumasinatele.

Külm avaldab mõju mootori määrimisele, jahutusele, käivitamisele, töötamisele, lahingumasinate mehhanismile ja üldisele hooldamisele. Lumi aga mõjub takistavalt lahingumasinate liikumisele.

Mootoris tarvitatava talveõli hangumispunkt on harilikult — 3° C. Tähendab, et mootori seisul vähema kui külma juures hangub õli.

Hangunud õli ei hakka mootori käivitamisel kohe tsirkuleerima õli-süsteemis ja nii võivad õõtsa- ja pealaagrid sisse sööbuda.

Selle vältimiseks tuleb õli külmal ajal välja lasta, soojas kohas hoida ja enne sõitu sisse kallata. Et aga laagritesse hõõrduvate pindade vahele ja torustikkudes õli siiski sisse jääb, siis on tarvilik vastava käsipritsi või õhusurve abil torustikud läbi lüüa ja enne sõitu sooja õliga täita. Et lahingu olukorras ei ole igakord võimalik õli

välja kallata, siis tulevad tarvitusele võtta teised abinõud.

Tuleb ette näha mootori käivitamine 1—2 tunni tagant, vastavalt külmale, või jälle enne käivitamist mootoris õli soojendamine.

Mootoris õli soojendamine võib sündida erilise soojendajaga.

Vee külmumine radiaatoris võib ette tulla peatusel ja ka sõidul.

Vee külmumise vältimiseks radiaatoris tarvitatakse piirituse ja vee või glütseriini ja vee segu. Glütseriin oma kalliduse ja teatud mõju tõttu mõnede metallidele leiab vähem tarvitamist. Piirituse ja vee segu kasutamine selgub järgmisest tabelist:

Jrk. nr.	Segu külmumine graad.	Keemine graadides	Piirituse protsent
1.	— 2,9	91,8	10
2.	— 7,6	87,32	20
3.	—14,8	84,6	30
4.	—23,8	83,1	40
5.	—23,8	81,9	50
6.	—32	79,05	60

Et piiritus radiaatorist ära aurab, siis tuleb aegajalt segu juurde lisada. Alljärgnev tabel võimaldab piirituse protsenti radiaatoris kindlaks teha.

Jrk. nr.	Piirituse segu protsent	Segu erikaal
1.	10	0,986
2.	20	0,978
3.	30	0,970
4.	40	0,963
5.	50	0,959

Piiritust tuleb lisada juurde alljärgneva vormeli järel:

$$X=V \cdot a - v \cdot b;$$

X — on piirituse hulk, mis tuleb juurde lisada, et saada soovitud segu.

V — segu hulk, mida tarvis saada;

a — valmis-segu piirituse protsent;

v — olemasolev segu hulk;

b — olemasolev piirituse protsent.

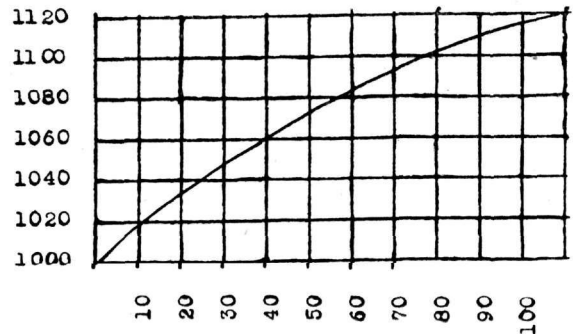
Vee hulka saab teada järgmisest vormelist: $C=V - (v+X)$.

Piirituse kasutamine ei ole päris soodus, kuna ta kergesti aurab. Selle vältimiseks tuleb kasutada kondensaatorit, kuhu kogunevad piirituse aurud.

Piirituse kasuks aga räägib tema mõjutatus metallidele ja kättesaadavus. Oma omaduste poolest on kasulik tarvitada etüleenglükooli segu. Etüleenglükool on väliselt etüül-piirituse ja glütseriini sarnane.

ne. Erikaal 1,12 0°C juures. Keemispunkt 197° C. 760 mm õhurõhumise juures. Külmumise punkt — 13° C. Soojuse maht tõuseb soojuse tõusmisega ja kõigub 0,55—0,75 kal. vahel. Võtab vett enesesse kuni 60 protsenti. Siduvus suurem kui veel. Avaldab mõju terasele, vasele, kroom-niklile ja alumiiniumile ning kummiühendustele. Kummiühendused võib aga asendada soomustatud toruga. Selle segu kasutamisel mootori võimsus liiga kõrge keemispunkti tõttu langeb 1—3%. Veega segatult külmumise punkt langeb — 75° C.

Harilikult tarvitatakse 40—50% segu. Külmumisel segu ei muutu kõvaks, vaid kohedaks, mis ei ole suuteline lõhkuma radiaatorit, mootorit ja torustikke. Piirituse ja vee segu juures aurab piiritus, kuna siin aurab vesi. Vee ja etüleen-glükooli segu erikaalu arvestamine 15° C juures näitab alljärgnevat tabeli.

Segust tuleb proov võtta iga 30—50 tunni töötamise järel. Suveks kallatakse segu välja ja pestakse radiaator puhtaks. Segu hoitakse alal kinnistes nõudes.

Saksa andmetel etüleenglükool hävitab radiaatorist kivistumise. Vastavate segude puudumisel tuleb vesi radiaatorist välja kallata või mootorit iga poole tunni tagant käivitada. Harilikult sõidu ja seisu ajal tuleb radiaator katta kattega ja tarbekorral sõita kinniste radiaatori luukidega või võtta isegi ventilaatori rihm maha.

Õhu- ja õlijahutusega mootorite juures ei ole karta radiaatori ja mootori külmumist.

Mootori käivitamine on raske mootoris hängunud õli ja soodsa plahvatuse segu mittaasaamise tõttu.

Raskus väntvõlli pöörlemisel ei esine ainult tiheda õli tõttu, vaid see tuleb ka laagrite ja väntvõlli vahelise tiheduse suurenemisest, mis tingitud metallide erinevast temperatuuri koefitsiendist.

Käimalöömise hõlbustamiseks tuleb jätta lahti väljajooksu kraan ja kallata külma mootori algul 30—40° sooja vett, tõstes järkjärgult vee soojust kuni kraanist hakkab jooksma kuum vesi. Nüüd kraan kinni panna ja radiaator kuuma veega täita.

Vee soojendamiseks kasutada erilisi katlaid. Nende puudumisel soojendada vesi toidukateldes jne.

Külma mootorit tuleb käivitada väikesel tiirudel, kuni vesi omab 60° ja õli 40°—50° soojust, kuna aga mootor töötades väikesel tiirudel ei suuda pritsida küllaldaselt õli kolbidele, sõrmedele ja silindri peegelpindadele, siis iga paari minuti tagant anda mootorile suuremad tiirud. Igakord ei ole ka sooja vee saamine võimalik, siis tuleb 1—2 tunni tagant masinat käivitada. See võtab aga palju põletisaineid ja seob lahingumasinad suuresti tagalaga.

Talvel on õhk tihedam ja seega ühesuguse mahu juures kütteainete segukaal on raskem ja segu ise vaesem. Tähenadatud asjaolu nõuab talvel suuremakaliibriliste düüside tarvitamist.

Et külma tõttu õhk bensiiniga raskeit seguneb, siis tuleb kergesti plahvatava segu saamiseks käimalaskmisel bensiini või õhku soojendada.

Et mootor ei lakkaks töötamast kesk lahingut või rännakul, siis tuleb hooldiseda, *ei bensiin ei sisaldaks vett*. Selleks filtreeritakse bensiin enne tarvituselevõtmist kloor-kaltsiumi filteraparaadis. Bensiini torustikud külmmamise eest ärahoidmiseks tulevad katta vildiga.

Talvel 5°—7° C külma juures kogunevad mõnel lahingumasinale käigu lintidele lumetükid, mis suurendavad selle pinget. Pingel all käigulindid suruvad vastu ülemisi rulle, mille tagajärjeks võib puruneda hooldvedru ja isegi rullide kandelatid. Sõit sellevastu üldse on takistatud. Tuleb haamriga lumi maha kloppida. Sula lume sees oskamatult pöörates võib lahingumasin ka roolikutelt maha libiseda. Selle ärahoidmiseks tuleb vältida kohapeal järske pööreid.

Ka võivad seisu ajal lahingumasinatel käigulindid või kegresse tüübil esiratta suusad kinni külmuda, nii et paigalt liikumine võimatuks osutub. Selle vältimiseks asetada seisul lahingumasinad laud- jne. alusele, mis imbutada õliga.

Mõnel lahingumasinaga tüübil koguneb juhtiva ratta vahele lumi, mis muutub surve all jääks ja pingutab käigulinti niivõrd, et lahingumasinaga juhtimine osutub võimatuks.

Mõnel lahingumasinaga tüübil võivad kinni külmuda pidurdustrunlid. Soojenedes hakkavad nad aga jälle töötama.

Talvel on nõuetav, et autodel õhukummid oleksid 1—2 atmosfääri võrra kõrgema surve all kui suvel.

Üldiselt autode korrashoid, määrimine jne. teostada talvel ettenähtud reeglite kohaselt.

Määrimisel kasutada ainult talveõlisid.

Lahingumasinatega meeskond varustada külmmamise eest soojade eriolukordadega ja mütsidega (nagu lennuväes) ja viltidega.

Et autojuhtidel käed ära ei külmuks, siis varustada neid lambanahka kinnastega või tarbekorral näha ette kinnastes sõrmede soojendamine erilise elektri-taskupatarei abil.

Kasulik on lahingumasinatega kütmine seestpoolt. Seda võib kergesti teostada sumbulatjas soojendatud ja sealt torustiku kaudu autosse juhitud õhu abil. Võib kasutada ka elektri-, auru- või vee kütet, kuid see on raskem läbi viia.

Et autod nõuavad sagedat ülevaatus, korraldamist ja remonti, siis selle läbiviimine on talvel äärmiselt raske. Vaevalt leidub lahingupiirkonnas sooje garaaže või ruume, kuhu oleks võimalik autoga sisse sõita. Suuremalt osalt remont teostatakse ikkagi väljas.

Remonttööde edukaks läbiviimiseks tuleb igal kompanil kaasas vedada lahtivõetav garaaž-töökoda. Garaaž-töökoda pandakse kokku nii, et auto sisse jääb, ja kоекtake hariliku koksahjuga soojaks. See võimaldab kiire remondi teostamist väliloludes.

Lahingu olukorras on tarvilik soe lahingumasin-töökoda, mis tarbekorral sõidab lahingu piirkonda rikkiläinud masinat parandama. Montööride edasiviimiseks tuleb kasutada maastiku lahingumasinat. Teiste abinõude puudumisel paigutada rikkis lahingumasinad küünidesse, rehe-alla jne., kus remont teostada.

Külm tuulega mõjub juhtimisel silmadele ja paneb need vett jooksma. Selle vastu tuleb kanda prille. Ka hele päike mõjub silmadele, mispärast on tarvilik värviliste prillide kandmine.

Mõne lahingumasinaga tüübi juures kiirel sõidul paiskub lumi vastu periskooopi ja teeb kinniste luukidega sõitmise võimatuks. Lahtiste luukidega sõitmisel aga lumi paiskub vastu juhi nägu ja nägu külmub ära. Selle vältimiseks peavad lahingumasinatega juhid varustatud olema erinäoõlemidega.

Külm avaldab mõju ka relvade töötamis-
sele. Külma tõltu määrdeained hanguvad.
Vesijahutusega kuulipildujates vee asemel
kasutada vee ja piirituse või vee ja glütse-
riini segu. Ka laskmiste tagajärgedele mõ-
jub külm. Lennu kaugused vähenevad. Ta-
gajärgede vaatlemine lume tõltu on rasken-
datud. Suuresti takistab vaatlemist hele
päike ja lumi. Tuleb kasutada rohelisi
prille. See tumestab aga vaatlusevälja.

Lumekate mõjub lahingumasinate ja au-
tode liikumise kiirusele ja läbipääsevusele.
Läbipääsevus lumest oleneb lume seisukor-
rast, tema paksusest, masina võimsusest ja
tema põhja kõrgusest, lüliliku laiusest ja sur-
vest 1 cm². Tugeva koorikuga lumi kannab
masina peal, kuna sulast lumest vajub mas-
sin läbi. Tuisanud lumi esineb alati takis-
tusena.

Kuiv ja kohe lumi võimaldab masina
sõitu, vaatamata et selle sügavus ületab
tunduvalt masina põhja kõrguse. Kuni
20 cm paksuse lume juures ratasmasinal
on liikumine võimalik lumekettide abil.
On teel lumi üle 15—20 cm, siis ratastel
olev masin ilma lumesahkade abita liikuda
ei saa. Kuni 30 cm paksune lumi teel või
maastikul lülilikmasinate tegevuse peale ei
mõju.

Harilikult talveteed on kitsad ja keskelt
kõrgemad ja kinni tallatud. Nii tuleb ühe
poole või ratastega keskteed ja teise poolega
pehmet lund pidi sõita. Säärane kallaksõit
on väsitav juhtidele, liikumise kiirus lan-
geb ja isegi tulevad ette sagedased libisemi-
sed. Väljaspool teid on võimalik kasutada
lülilik-masinaid. Keskmiselt tiheda lume
juures väljaspool teid langeb liikumise kiir-
sus 50 protsendi võrra ja mõjub mootorile
koormavalt.

Maastiku lahingumasinal 30—40 cm
lumepaksuse juures tuleb sõita 3. käiguga.
40—60 cm lumepaksuse juures 2. käiguga.

80 cm paksuse tiheda lume juures lahingu-
masinate tegevuse saatmine on mõttetu.

Igasuguse lumepaksuse juures on või-
malik teotseda auto-, moto- ja aerosaanidel.

Nõukogude Vene sõjaajakirjanduse and-
metel moto- ja autosaanide kiirus on maas-
tikul 15 km ja teel 30 km tunnis. Aerosaa-
nide kiirus on 40—50 km tunnis.

Sama ajakirjanduse andmetel on talvel
mitmesuguste masinate läbipääsimine ja kiir-
sus vastav alltoodud tabeli andmeile.

Korraliku autoliikumise tagamiseks tu-
leb talvel vähemalt linnadevahelised teed
lumest puhtad hoida. Sõja olukorras aga
peaks lahingumasinate üksuste koosseisu
kuuluma mõned lumesahad.

Lumesahkadega on juba mitu aastat kat-
setatud. Nõukogude Vene andmetel on või-
malik 30 cm paksust lumekihti teedelt pu-
hastada tunni kestel kuni 20 km ulatuses.
Puhastatud tee laius 3,5 m.

Lumesahad on kolmnurksed või adra-
taolised. Neid veetakse traktori abil ja su-
ruvad lume laiali. Peale selle on isesõitvad
lumepuhastajad rootori tüüpi või labidate-
ga. Lumepuhastussalka, 100 kilomeetri pu-
hastamiseks, Ameerikas kuulub 2 lülilik-
traktorit, 10 puhastusmasinat, 4 veoautot ja
250 meest.

Talvel veekogud ei esine suuremalt osalt
takistusena. Nad muutuvad läbipääsetava-
teks lülilik-lahingumasinatele ja autodele.
Jää kandejõu kindlakstegemisel tuleb ar-
vestada veekogude laiust, sügavust, veejook-
su kiirust ja jääl oleva lumekatte paksust.

Veeletungiv jää on palju tugevam, kui
alt tühi jää.

Kiiresti jooksvates jõgedes uuristab vesi
jää läbi.

Üksikut tanketti kannab 12—20 cm pak-
sune jää. Üksikut kergetanki kannab 25—
30 cm paksune jää. Rännakkolonnis võib
liikuda 40—50 cm paksuse jää juures. Tar-

Masinate läbipääsevus ja kiirus talvel.

Liikumise tingimused	Lülilikmasinad		S/autod	Auto- ja moto- saan	Aero- saan	Ratasmasinad	
	Tankett	Tank				Moto- tsükkel	Kerge- auto
k i l o m e e t r i t t u n n i s							
Teed pidi.							
1. Laialt kinni sõtkatud hea tee	35	30	30	35	50	40	40
2. Keskmiselt kinni sõtkatud . . .	20	20	15	20	40	30	20
3. Kitsalt kinni sõtkatud halb tee	15	15	—	15	30	15	—
4. Liikumine tuisus	5—10	5—10	5—10	5—10	5—10	—	5—10
M a a s t i k u l .							
1. Tihedal lumel	—	25	—	30	—	50	—
2. Keskmiselt tihedal lumel . . .	—	10	—	30	—	40	—
3. Kohedal lumel	—	5—10	—	5—10	—	30	—
4. Liikumine tuisus	—	5—10	—	3—10	—	5—10	—

bekorral tuleb jää paksust kunstlikult tõsta. Selleks asetatakse jääle hagu, õlgi jne., mis veega üle kallatakse. Järskuste võtmine lume ja libeda pinna tõttu vastavalt lahingumasina tüübile ei ületa 20—30°. Ronimisvõime tõstmiseks tuleb lahingumasinate lülilikele kinnitada teravad jääkäpad või ette näha eri talvelülid. Ka lahingumasina murdejõud on väiksem kui suvel.

Talv meil kestab novembrist kuni aprillini. Novembrist kuni 15. jaanuarini harilikult on külmamise ajajärk ja kerge talv. 15. jaanuarist kuni 15. märtsini on külm ja sügav talv. Lume paksus sellel ajal 30—60 cm, 15. märtsist aprilli alguseni on lume lagunemine ja kõige ebamäärasem aeg lahingumasinate kasutamisel.

Külma on meil kuni 25° C ja üle 25—30° C külma juhtub harva.

Ülaltoodust võime järeldada, et lahingumasinate kasutamine talveoludes on meil võimalik. Soodsam kasutamine on novembrist kuni jaanuari keskpaigani. Sellel ajal aga suuskurite teotsemine on vähese lume tõttu raskendatud.

Jaanuarikuu keskpaigast kuni märtsikuu keskpaigani teel liikuvad lahingumasinate teede lumest puhastamata — pole kasutatavad. Maastiku lahingumasinate teotsemine on aga võimalik, kuid raskendatud.

Lume lagunemisest kuni kevadeni on lahingumasinate teotsemine takistatud pea-

miselt suure vee tõttu. Jõed, järved ja sood muutuvad nüüd jälle tõketeks nagu suvel.

Moondamiseks võib masinad mõnikord värvida talve moondusvärvi — valge-rohelistriibuliseks. Puht valget värvi tuleb meil õige harva kasutada, kuna meie maastik vaheldub rohelisega ja suureulatuslikke lagedaid alu tuleb ette vähe. Soodsa ilmastiku olul (paras külm) võib lahingumasinaid moondada pritsides neid lumega üle.

Varustusautod ja töökojad peavad kesk-talve perioodil (15. jaan. kuni 15. märtsini) teotsema käigulintidel, kui teid lumest puhtad ei hoita.

Masinate piirituse ja vee segu tarvitamine tagab meil küllaldase eduka talvise tegevuse. Igatahes oleks ka soovitav katsetada etüleen-glükool seguga. Tähtendatud segu kasutamisel jääb ära tagavarapiirituse kaasasvedamine.

Talve oludes teotsemise väljaõppele tuleb meie oldudes panna suurt rõhku. Algul läbi võtta masinate hooldamine ja remonttööd väli-olukorras mitmesuguse külma juures. Siis tehniline juhtimine mitmesuguse lumekatte ja külma juures ühes kunstlikkude ja passiivsete takistuste võtmisega.

Sellele järgnegu taktikaline teotsemine koos suuskurüksustega ja moto-mehhaniseeritud osade koosseisus.

On soovitav ka astuda kontakti maavalitsustega, et saada taktikaliste ülesannete täitmiseks lumesahku.

Soomusauto „Tasuja“ hukkumine Orava all 23. märtsil 1919. a.

Leitnant H. Mölder.

Ülemjuhataja 8. veebruari käsu kohaselt Pihkva suunas alatud pealetungil sattusid meie osad vastase tugevale vastupanule. Pihkva kivitee ja raudtee vahel teotsevad 2. polgu osad olid sunnitud juba 17. veebruaril taanduma, vaatamata sellele, et neid toetasid soomusrongid. Soomusrongidel tuli endilgi tugevalt heidelda vastase rohkearvuliste soomusrongide vastu, millede kohutava tule all võideldes viibiti ühes ohtlikumas olukorras kogu Vabadussõja vältel.

Raskesse olukorda sattusid aga meie väed siis, kui vastane peale tungides Gorodištše suunast lõi Tresski ja Nedsjä küladest nõrgad 7. polgu osad välja ning ähvardas haarata Petserit Põhjast.

Sellele haaravale tegevusele said punased asuda seetõttu, et rinde juhatus Gorodištše, Värska suunast pealetungi ei lootnud ega polnud küllaldaselt ja õigeaegselt koon-danud jõude selle suuna katteks. Abijõududeta meie osad kohal püsida ei jõudnud ja jätsid maha 11.03. Petseri, 12.03. Vastseliina ja 13.03. Orava. Endiste seisukohtade tagasivõtmiseks organiseeriti uut pealetungi, sest rindele olid jõudnud värsked väeosad nagu: uus soomusrong nr. 5, mereväedessant pataljon, Viljandi kaitsepataljon ja soomlased.

Pealetungi toetamiseks toodi Piusa jama ka remondist tulnud soomusauto „Tasu-

ja“ ja äsjavalminud soomusauto nr. 3, nimega „Vahur“.

Väeosäilemate koosolekul selgus, et soomusautosid kavatseti pealetungi arenedes edasi viia raudteel, et neid teel maha laadides suunata tegevusse Pihkva järve poole.

14. märtsi hommikul alustatud pealetung sattus aga punaste päev varem alganud pealetungi peale ja ei annud loodetud tulemusi. 2. polgu osad koos soomlastega vallutasid küll Vastseliina ja Petseri vahelised kõrgendikud, kusjuures soomlased said saagiks ühe soomusauto koos kuulipildujate

hinguga vallutanud Orava mõisa, Kliima küla joone.

21. märtsil laiendatakse isegi saadud edu ja vallutatakse Kõrgemõisa karjamõis ja Luska küla. Vastase arglikud katsed Orava mõisa vallutamiseks löödi 7. polgu osade ja kohalejõudnud soomusauto „Tasuja“ tulega tagasi.

23. märtsil algasid punased pealetungi koos eelmisel päeval kohalejõudnud abijõududega Kamnitsa, Kahkva, Kõvera ja Viva poolt, et vallutada Orava mõis ja Kõrgemõisa karjamõis.

S-a. „Tasuja“ hukkumispaik.

ja kahuriga, mis hiljem võidukalt teotses endiste peremeeste vastu „Pisuhänna“ nime all, kuid 7. rügemendi osadel ei olnud edu Orava rajoonis, vaatamata soomusrongide tule toetusele. Orava mõis ja selle ümbruses olevad külad käisid käest-kätte.

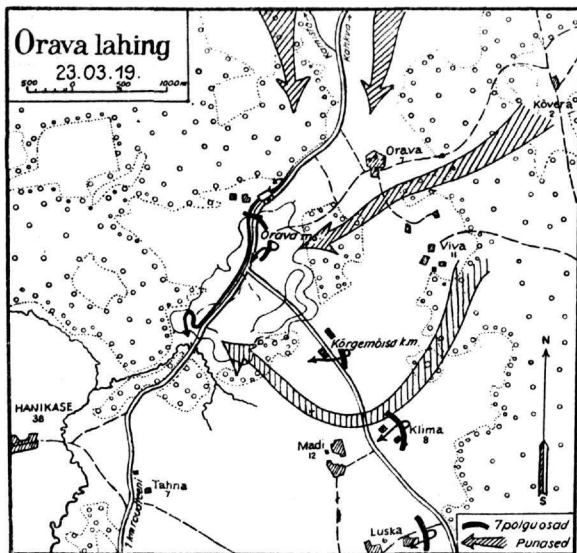
Et soomusautod seisid tegevuseta Piusa jaamas, siis tehti ohvitseri asetäitja Volde-
mar Pavelson'ile ülesandeks sõita 20. märtsil „Tasuja“ga Orava rajooni 7. polgu osadele abiks, kuna „Vahur“ saadeti Valka, et sealt toetada Marienburgi suunas teotsejaid. Autoülem, juba varem ratsa teede luuret toimetanud, tundis teede viletsat seisukorda ja vaidles soomusauto Orava rajooni teotsema saatmise vastu. Määrajale oli tol ajal arusaamatu, miks tugevajõuline soomusauto ei saa sõita teil, kus „isegi hobune reega läbi läheb“ ja neile näis soomusauto ülema selletus naiivse lahingust kõrvalehoidmise ettekäändena.

20. märtsi varahommikul olid 7. polgu osad koos soomusrongide dessandiga pealetungi alanud ja paar tundi väldanud la-

Orava mõisas peatuv soomusauto sai 7. polgu I pataljoni ülemalt käsu välja sõita Kahkva suunas, et tõkestada vastase valgumist Oravast läänes olevasse metsa. Väljasõidul oli soomusautol esimene kokkupõrge vastasega, kes püüdis eespool nimetatud metsast välja tungida Orava mõisa peale. Auto tulega sunniti vastane metsa tagasi tõmbuma. Auto seisukord muutus ohtlikuks siis, kui vastane avas tule ka Orava mõisast põhjapool olevast metsast. Tuli asuda tagasitõmbumisele, sest tagasi vaadates ei näinud soomusautos olijad ühtegi 7. polgu meest Orava rajoonis, kes, nähtavasti vaenlase surve ja Madiküla vallutanud vaenlase poolt seljataguse äralõikamise kartusel, olid taandunud.

Soomusautogi ainuke taandumistee oli hädaohus, sest Madiküla vallutanud punased hakkasid valguma külast loodepool olevasse metsa, kus varjatult oleksid kergesti võinud välja tungida soomusauto taandumisteele.

Taandudes jõudnud Orava mõisast um-

bes 1½ km edelas oleva oja orgu selgus, et ojal olev sild oli lõhutatud 7. polgu meeste poolt selleks, et ehitada uut ja tugevamat. Meie osade taandudes olid taandunud ka silla parandajad, jättes selle teoga soomusauto äärmiselt läbarasse seisukorda. Ei aidanud muu nõu kui saadeti soomusauto osa mees- tega tagasi mäe peale, et sealt tulistades peatuda juba ohlikusse kaugusesse jõud- nud vastane, kuna autoülem teise osa mees- tega asus kohalolevast materjalist silda pa- randama. Parandustöö punaste patarei tu- le all vajalise arvu tööriistadeta ja naelteta oli kaunis ebameeldiv. Et naelte puudumi- sel ühelt poolt ära tahatud palgid lahtiselt silla kandepuile laoti, siis auto sillale sõit sündis ettevaatlikult, kusjuures mehed hoid- sid palgi otstest kinni, et need autorataste all libisema ega rulluma ei hakkaks. Auto esimesed rattad jõudsid õnnelikult üle silla, kuid tagumised lohistasid palgid kokku ja auto kukkudes kogu raskusega ühe kande- tala peale ning murdes selle, vajus tagumise poolega sillast sisse.

Orus, tagumise otsaga kraavis olevalt masinalt ei saanud enam julgelt liginevat vastast mäele tulistada, vaid tuli autost lah- kuda, sest nähes autot abitus seisukorras, ligines vastane veelgi suurema hooga. Et seinte külge monteeritud relvi kiiresti lahti võtta polnud võimalik, siis ükshaaval autost ligiduses olevasse metsa jooksvad mehed võtsid kaasa ainult relvade lukud. Metsas koondunud meeskonna saatis autoülem Ha- nikase suunas, kuna ise läks soomusrongi- dele, kui omasemasse väeüksusse, paluma soomusauto tagasisivõtmiseks abijõude. Kuul- des soomusauto kaotusest, olid soomusrong-

lased autoülema peale õige vihased. Kuid kui esimese vihahoo möödumisel sai auto- ülem selgitada auto mahajätmisel valitse- nud olukorda, siis oldi nõus jõudumööda abi andmiseks.

Kella 1700 paiku saadetigi n.-leitnant Behrsin 22-mehelise salgaga Orava suunda luurele, kusjuures kästi võimalust mööda tagasi võtta ka vaenlase kätte jäänud soo- musauto. Liikudes üle Tuderna silla Ora- va teele, jõudis luure peagi Kõrgemõisa kar- jamõisast läänes olevasse metsa, kus kohati 7. polgu 1. roodu, kes varu-üksusena oli saa- nud ka ülesande päästa sissejäänud soo- musautot.

Ühiselt liiguti ahelikudes metsast välja autoni, kus selgus, et vastane, kel oli roh- kem jõude ja aega, oli viinud minema autos olevad relvad ja magneto. Osa ahelikke lii- kus edasi mäele, kus asusid positsioonile, et kaitsta autot ülestõstvat meeskonda vastase ootamatute kallaletungide vastu. Soomus- auto komandoga kohalejõudnud autoülem saatis kohe käskjala 7. polgu ülema juurde, et viimase nõudmisel saadaks patarei hobu-

Juhib rügementi.
Taktikat ja rivi põhjalikult teab,
Ning rügemendi raamatukogu korraldab ja seab.

seid auto väljavedamiseks. Umbes kahe tunni pärast oli auto välja tõstetud, sild parandatud ja jäi ainult oodata hobuseid. Kuid hobused ei tulnud. Järsku avas vastane patarei tule sillale ja selle toetusel algasid mõisast peale tungima punaste ahelikud. Meie osad mäel olid sunnitud taanduma. Et punased ei saaks väljatõstetud autot hõlpsasti sõidukõlvulisena endile, selleks pandi auto ja sild põlema. Nii hukkus meie esimene lahingukõlvuline soomusauto.

Autota jäänud meeskond saadeti Valka uue masina ootele, et sellega alata senisest kuulsusrikkamat sõjateed. Heitlused Orava all võtsid teise pöörde, kui sinna saadeti skouidid. Juba 30. märtsil langes Orava nende kätte, ehkki nad kandsid selle juures raskeid kaotusi. Auto kõlbmatud riismed, mis kogu aja kohal olid seisnud, veeti 31. märtsil patarei hobustega Piusa jaama, nendesamade hobustega, kes 23. märtsil kauge maa tõttu olid hilinenud vaevalt pool tundi.

Bibliograafia.

Integraalne sõda.

1935. a. lõpul ilmus kindral Ludendorffisulest ja tema enda kirjastusel (Ludendorffs Verlag G. m. b. H., München 19, hind 1.40 RM) ülaltoodud pealkirja kandev 120-leheküljeline teos.

Nagu autor oma teose alguses tähendab, olevat käesolev teos määratud „rahvale“, s. t. populaarse iseloomuga. Ta ei kavatsavat luua mingisugust uut sõjateooriat, küll aga selgitada põhiteese, milledele pidavat tulevikus tuginema n. n. integraalne sõda. Integraalsele sõjale definitsiooni leidmiseks peab autor kõigepealt vajalikuks ümber lükata ja tunnustada ajast mahajäänuks Glausevitzi esitatud väited nii sõja eesmärkide kui sõja läbiviimise põhialuste kohta üldse. Kindral Ludendorff läheb isegi nii kaugele, et praegustes üld- ja sõjapolitilistes tingimustes peab otse kahjulikuks Glausevitzi teooria uurimise.

Mis on siis see integraalne sõda? Integraalse sõja all mõistab autor sellist olukorda teatud rahva elus, kus viimane on olemasolu kaitseks kätte haarab relvad, tuues ohvriks kõik. (Kõik allakriipsutused kokkuvõtte tegijalt.) Integraalse sõja algiduks peab autor üldise sundsõjaväeteenistuse kohustuse sisseviimist riikides ja relativastumise võidujooksu tagajärjel relvastatud jõudude üldist kasvu kõikjal.

Kuna Glausevitz omas teoses „Vom Kriege“, sõja edurikkaks lõpuleviimiseks, pidas küllaldaseks vastaspoole relvastatud jõudude purustamise, leiab kindral Ludendorff, et integraalne sõda võib anda tulemusi vaid siis, kui on lõplikult löödud vastaspoolel sõdiva rahva materjalsed ja moraalsed jõud. Integraalses sõjas seltsivat relvadele veel propaganda ja näljablokaad.

Arvestades integraalse sõja selliseid laialatuslikke eesmärke, peavad ka seesugust sõda väljakutsuvad põhjused olema väga kaaluvad. Kahjuks autor lähemalt neid põhjuseid ei defineeri. Ta libiseb sellest hädasohtlikust kohast üle märkusega, et sõjapõhjused määrab riigi üldpoliitika (Gesamtpolitik). Seejuures asub ta seisukohale, et kui täiusliku sõja üldeesmärgiks on rahva olemasolu kaitse, siis ei saavat olla lahkuminevaid suunde riigi sise- ja välispoliitikas. Sise- ja välispoliitika tulevat kokku sulatada ja kokku kõlastada niiviisi, et nendest kajastuks täiel määral rahva huvide kaitse. See moodustavatki riigi n. n. üldpoliitika.

Kuna sõda ja poliitika on mõlemad rahva olemasolu kaitse teenistuses, sõda aga on rahva elutahte mõjuvamaid väljendusi, siis loomulikult pidavat ka riigi üldpoliitika juhtimine kuuluma vägede juhatuse kompetentsi. See väide on tumedamaid punkte käesolevas teoses. Kuna igasuguse sõja ettevalmistamine, ka poliitiliselt, peaks sündima juba rahuajal, siis tekibki küsimus, kas üldpoliitika juhtimine riigis peab kuuluma vägede juhatuse kompetentsi ka juba rahuajal või asub ta selle juhtimisele alles sõja lahtipuhkemise momendil? Vastust sellele küsimusele autor kahjuks ei anna.

Tegurid, milledest olenevat integraalse sõja läbiviimine, on autori arvamusel järgmised:

- rahva hingeline kindlus,
- riigi majanduslik võimsus,
- riigi sõjaliste jõudude suurus ja koosseis,
- sõjaväe juhtijaskond.

Peatume veidi lähemalt eestoodud tegurite juures. Autor väidab, et rahvale hingelise kindluse andvat usuline ja rassiline ühtlus. Praegune ristiusk, oma kosmopolitilise iseloomuga, tagavat ainult juudi rahvale õiguse oma soovide ja oma pära kohaseks elamiseks. Ristiusk olevat juutidele ja Rooma kirikule suurepäraseks propagandavahendiks nende omavahelises võitluses, kas juudi ilmariigi või rooma kirikuriigi loomise alal. Ristiusk ja eriti viimase õpetusest läbiimbinud rahvamass võivad muutuda üheks kokkuvarisemise põhjuseks integraalses sõjas. See pärast uskomagu rahvusliku põhiheli ja teenigu rahva huvisid. Ühesõnaga, usk olgu rahvuslik.

Samasuguse väärtusega olevat rassiline ühtlus. Talitades rassiseaduste kohaselt, olevat võimalik kindlustada rahvale hingeliselt tugeva järeltuleva põlve kasvatamise. Mehes ja naises tulevat kasvatada rahva juurdekasvu eest hoolitsemiseks vajalikku vastutustunnet. Rahva suur juurdekasv näitavat tungi oma olemasolu kindlustamiseks.

Fašismi ja kommunismi peab autor kunstlikuks vaimusünnituseks, kus rahva näiline hingeline ühtlus ja kindlus olevat saavutatud teatud survevahendite abil. *Integraalse sõja läbiviimiseks ei tohtivat rahvajuhid luua endile pettepidi rahva hingelisest ühtlusest, sest hiljem või varem tasuvat see end kibedasti kätte. Rassi ja usu mõttes ideaalseteks peab autor jaapanlasi.*

Seega, rahva hingelisele ja rassilisele ühtlusele annab autor integraalse sõja läbiviimisele põhjapaneva tähtsuse. Tulise isamaalase näeb kindral Ludendorff saksa rahva tuleviku kindlustatuna vaid siis, kui rahvas läbi imbub arusaamisest ja tahtest olla tugev ja kaitsta oma olemasolu.

Kuid paljaste kätega, kuigi seejuures hingeline kindlus on tugev ja rassiühtlus saja-protsendine, keegi rahvastest seni veel oma olemasolu pole kindlustanud. Seda väidab ka autor. Ta tähendab, et riik olgu majanduslikult tugev ja võimalikult rippumatu väliskapitalist ja sisseveost. Kahjuks olevat aga majanduslikult täiesti iseseisva riigi loomine praegustes tingimustes peagu võimatu. Kuidas siis sellest olukorrast välja pääseda? — küsib autor endalt. Analüüsid üksikasjaliselt majanduslikke tegureid, mis kaasa aitasid saksa rahva võitlustahte kokkuvarisemisele Maailmasõjas, autor püüab teha teatud järeldusi tuleviku jaoks. Oma analüüsi tulemused paigutab autor austria kindrali Montecucoli väljen-

dusse: „Raha, ja veel kord raha on vaja sõja ettevalmistamiseks ja läbiviimiseks!“ „Saksa põllumajandus peab suutma iseseisvalt toita saksa rahvast“ — ja edasi, „rahuajal loodagu riigis sõjatööstuses vajalikkude, kuid endal puuduvate, toorainete tagavarad“. Neis autori väljenduses pole midagi uutset. Need on põhimõtted, milliseid kohtame vähemalt sadades pärast Maailmasõda ilmunud teostes. Selle asemele, et esitada mingisugust kindlat kava tegevusviiside kohta olukorras, kus riigi majandusliku iseseisvuse saavutamine on raske, integraalsele sõjale lähenemine aga paratamatu, autor arendab edasi oma teoreetilist mõttekäiku, tähendades, „et riigimajandus on elav organism, mis funktsioneerib harmoonilises tasakaalus“. See tasakaal panevat kindlad piirid riikide ja rahvaste ihadele. Riik ei saavat näiteks arendada ainult põllumajandust, ilma, et selle all ei kannataks tööstus, või ümberpöörduvalt. Riigi eelarve kandvat välja vaid teatud % rahva olemasolu kaitseks vajalikke kulusid. Ületab see % riigi jõukuse piiri, on tagasimineke teistel aladel paratamatu. Seega terve kompleks asjaolusid, mida tahes või tahtmata tulevat arvestada igapähele, kes mõtlevat integraalsele sõjale ja selle läbiviimisele. Kui jõukas integraalset sõda alustav või sellest osavõttev riik ka ei oleks, nõuab see viimaselt selliseid majandulikke ohvreid, et sõja pikalevenimine tooks endaga kaasa paratamatult ühe või teise poole kokkuvarisemise. Sellest teeb autor järelduse, et integraalne sõda on lühikeseks kestvusega. Seks aga, et integraalne sõda ei veniks pikale, tulevat vastast lüüa kohe sõja alguses selliselt, et tal puuduks võimalus üleminekuks integraalsele sõjale, s. o. läbi viia rahva materjalsete ja moraalsete jõudude mobilisatsioon. Siit teine järeldus — integraalne sõda algavat vastaspoolele ootamatult, s. o. sõda kuulutamata, ja kolmas järeldus — integraalset sõda algaval riigil peab olema kasutada hästi organiseeritud, relvastatud, väljaõpetatud ja suure liikuvusega relvastatud jõud. „...Lennuvägi, motoriseeritud osad ja ratsavägi liiguvad üle vastaspoole riigi piiri, segamini ajades vastaspoole mobilisatsiooni ja takistades koondamisvedude läbiviimist...“, „nendele siis alles järgnevad mobiliseeritud väeosad...“ Nii näeb autor integraalse sõja algust.

Rääkides riigi relvastatud jõududest, tähendab autor, et need polevat kunagi küllalt tugevad. Ekslik olevat arvata, et tule-

viku sõjas arvul on vaid teisejärgu tähtsus. Elav inimene, koos tehnikaga moodustab tänapäeva riigi relvastatud jõud. „Siiski,“ väidab autor, „seisab inimene alati esikohal.“

Peatudes lõpuks riigi sõjaliste jõudude juhi isiku juures, annab autor vaba voli oma meeolule. Vägede juhtimise süsteem saksa sõjaväes Maaailmasõja kestvusel olevat seisnud savist jalgedel. Kollektiivne juhtimine (juht ja staabiülem — R. Tck.) olevat ainult seal annud tulemusi, kus juht või staabi ülem, kui isik, on suutnud end maksma panna. Autor ütleb kindla sõnaga, et 1914. a. tegelikult juhiks Ida-Preisimaal

ja hiljem ülemjuhatuses olevat olnud tema.

Jättes kõrvale seesuguse endaülistamise eetilise külje ja autori isiklikud vahekorrad oma endiste ülematega, tuleb talle siiski õigust anda selles osas, kus ta väidab, et sõjaväe juhil peab olema kõigepealt iseloomu. „Iseloom asendab sagedasti teadmised“ — ütleb autor. Autor nõuab kategooriliselt, et mitmepealine juhtimise süsteem pidavat saksa sõjaväest kaduma. Juht seisku oma ümbruskonnast kõrgemal. Talle tulevat anda vabadus kõrvalmõjudeta otsustamiseks, sest integraalses sõjas tema kandvat vastutust rahva olemasolu eest ja mitte keegi teine. R. Tck.

RKKA jalaväe taktikalisest väljaõppest.

RKKA jalaväe taktikalise väljaõppe peamiseks aluseks näib olevat 1934. a. ametlikult kinnitatud „Metodika taktitšeskoj podgotovki pehotõi“), mis tõlkes tähendaks: „Jalaväe taktikalise ettevalmistuse metoodika“. Tähendatud metoodika, nimetame teda lühidalt MTPP, määrates kindlaks RKKA jalaväe lahingulise ettevalmistamise põhi-jooned, toob võib-olla isegi liiga üksikasjalikult, aine käsitusviisi, õppeülesanded nii ettevalmistamiseks kui kontrollimiseks ja annab üldised raamid õppetöö ulatusele.

MTPP lähem uurimine on väga tarvilik, kuna sel teel on võimalus luua endale teatava ettekujutuse RKKA jalaväe lahingulise ettevalmistuse suunast ja valitsevatest tendentsidest. Peale selle peaks MTPP pakuma huvi igale õpetajale kui materjal õppetöö organiseerimiseks. Järgnevate ridade ülesandeks on tutvustada lugejaskonda lühidalt MTPP-ga.

Kõigepealt peatume mõne sõnaga sisukorra juures. MTPP koosneb üldiste näpunäidete osast ja viiest peatükist, mis käsitlevad järjekorras: 1) üksikõppust, 2) jao ja jaoülemate ettevalmistamist, 3) rühma ja rühmaülemate ettevalmistamist, 4) kompani ja kompaniülemate ettevalmistamist, 5) pataljoni ja pataljoniülemate ettevalmistamist.

Nagu selgub sisukorrast, püüab MTPP rõõbiti ajateenijate ettevalmistamisega lahendada ka kaadri taktikalise ettevalmistamise küsimust. Seega haarab MTPP pataljoni raamid kogu taktikalise ettevalmistamise

mise tervikuliselt, alates üksikvõitlejast ja lõpetades pataljoniülemaga. Taktikalise ettevalmistuse hindamisel hinnatakse alati üksust koos juhiga ja selle abilistega.

Iga peatükk jaguneb ülesanneteks. Esiimesel kolmel peatükil on seitse eriiseloosuga õppeülesanne: 1) rännak ja selle julgestamine, 2) kaitse organiseerimine ja teostamine, 3) pealetung suurtüki-, kuulipilduja- ja püssitule piirkonnas kuni rünnaku lähtealuse sissevõtmiseni, 4) rünnak ja selle arenemine, 5) luure, 6) puhkus ja puhkekaitse, 7) lahingu katkestamine.

Neljandas ja viiendas peatükis käsitletakse kaheksanda ülesandena kohtamislahingut.

Iga õppeülesanne koosneb kontrollharjutusest ja tervest reast ettevalmistavatest harjutustest. Kontrollharjutuse eesmärk ja sisu on toodud iga õppeülesande alul. Ühtlasi on märgitud seal ka kõik need eeskirjalised alused, mida tuleb pidada silmas harjutuse läbiviimisel. Kontrollharjutused teostatakse kas üksustega või ainult juhtidega, näiteks, rühmülematega, kompüülematega jne. Vastavalt kontrollharjutuse iseloomule on koostatud ettevalmistavad harjutused. Ettevalmistavaid harjutusi igaks kontrollharjutuseks on 5 kuni 15, ja neid on püütud nii koostada, et nende läbivõtmine toodud järjekorras viiks üksikvõitleja või üksuse eelseisva kontrollharjutuse eduka täitmiseni. Nagu kontrollharjutusedki viiakse ettevalmistavad harjutused läbi kas üksustega või ainult juhtidega. Seejuures kasutatakse kõige mitmekesisemaid ainekäsitusviise ja kasutatakse väga laialdaselt igasuguseid õppevahendeid. MTPP on toodud ka terve ri-

*) Metodika taktitšeskoj podgotovki pehotõi. 2-je izdanie ispravlennoje i dopolnennoje. Upravlenie polevoi podgotovki RKKA. 1934. Ilmus trükist 1934. a. sügisel.

da sääraseid ettevalmistavaid harjutusi, mil-
lede tarvilikkuses võib täiesti õigustatult ka-
helda. Näib, et mõnda küsimust on püü-
tud detailiseerida üle tarvilikkuse piiri.

Üldse kokku on MTPP toodud 37 kont-
rollharjutust ja 310 teemat ettevalmistava-
teks harjutusteks. Viimastest langevad 164
harjutust rühmülde, kompülde ja patülde
ettevalmistamiseks ja viiakse läbi grupiõp-
pustena miniatüür-polügoonil, kaardil või
maastikul. Kontrollharjutused pataljonile
ja osalt ka kompanile sünnivad samuti
grupiõppuse näol maastikul ja kaardil. Te-
gelikkude üksustega viiakse läbi 26 kontroll-
ülesannet.

MTPP toodud taktikalise ettevalmistuse
nõuetest tuleb nii aru saada, et kõik eelpool
tähendatud ülesanded, vähemalt kompanini,
viimane kaasa arvatud, võetakse läbi aja-
teenija teenistuskestuse jooksul, seega 2 aas-
ta kestel. Kaks aastat on võrdlemisi pikk
aeg ja taktikalise ettevalmistuse alal võib
saavutada väga häid tagajärgi, eriti kui töö
on metoodiliselt hästi pandud. Selle poole
näib läiel jõul püüdvat RKKA.

MTPP annab ka üldised aja normid õp-
peülesannete läbivõtmiseks. Nii olevat tar-
vis õppeülesannete nr. 1, 6, 7 ja 8 läbivõt-
miseks à 10 tundi, nr. 5 — 15 tundi ja nr.
2, 3, ja 4 à 25 tundi. Seega kokku 375 tun-
di. Seejuures pole arvestatud aega, mis
kuulub kontrollharjutuste läbiviimiseks.

Kontrollharjutusteks olevat tarvis iga
harjutuse peale: jaole 1 tund, rühmale 2
tundi, kompanile 3—4 tundi.

Taktikaline ettevalmistus metoodiliselt
toimub üldiselt samadel põhimõtetel kui
meilgi. Eriliselt on rõhutatud tehnika oma-
mise — „Ovladenie tehnikoi“ tarvilikkus. Na-
gu teistelgi aladel, püütakse punaväes ka
taktikalisel alal seada üles kindlad normid
hindamiseks. Silmas pidades aine iseloomu,
on loomulikult seda raske läbi viia, kuid
nähtavasti arvestades seda, et teatavatel ala-
del on tagajärjed täpselt fikseeritavad, mis-
tõttu need alad loomulikult väga kipuvad
lõusma esiplaanile, on arvatavasti venelasi
viinud hinde süsteemi loomisele ka taktika-
lise ettevalmistuse alal.

MTPP ütleb, et punaväelase ja juhtide
individuaalsaavutised taktikalises etteval-
mistuses on hinnatavad heaga, mis annab
4 punkti, rahuldavaga, mis annab 3 punkti
või nõrgaga, mis annab 1 punkti.

R a h u l d a v a k s loetakse ettevalmistus,
kui punaväelane või juht on teinud ainult
ühe suure vea, m i t t e r a h u l d a v a k s, kui
ta on teinud palju vähemaid või rohkem
kui ühe suure vea.

Suureks veaks loetakse viga või loha-
kust, mis lahingus oleks suurendanud kao-
tusi või vähendanud vastase kaotusi.

Täienduseks punaväelaste ja juhtide
teotsemise oskuste hindamisele, hinnatakse
umbes eelkirjeldatud viisil ka nende teoreet-
tilisi teadmisi, näiteks eeskirjade tund-
mist jne.

Samuti hinnatakse ka tervete üksuste, ja-
gu, rühm, ettevalmistust.

Üksuse taktikalise ettevalmistuse hin-
deks võetakse keskmine punktide arv, mis
koosneb punaväelaste, jaoülemate, rühma-
ülemate, kompaniülemate ja tervete allük-
suste kui terviku hinnete summast.

MTPP on tähendatud, et väeosade takti-
kalise ettevalmistuse hindamise üksikasjali-
kud alused antakse eraldi RVS SSSR käsu-
kirjas. MTPP on siiski toodud ka mõnin-
gad individuaal hindamise alused.

Hindamise aluseks on muidugi ajaele-
ment, s. o. kui kiirelt sooritati üks või teine
toiming. Toimingu puhtus on endastmõis-
telavaks nõudeks. Gaasiasjanduse alal on
seatud üles järgmised normid. Torbiku pä-
hepanek 7 sek. — hea, 10 sek. — rahuldav.
Esimese õppeaasta lõpul peab punaväelane
suutma liikuda torbikus 20 km kahetunnili-
se puhkeajaga torbikuta. Torbiku rikke
kindlakstegemine ja kõrvaldamine 35 sek.
vältel loetakse heaks, 40 sek. vältel rahulda-
vaks. Gaasikaitse ülikonda riietumine 4
min. 30 sek. jooksul on hea, 5 min. kestel —
rahuldav. Torbiku vahetamine 12 sekun-
diga — hea, 15 sek. — rahuldav. Sõjapüssi
ja kk degaseerimine 18 min. loetakse heaks,
20 min. — rahuldavaks, rk degaseerimine
23 min. — heaks, 25 min. rahuldavaks.

Käsigranaadi puntrate pildumises 20
km/t. liikuva tangi pihta loetakse väga
heaks, kui on pundar kukkunud tangi
alla, visega 15 m kauguselt, kui 10 m kau-
guselt, siis hea ja kui 8 m, siis rahuldav.

Huvitav nõudmine seatakse sidevaatleja-
le, kes peavad esimese aasta lõpuks suutma
meeles pidada 20-sõnalise teadaande. Seega
on selle eel käinud tubli mälu arendav har-
jutamistöö.

Nii üksikmehe kui jao hüpped maastikul
loetakse rahuldavaks liikumise kiiruse mõt-
tes, kui suudetakse läbistada 100 m 30 se-
kundiga või 40—50 m — 10 sek. ühes käsi-
granaatide pildumisega ja õigete vahede ja
kauguste pidamisega.

MTPP rõhutab, et reeglina rünnaku läh-
tealusel tuleb jaol asuda aheliku intervalli-
dega 1—4 m. Intervallid võivad väheneda,
kusjuures täägi võitluseni nad ei või olla

alla 1—2 m. Eriti tulevat hoiduda kuhjumisest (?).

Mitmesugustel orienteerimisharjutustel nii kohapeal kui liikumisel nõutakse, et suunaviga ei ületaks 60_t (60 tuhandikku), mis on rahuldav, kui viga on aga 30_t või vähem, siis on hinne hea.

Ja o tegevust luurel öösi hinnatakse üldiselt järgmiselt:

V ä g a h e a k s loetakse tegevus, kui liikumise kiirus oli 3 km tunnis, jagu leidis vastase ja jäi ise nähtamatuks — laskis vastase endast mööda jne.

H e a k s loetakse tegevus, kui liikumise kiirus oli 2 km tunnis, jagu esimesena leidis vastase ja võttis vangiks piiluri või vahiposti.

R a h u l d a v a k s loetakse tegevus, kui liikumise kiirus oli 2 km tunnis, jagu leidis vastase ja selle vangivõtmiseks end avastas.

Rühma ja rühmaülema tegevuse hinne on toodud olukorra tarvis, kus rühm liigub väljaspool teid öösi, rännakupatrullina. Seejuures tegevus hinnatakse heaks, kui liikumise kiirus on 4 km tunnis, ja rahuldavaks, kui sama liikumise kiiruse juures rühmül on teinud mitte rohkem kui ühe vea juhtimises.

Tuleb märkida, et MTPP igal pool kriiputatakse eriti alla liikumise kiiruse vajadust ja üksuste rännakuvõime tõstmise tarvidust. Nõudmised rännakõppuste alal on väga suured. Näiteks kontrollitakse kompani rännakvõimet:

1 kuul — 15 km rännakuga

2 „ — 25 „ „

3 „ — 40 „ „

40 km rännak sooritatakse 8 marsitunniga, mille seas on 4 puhketundi. Viimased 10 km sooritatakse kiirmarsil.

Iga rännakharjutuse sisse kuulub liikumine gaasikaitse torbikutes:

1 kuul — 2 km

2 „ — 4 „

3 „ — 6 „

Neljandal kuul ja järgnevatel kuudel kontrollitakse kompani valmisolekut 70 km rännakuks. See rännak tuleb sooritada ühe ööpäeva kestel, kusjuures viimased 12 km tuleb sooritada kiirmarsil (7 km tunnis).

Kompani taktikalise ettevalmistuse kontrollimine vastupidavuses kohtamislahingu olukorras seisab selles, et lastakse kompanil sooritada 20 km rännak 4 tunniga ja sellele järgnevalt teatava märgi oma alla võtmiseks 5 km hüpe 40 min.

Endastmõistetavaks nõudmiseks on, et pärast rännakut üksus oleks täiesti lahinguvõimeline.

Kui üksustelt nõutakse liikumise kiirust, siis samuti nõutakse ka üksuste ülematelt kiiret otsust ja käsuandmist. Tavaliseks nähteks on ju see, et rahuaja harjutustel tuleb otsust või käsku nagu välja pigistada. Inimesed on tagasihoidlikud oma väljendustes ja võib-olla mõned ebakohased kriitilised märkused mõnel juhul on veelgi suurendanud seda tagasihoidlikkust. Sellega on pidurdatud teataval määral julge vastutusvõimsa juhi normaalne areng. Rahuajal pole ju sellel tähtsust, kuid kahjuks kandub see mentaliteet kaadrilt üle ka reservväele, tehes ka neist tagasihoidlikke, näiliselt otsusevõimetuid inimesi. Samal ajal aga kindlasti peitub neis küllalt otsusevõimet. Muidugi mängib siin suurt osa ka teadmiste olemasolu ja praktika.

MTPP eriti rõhutab juhtide otsustamise ja käsuandmise kiiruse vajalikkust. Nii näiteks antakse kompülile aega kaitseleõigu luureks ja sissevõtmiseks 40 min. ja täisprofiil kaevikute valmistamiseks 3 tundi (muidugi soodsa pinnase olemasolul). Kohtamislahingu olukorras peab kompül 5 minutiga tegema otsuse ja andma korraldused. Kompanilt nõutakse kallalitungi tempot 3—4 km tunnis, ja öeldakse, et seda suudab vaid niisugune kompani, kes on harjutatud peale tungima joostes tempoga 7—8 km tunnis ja tingimusel, et kompül ei pidurda kallalitungi, vaid kiirelt hindab olukorda, otsustab ja annab õigel ajal korraldused.

Pataljoni staabilt nõutakse niisugust töötempot, et patüli otsus hiljemalt 10 min. pärast läheks eelkäsuna täitjaile (kui kirjalik vaja). Staap, kes 15 min. pärast patüli otsust ei anna temale allakirjutamiseks 3—4 korraldust, on halb staap, ütleb MTPP. Pataljoniülemalt nõutakse, et tema peaks suutma luurata oma kaitserajooni läbi maksimum 1 tunniga.

Pataljoni staabilt nõutakse, et ta oskaks luua VP ja patüli KP vahel niisuguse side, mille juures teate kohalesaamine tankide kallalitungist ei võtaks aega üle 1 minuti.

Pataljoni korteritesse asumisel nõutakse, et taretajad poole tunniga tuleksid toime oma ülesandega. Pool tundi on antud pataljonil korteritesse asumiseks, korraldamiseks ja valve seadmiseks.

MTPP on puudutatud ka punaväelase ja juhi tööaja kestuse küsimust. Öppepäeva kestus punaväes on 8 tundi. Juhtide tööpäeva pikkus on kuni 10 tundi päevas. Igasugused tööd, ruumide puhastamised, saun jne. peavad sündima väljaspool õppeaega. Juhtide 8—10-tunnilisse tööpäeva kuuluvad

punaväelaste ja allüksuste õpetamine ja juhtimine, täiendusõppused ja alluvate ettevalmistamine järgneva päeva õppetööks.

Eriti kategooriliselt nõutakse, et kõik juhid valvaksid suurima hoolega, et õppeaeg kasutatakse ainult õppetööks. Ainult äärmisel vajadusel on lubatud kasutada õppeaega töödeks ja sedagi ainult niisuguste tööde läbiviimiseks, mis otseselt on seotud väljaõppe aladega, nagu laskeradade täiendamine jne.

Töödele lubamine õppuste ajal võib sündida ainult kõrgema ülema nõusolekul, kusjuures igakord tuleb esitada täpne aruanne, kui palju töötunde ja inimesi on töö täitmiseks vaja ja kuidas kavatakse kasutatud õppeaega teha tagasi.

Toimkonna vaatus peetakse õhtul pärast õppetööd.

Õppustelt vabastatute kohta nõutakse, et oleks täpselt tähendatud, missugustest õppustest on vabastatud.

Puhkepäeva (võihodnõi denj) iga juht kasutab 100% oma äranägemisel. Peale selle kuuapäevaku kestel peab juhil olema kaks vaba õhtupoolikut (välja arvatud puhkepäevad). Nendel päevadel on keelatud juhile anda ülesandeid ja tööd üle 8 tunni.

Võttes kokku MTPP avaldatud tendentsi, peab tähendama, et näib nagu oleks punaväes silmatorkavalt esiplaanile tõstetud üksuste manöövrivõime — liikuvus. Sel alal püütakse saavutada võimalikult suuremaid tagajärgi. Ühtlasi paistab, et ka juhtidelt ja staapidelt nõutakse kiiret ja ladusat tööd. Põhinõudeks näib olevat, et üksus ei tohi kunagi asjatult seista või oodata käsusaamiseks.
N. Rk.

Suurtükiväe juhtidele ülesannete andmine väekoondiste ja jalaväe juhtidelt.

(„Artilleriiski Žurnal“, Veebruar 1936. a.)

Lahingus suurtükiväge on võimalik õieti ja otstarbekalt kasutada ainult siis, kui suurtükiväe juht õieti saab aru temale antud ülesandest ja õieti hindab olukorda.

Lahingus täidetavad ülesanded saab suurtükivägi kahest allikast:

- vahetult kõrgemalt suurtükiväejuhilt;
- väekoondise või jalaväe juhilt, keda antud suurtükiväe ühik toetab.

Lahingu vältel tekib ülesandeid ka altpoolt — nii jalaväejuhtidelt kui ka suurtükiväejuhtide initsiatiivil.

Kõrgem suurtükiväe juht, andes oma alluvatele ülesandeid, annab tegelikult edasi selle väekoondise või jalaväejuhi ülesandeid, kellele ta allub. Järelikult kõik suurtükiväe lahinguülesanded tulevad väekoondiste või jalaväe ühikute juhtidelt. Nende oskused suurtükiväele õigeid ja jõukohaseid ülesandeid anda omavad suure tähtsuse ning mõjutavad tunduvalt kogu suurtükiväe lahingutööd. See asjaolu ei vabasta aga suurtükiväe juhte initsiatiivi avaldamisest, mis peab väljuma tekkinud olukorrast ja selle üldise ülesande tundmisest ja täitmisest, mis on pandud väekoondisele tervikus.

Jga suurtükiväe juht on kohustatud kaaluma antud ülesannet ja juhul, kui seda pole võimalik täita, otsekohe sellest ette kandma üldjuhile. Suurtükiväe juht ei tohi kunagi unustada, et ta on abiks üldjuhile

või jalaväe juhile suurtükiväe lahingulise kasutamise alal. Väekoondise või jalaväe juht on kohustatud teadma, mida ta võib nõuda oma suurtükiväelt, olenevalt selle seisukorrast ja varustusel oleva materjalosa omadustest.

Suurtükiväe juht peab meeles pidama, et suurtükiväe lahingulise kasutamise eest ei vastuta ainult väekoondise või jalaväe juht, vaid ka ta ise.

Lahingueeskirjades rõhutatakse korduvalt suurtükiväe juhi tähtsust lahingus ja ta õigust esineda üldjuhile oma ettepanekuga suurtükiväe kasutamise kohta. Ta võtab osa ka lahingukavade koostamisest.

Vaatleme nüüd, mida suurtükiväe juht peab teadma selleks, et õieti ja õigeaegselt läita ülesandeid ning osata õieti ja õiglaselt avaldada initsiatiivi.

Otsekohe pärast otsuse võtmist väekoondise või jalaväe juht peab andma ülesande teda toetava suurtükiväe juhile. Kuidas peab teostuma ülesande andmine?

Autori arvates suurtükiväelane võib saadud ülesannet täita täielikus kokkukõlas olukorraga ja lahingukavaga ainult siis, kui ta tunneb neid ja saab aru üldjuhi otsusest. Sellest järgneb, et šabloonilise ülesande andmine (näiteks „toetada teatud ühikut“) ei ole kaugeltki küllaldane ega kõlba igas lahingus ja olukorras.

Põhinõue on — ülesanne peab järgnema konkreetsest olukorrast, millest väekoondise, jalaväe ja suurtükiväe juhid peavad ühtlaselt aru saama. Seepärast ülesande andmisel väekoondise või jalaväe juht peab ütleva suurtükiväelasele:

1. kuidas tema (üldjuht) saab aru kõrgemalt juhilt saadud ülesandest ja milles ta näeb oma tegevuse peamist eesmärki;

2. kuidas ta kavatseb seda ülesannet läita, s. o. tegevusekava: lähem ja kaugem ülesanne, lahingu etapid, kus ja kuidas antakse pealööki, ajaarvestus jne.;

3. missuguse üldise ülesande selle kava alusel ja arenemiseks ta annab suurtükiväele ja milles seisab suurtükiväe koostöö jalaväega, tankidega ja teiste tehniliste abinõudega ning viimaste ülesanded;

4. missuguseid eriülesandeid peab suurtükivägi täitma temale antud üldise ülesande arendamiseks ja mis on ta peaülesanne;

5. missuguseid jalaväeühikuid, millise aja vältel suurtükivägi toetab ja kuipalju suurtükiväge määratakse iga ühiku toetusks;

6. millal otsetoetuse-suurtükivägi muutub käsutuse-suurtükiväeks, s. o. mis ajast arvates või missugusele ribale jõudmisel ja kui palju suurtükiväge saab iga jalaväeühik oma käsutusse;

7. missugusesse rajooni suurtükivägi ei

või paigutada oma tulepositsioone ja vaatluspunkte;

8. märkide kättejihatamise järjekord ja süsteem;

9. millal suurtükivägi peab olema lahinguvalmis;

10. suurtükiväe ettevalmistustulede kestus ja algus;

11. missugune juht (ülem) omab õiguse esimesena avada tuld;

12. komandopunktide asukohad lahinguetappide järgi;

13. mis ajaks suurtükiväe juhid võivad esitada täiendavaid teadaandeid positsioonide organiseerimise vajaduse alal, selleks vajalikud täiendavad abinõud jne.

Olukord näitab, kui võrd üksikasjalikult tuleb käsitleda igat eeltoodud punkti ja kas kõik andmed antakse korraga või mõnele küsimusele vastuse andmine lükatakse edasi teatud ajavahemiku võrra.

Järgnevalt autor selgitab konkreetsel näitel kohtamislahingu olukorras, kuidas divül annab divsurülile ülesande. Ta toob mitu olukorra muutust ning selgitab näitlikult, kuidas ükskord antakse rohkem üldise iseloomuga ülesanne, teinekord aga üksikasjaline ja täpselt piiritletud ülesanne. Üldiselt ta väidab, et täielikul kujul kõiki eeltoodud punkte tuleb käsitleda ülesande andmisel pealetungilahingus vastase kindlastatud rinde läbimurde ettevalmistamisel.

—m.

Suurtükiväevastase võitluse kujutamine manöövritel ja suurematel õppustel.

(Darstellung der Artilleriebekämpfung bei Manövern und grösseren Truppenübungen.)

Sellise pealmiku all ilmus „Artilleristische Rundschau“ 1936. a. jaanuari- ja märtsikuu numbrites 2 huvitavat kirjutist. Esimeses numbris kol.-ltm. B ö t t c h e r väidab kokkuvõttes järgmist.

Iga suurtükiväelane teab aabitsatõde, et suurtükiväevastane (srtvast.) võitlus manöövritel sageli ebaõnnestub või jääb üldse teostamata. Selle põhjused on kahesugused:

- suurtükiväe vaatlusabinõude, s. o. lennukite ja vaatlus- ehk mõõtegrupi, puudumine;
- märkide kujutamise raskus, kui on olemas vaatlusabinõusid.

Vaatlusabinõude seisukohalt paukpadrunid ei asenda mingil tingimusel lahingu-

laskemoona. Lendurvaatleja ja helgimõõtepatarei ei saa paukpadruniga lastud lasust lahingulasu muljet. Kõlamõõtepatarei ei kuule üldse paukpadruni pauku.

Kuidas teostatakse manöövritel praktiliselt võitlust vastase suurtükiväega?

Vaatlusabinõude puudumisel srtvast. võitlus langeb harilikult ära. Raskesuurtükiväe ühikud, kelle peamiseks ülesandeks on võitlus vastase suurtükiväega, kasutatakse nagu kergesuurtükivägi koostöökäjalaväega. Autor ei eita täielikult sellise nähte esinemist lahingus, kuid väidab, et Maailmasõja viimastel aastatel see oli erandjuhuks.

Suurtükiväe, ka raskepatareide, peamiseks eesmärgiks on toetada jalaväge otse-

selt või kaudselt. Tekib küsimus, kas me abistame oma jalaväge ka siis, kui me ei pane vaikima vastase patareisid, ei katsugi seda teha ning kui vastase suurtükivägi võib kogu oma tule häirimatult juhtida meie jalaväele.

Võidakse väita, et vastase suurtükiväe tegevust saab halvata ka vaatluspunktide purustamisega või neutraliseerimisega. Vastase VP asuvad aga kogu rindel sügavusse hajutatult ning selleks jätkub vaevalt laskemoona. Pealegi on väga raske leida VP, sest vastane pole nii rumal, et ta ehitaks nad nii, et oleks võimalik kindlaks määrata ta VP-ide süsteemi. Seega lahingus on võimalik leida ja neutraliseerida vastase üksikuid VP, millega saavutatakse parimal juhul ainult ühe või teise patarei tule ajutist katkestust.

Kõike mida on vaja sõjas, peab harjutama ja üle vaatama rahuajal. Manöövrid ja suuremad õppused, millega kroonitakse ja lõpetatakse väljaõpe, peavad võimalikult rohkem sarnanema sõja tõelisusele. Autorile võidakse vastu vaielda, et manöövritel pole mõtet teostada võitlust vastase suurtükiväega, sest jalavägi ei õpi sellest midagi, selleks kulub palju aega ja jalavägi peab kaua ootama. Seetõttu srtvast. võitluse harjutusi suurtükivägi peaks teostama üksi. Lähemal uurimisel selgub aga hoopis vastupidist. 1914. a. teostati sageli pealetunge ilma suurtükiväe ettevalmistustuleta, kusjuures jalaväe kaotused olid õige suured. 1918. a. jalavägi läks rünnakule harilikult ainult pärast seda, kui suurtükivägi oli hoolikalt teostanud võimalikult põhjaliku ettevalmistustule ja srtvast. võitluse. Jala- ja suurtükiväe koostöö ei seisa ainult selles, et kergesuurtükivägi neutraliseerib või purustab mõningaid kuulipildujaid ja toetuspunkte, vaid ka selles, et võimaluste piirides pannakse vaikima vastase patareisid. Seepärast srtvast. võitlust on vaja teostada ka manöövritel ning õpetada jalaväge arvestama selleks vajalikku aega.

Kui manöövrilt võtavad tegelikult osa lennukid ja mõõteüksused, siis kerkib esile märkide kujundamise küsimus, sest paukpadrunitega laskmine ei suuda asendada lahingulaskemoonaga laskmist. Laskmise kujundamiseks sakslased katsetasid fuggasse. Patarei omab paukpadrunite asemel fuggasse, mis õhitakse tulepositsiooni läheduses nii, et tekiks suudmelaine tugevusega kõlalaine. Fuggassi hind võrdub paukpadruni hinnale. Patarei veab fuggassid ja nende õhkimiseks vajalikud abinõud laskemoonaveokil. Positsioonile asumisel tehakse ka eeltööd fuggasside õhkimiseks, mis peab

teostuma takistusteta ja kiiresti. Laskmise (tuleülesannete täitmise) ajal õhitakse fuggasse.

Õhkimisel võetakse tarvitusele vastavad julgestusabinõud.

Vastase patareide asukohtade määramine on nüüd täielikult lennukite ja mõõteüksuste asi. Kui kõik on organiseeritud otstarbekalt ja hästi, siis juht saab kiiresti täpseid andmeid. Luureorganitelt tehtud vead ja ilmastiku mõjud selguvad esitatud andmetelt. Luuresaavutiste hindamiseks vahekohtunik määrab 1:25000 kaardi järgi fuggasside õhkimise asukoha 25 m täpsusega. Vahekohtunik teatab vahekohtu staabile fuggasside õhkimise koha koordinaadid, patarei sellel positsioonil viibimise aja, tulistatud märkide koordinaadid ja tulistamise (fuggasside õhkimise) aja. Nende andmete põhjal vahekohtul on hõlpus selgitada, missugused patareid, mis täpsusega läiti ja kuidas neid tulistati. Seega juhatus saab hinnata suurtükiväevastase võitluse saavutisi nii ajalisel kui ka tuletagejäredest.

Märtsikuu numbris kolonel Meyer täiendab eeltoodud kirjutist 3 suuremal manöövri srtvast. võitluse alal saadud kogemuste põhjal järgmiste andmete ja mõtetega.

Suurematest manöövritest ja õppustest mõõtegrupid võtsid esmakordselt osa mõõdunud aastal. Viimastel aastatel enne seda nad teostasid oma väljaõpet iseseisvalt ja kujundasid selleks ise ka märkisid. Mullustel manöövritel kasutati mõõteüksustele luuretegevuse võimaldamiseks motoriseeritud märgikujundamise-komandosid (Zieldarstellungskommandos), kes omasid vajalikul määral lõhkelaenguid (fuggasse) ja nende õhkimiseks kasutatavaid abinõusid. Manöövrite kogemused näitasid, et need komandod suutsid fuggasside õhkimise luua mõõteüksustele häid luurevõimalusi ja tõelise lahingupildi muljet ajal, mil suurtükivägi tegelikult elavalt tulistas.

Kol.-lt. Böttcher'ilt kirjeldatud srtvast. võitluse teostamise viis osutus manöövritel üldjoontes otstarbekaks. Seejuures kol. Meyer peab soovitavaks, et iga patarei omaks fuggasse ja nende õhkimiseks vajalikke abinõusid nii, et neid oleks võimalik transporteerida laskemoonaveokil. Siis suurtükiväel on võimalik kõigil suurte üksuste manöövritel ja õppustel kujundada fuggasside abil laskmist ning vastaspoole mõõteüksused saavad luuret teostada.

Julgestusnõuete täitmiseks fuggasside õhkimiskoht asub normaalselt 100 m kaugusel patarei tulepositsioonist. Autor peab vaja-

likuks, et suurtükiväe topo-osad mõõdaksid sisse õhkimispunkti koordinaadid. Siis on võimalik kõla- ja helgimõõtmise abil leitud õhkimispunkti koordinaate võrrelda tegelike koordinaatidega ning määrata kõla- ja helgimõõte üksuste töö täpsus. Kuna topoüksused määravad fugasside õhkimispunkti koordinaadid, siis patarei peaks oma alusuurtüki koordinaadid ise määrama, tehes õhkimispunktist polügoonikäigu.

Järgnevalt autor käsitleb lennukilt teostuvat õhuluuret. Ta väidab, et fugasside õhkimine ei või olla õhuluure aluseks. Julgestustingimused ja fugasside õhkimiseks kasutatava meeskonna vähesus (meeskonnaga pole võimalik sulgeda õhkimisrajooni) nõuavad, et õhkimine peab teostuma lahtisel ja hästi vaadeldaval maastikul, nii et fugassidele lähenejaid kõrvalisi isikuid oleks näha vähemalt 100 m kauguselt. See asjaolu muudab aga lendurvaatleja luuretegevuse liiga kergeks, kuna kõlamõõterühma seisukohalt fugass on ikkagi võrdlemisi halb suudmepaugu asendaja. Paukpadrunitega laskja patarei oma suurtükkidega ja meeskonnaga pakub lendurvaatlejale küllalt võimalusi luure teostamiseks, sellele vaatamata, et patarei on moondatud. See pärast lendurvaatleja peab fugasside õhkimisi võtma vastase suurtükiväe mürskude lõhkemistena, mis näitavad, et seal rajoonis umbes 100 m kaugusel asub patarei, mille koordinaadid vaja määrata.

Teisest küljest öösi pole soovitatav lasta paukpadrunitega, vaid kasutada ainult fuggasse. Siis helgimõõterühm mõõdab sisse sama punkti, mis kõlamõõterühmgi ning nende andmed peaksid enam-vähem ühtuma. Vastasel korral vastane saab kahesusguseid luureandmeid ning ta võib saada taktikaliselt ebaõige pildi.

Suurtüki suudmepaugu imiteerimiseks vajaliku lõhkeaine ja süütajate arvestamiseks autor toob järgmisi andmeid. Suudmepauk kujundatakse harilikult fuggassiga, milles on 3 lõhkelängut. Õhkimispunkti määramiseks kõlamõõdu abil on vaja lasta 8—10 pauku. Kui lahingupäeval soovitakse igas patareis kujundada 6 lahingumomenti (laskmist, kusjuures õhkimispunkt on igakord ise kohal), siis selleks on vaja 60 fuggassi (180 lõhkelängut) ja 60 elektrisüstikut. Laskemoonaveokile võib panna 1—2 õhkimisvahendit, 160 fuggassi (480 lõhkelängut) ja 100 elektrisüstikut, s. o. umbes 3 päeva tarviduse.

—m.

N.-VENE.

„Voina i Revoljutsija.“

Sept.—okt. 1935. a.

Seitse esimest kirjutist N. Vene kodu-sõjast on seoses endise N. Vene sõjakomis-sari M. V. Frunze 10-aastase surmapäe-vaga. Esileheküljel on toodud M. V. Frunze pilt allkirjaga: „10 aastat tagasi suri igavesti elavana proletariaadi strateeg, Punaarmeele võitute organiseerija, sõja ja rahva komissar M. V. Frunze.“

Esimesed artiklid iseloomustavad M. V. Frunze kui sõjajuhi omadusi, eriti Perekopi operatsioonis.

Edasi väärrib tähelepanu B. Burkali kirjutis „Pealetung võimsana kujuna revolutsioonilises sõjas“, milline avaldatakse mõttevahetuse korras. Siin autor, lähtudes vaevalt enam N. Veneski paika pidavast proletariaatlikust seisukohast, püüab N. Venes jumaldatud strateegi Clausevitzi tõekspidamisi pealetungis täiendada ja kohandada. Näiteks kirjutab Clausevitz pealetungist „Sõjas“: „Armee liikudes vallutamiseks sarnleb lambi leegile: mida allapoole langeb teda toitav õlipind, seda suuremaks muutub õli ja leegi vahemaa, ning leek väheneb, kuni ta ei kustu täielikult.“ Autor sellevastu suurustab: „Meil, meie „revolutsioonilises lambis on palju õli, ning leek võtab ikka suurema ja suurema läike selle järele, kuidas revolutsiooniline armee liigub edasi, hävitades vaenlasi, millised julgesid tungida sotsialismi maale“. Tähendab, N. Vene jõud suureneb vastase maale sissetungiga, sest nende „baas“ olevat ees. Ajalugu näitavat, et tõusvate klasside armeed on olnud alati aktiivsed, manööverlikud, kuna loojenevad klassid on olnud positsioonilised, passiivsed. Kapitalistlike riikide armeed olevat küll liikuvad, kuid mitte manööverlikud; viimane olevat kohandatav vaid autori sotsialistlikule armeele(!). Selle tõestamiseks tsiteeritakse nii välis- kui oma riigi sõjautoriteetide mõtteid, kuid paistab läbi tendentslikkus.

Järgmises artiklis Merkulov selgitab, kuidas valmistada ette, organiseerida ja teostada katseõppusi. Nende õppuste eesmärgiks ei ole mitte vägede väljaõppe kontrollimine ühel kui teisel alal, näiteks: „Kohtamislahing mägedes“, või „Pealetung metsas“, vaid need katseõppused võetakse ette: 1) kui kerkib esile vajadus

uute vahendite kasutamise iseäralduste ja normatiivide selgitamiseks ja 2) kui on tarvis praktikas katsetada teatud vahendite koostööd konkreetses olustikus.

Sellele järgneb pikem artikkel, kus Dšabaiskii Astrahani lahingu (1919. a.) kogemustel käsitleb teemat „Manööver sisemistel liinidel“ („Manövr po vnutrennim linijam“). Artikli lõpus mainitakse, et kaasaegsed liikumisvahendid soodustavad manööverdamist sisemistel liinidel ja rõhutakse manöövri ootamatuse tagamist (tegevuse saladuses hoidmine, sakslased Maaõhmasõjas).

Suuremat tähelepanu väärrib M. Lipatovi kirjutis „Lahingust väljumine“ („Võhod iz boja“). Sellest mõningaid märkeid.

Käsitletav lahingu kuju on keerukamaid. Tänapäeva tehnika areng teeb veelgi keerukamaks seda tüüpi lahingu. Käesoleva lahingu eesmärgiks on: peajõud tuua välja organiseeritult, ümber gruppeerida ning minna üle aktiivsetele tegevustele.

Taandumine võib olla ette kavatsetud või vastase surve all.

Ettekavatsetud taandumine võetakse ette, kui naabri piirkonnas on tekkinud ebasoodus olukord, kui on vaja viia jõud soodsal ajal seljatagusele joonele ja kui senise joone edaspidine oma käes hoidmine võib viia sealviibivad väed sissepiiratud seisukorda. Ettekavatsetud taandumisel vägede äraviimine sünnib, kui peajõud ei ole veel seotud lahinguga ning omavad küllaldase aja ja vabaduse manööverdamiseks. Tagasitõmbumine teostatakse järelvägede kattel ja rea järelväe lahingutega.

Ettekavatsetud taandumine võimaldab laialdasemalt kasutada ära tõkestusi nii rindel kui tiibadel.

Tänapäeva luurevahendid võimaldavad aegsasti selgitada vastase peajõudude tegevussuundi ning vastavalt koostada oma taandumiskava ja tõkestuste süsteem.

Skeemilt nr. 1 näeme, kuidas taanduja võib osava kavaga suunata vastast soovi-

tud sihis, tagades tiibu paralleelsel jälitamisel.

Skeemidelt nr. nr. 2 ja 3 näeme, kuidas kasutada ära olemasolevaid liikuvaid osi vastase vastu, kes püüab haaravalt kallale tungida peajõududele. Hoodud tõkestus-süsteem võimaldab laialdaselt kasutada ära ratsaväge ja mm osi nii rinde ees kui vastase tiibadele, kes korraldab paralleelset jälitamist.

Taanduja liikuvate osade soodsamaks tegevuse momendiks tuleb lugeda jälitaja väljajõudmist kitsustest või tõkete rajoonist, eriti kui ta elavad jõud satuvad õhurünnakute alla. Neil juhtudel võib lüüa vastast osade kaupa. Seepärast tuleb väljendada aktiivsust taandumisel igal juhul.

Ettekavatsetud taandumisega kaitse tegevuses öösisel olukorras võib viia vastase segadusse järgmise võttega.

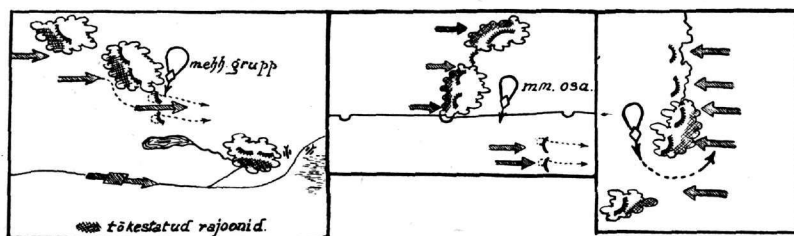
Oletame, et kaitseja öö kattel kavatseb asuda seljatagusele joonele. Öö saabumiseni säilib kaitse-süsteem täielikult, andes mulje visast kaitsest. Vastase öised retked kogu rindel lüüakse tagasi järelväe osadelt. Ka hommikul, kui peajõud on juba tõmbunud tahapoole, järelväe osad imiteerivad täielikku kaitset tule aktiivsusega. Niisuguses olukorras vastane on sunnitud korraldama rünnakut nagu täieliku kaitse-süsteemi vastu, s. o. teostama suurtükiväe tule ettevalmistus jne. tühjusse. Järelväe osad vastase jalaväe rünnaku momendiks jätavad maha omad positsioonid ja kisivad end lahti vastasest.

Üldiselt ettekavatsetud taandumine sünnib painduva kaitse põhimõtteil.

Nüüd vaatleme väljumist lahingust.

Lahingust väljumine teostub, kui osad on seotud lahinguga, kuid jõudude kulu-tuse tõttu, kas kaitse, pealetungi või koh-tamislahingus, peavad kiskuma lahti vastasest, saavutama teatud vabaduse manöövriks ja ümbergrupeerimiseks, et ise asuda aktiivsetele tegevustele. Alljärgnevalt paar näidet.

Meie osad tungivad peale edukalt, kuid pealetungi kestel on lahingusse paisatud ka teise järgu osad — kulutatud ära varud; vastase kaitse sügavuses peatub pealetung seljataguse kaitsejoone ees; see joon on meie ebasoodus, tagala on veninud pikaks ning pealetungivad osad on kurnatud; vastane on tõmmanud juurde varud. Pealetungi jätkamine niisu-

Skeem 1

2

3

guses olukorras ei töota head, kuna ka püsima jäämine võidetud joonel on ebasoodus.

Teine juhus — meie osad kaitsevad, vastane murdis eelserva vastupanu, teostab võitlusi kaitse sisemuses, vastulööki ajutiselt peatas vastast, kuid naaberrajoonis vastane murdis sisse ning ähvardab väljajõudmisega tiivale või piiramisega.

Osadele kästi väljuda lahingust. Nii siis väljumine võib sündida tingimustes, kui vastane teotseb rindelt ja tiivalt, kui ähvardab piiramisega või kui vastase mm osad ründavad meie tagalat.

Olenevalt lahingu olukorrast väljumine lahingust võib sündida:

— kui teised järgud ei ole veel tõmmatud lahingusse ja

— kui teine järk on juba kasutatud.

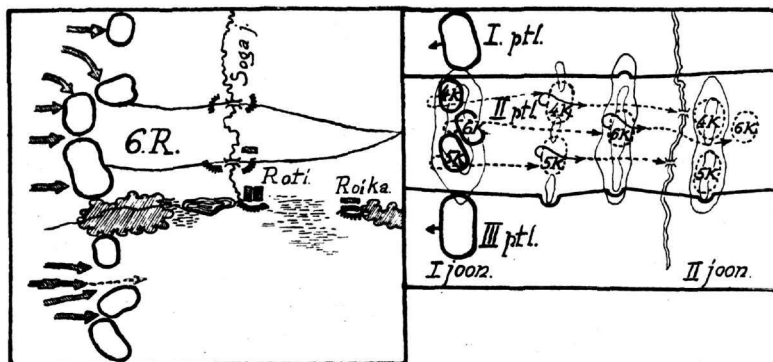
Vaatleme mõlemat juhtu päevases olukorras.

Esimesel juhul sünnib väljumine teiste järkude kattel.

Kaitse olukorras igal juhul on võimalus aegsasti töötada välja lahingust väljumise kava ning korraldada taandumisteede vastavat luuret, märkida ära vahepealsed ja seljatagused kaitsejooned, määrata rajoonid ja osad, kes neid võtavad sisse neil kaitsejoontel, millal ja millisel kaitsejoonel luua teine järk, kuidas teotseda paralleelsel jälitamisel ja töötada välja tõkestuskava, tähendada ära objektid, kuhu õigeaegselt visata välja kate.

Lahingust väljumise katet teostatakse teatud kaitserajooni sissevõtmisega, kust organiseeritud tulega kaetakse lahingust väljuvaid osi, või katteosad vasturünnakuga löövad tagasi vastase pealesuruvad osad, võimaldades nii viisi esimesele järgule lahtikiskumise.

Esimese järgu osad väljuvad lahingust väikeste gruppide kaupa, mitte suuremad kui rühmad, ning varjatult taanduvad vahepealsetele joontele.

Skeem 4

Nii väljumine lahingust sünnib igas pataljonis omaette, kuni on jõutud seljataguse joone taha, mida kaitseb teise järgu pataljon, pärast seda need pataljonid tõmbuvad kolonnidesse.

Vahepealsed jooned määratakse patulilt vastavalt maastikule kuni 1—1,5 km vahemaaga, s. o. r-klp. mõjuv-tule kaugus-tele.

Jalaväe rügemendid taanduvad samuti iseseisvalt neile määratud piirides.

Kõigisse kitsendustesse, millised võivad esineda laial rindel taanduvate osade ees, määratakse staapidelt vastutavad isikud liikumiste reguleerimiseks ja korkide vältimiseks. Nende vastutavate juhtide käsutuses peab olema jalaväe komandod kuulipildujatega, et lüüa tagasi läbipääsenud vastase väiksemaid osi, pionerid rike (sildade juures) kõrvaldamiseks, keemikud degaseerimiseks, õhutõrje- ja sidevahendid. Niisugused komandod tulevad saata välja aegsasti (skeem nr. 4).

Teisel juhul, kui teine järk on tõmmatud juba lahingusse, sünnib vägede tagasitõmbumine üksteise kattel järkjärguliselt, seni kui osutub võimalikuks tõmmata välja osa jõude teise järgu moodustamiseks. Edaspidi sünnib väljumine juba teise järgu kattel. Väljuvad osad peavad omama mitu vahepealset joont ning toetama tulega sügavusest neid osi, millised on otseses kontaktis vastasega (skeem nr. 5).

Igal juhul tuleb pöörata erilist tähelepanu tiibadele vastase paralleelse jälitamise vastutegevuseks (vastase mm osad ja ratsavägi).

Omad mehh-osad peavad vastulööki-dega paiskama laiali vastase jälitavad osad ning purustama tema kavakindla tegevuse.

Juhtimise kohta tähendatakse, et siin ei või „rippuda traadi otsas“, vaid tuleb kasutada ainuüksi elavat sidet, saates välja kirjaliste või suuliste korraldustega staabist algatusvõimelismaid tööjõude.

Näiteks delegaat on läkitatud väeosa juurde ülesandega, anda edasi korraldus taandumiseks seljatagusele joonele, jääda väeosa juurde, kuni ta on võtnud

oma alla selle joone, kandes ette kõigist olukorra muuteist, millised peaksid ähvardama selle täitmist.

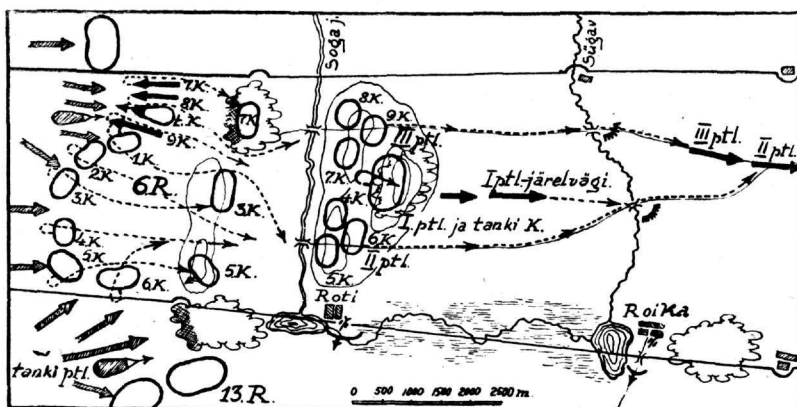
Väljasaatjad juhivad peavad isiklikult instrukeerima delegaate, ning selgitama, kui suures ulatuses võivad delegaadid tarvitada alatust.

Tihti peale olukord on muutunud selle aja jooksul, kuni jõuab päralt delegaat, seepärast delegaat on sunnitud muutma kõrgemalt juhilt saadud korralduse. Näiteks delegaat sõidab rügementi käsuga peatuda joonel „A“. Jõudes rügementi ta leiab, et rügement on seatud korda ning asub teisel joonel, milline on lähemal vastasele. Siin delegaat, hinnates tekkinud olukorda, teadlikult muudab selle käsu, mille pidi ta andma üle rügüli, seesuguseks, mis fikseerib rügemendi käesolevat seisukorda ning annab talle käsu üle tähendatud joonel peatumiseks; kõigest sellest delegaat kannab ette divülile.

Teine juhust. Rügementi läkitatud delegaat ülesandega, tuleb igal juhul peatuda joonel „A“, leiab rügemendi tähendatud joonelt lahkununa ning jätkamas taandumist. Delegaat on sunnitud muutma käsu ning annab selle edasi niisugusel kujul, milline kohustab rügementi peatuma joonel, kus delegaat püüdis ta kinni. Olukorra muutest kannab ette viibimata divülile või isiklikult tõttab tagasi ettekanne tegemiseks.

Et taandumine sünniks edukalt, peavad väiksemate osade juhivad teadlikud olema kogu taandumise kavast.

Reegliks on, et väeosa või väekoondise ülem jääb osa staabi liikmetega esijärgu KP nii kauaks, kuni vägede põhimass on jõudnud välja uuele joonele; staabil peab olema uuel joonel, kus organiseerib osi kaitseks ja korraldab juhtimist.

Skeem 6.

Skeemil nr. 6 lahendatakse rügemendi väljumist lahingust.

Rügüli 6 viis vasturünnakule pataljoni (teine järk) koos tangikompaniga paremalt vahejoonele sissetunginud vastase tagasitõrjumiseks. Samal ajal kui tähendatud pataljon teostas vasturünnakut, vastane murdis sisse 6. ja 13. jal. rügemendi vahejoonel ning hakkas arendama edu, haarates 6. ja 13. j. rüg. tiibu.

Selles olukorras saab rügüli 6. käsu väljumiseks lahingust.

Rügüli 6 otsustab: kuni teise jooneni pataljonidel väljuda iseseisvalt. Teisel joonel luua teine järk ning tema kattel lahti kiskuda ning tõmbuda sügava jõe taga kolonni.

Rügüli esimesed ettevõtted:

a) Soga ja Sögava jõgede ülekäikude katmine, saates sinna väiksemaid komandodid ratsaluure rühmast ja 2 l. kompani rühmast;

b) Komandandi rühmast komando eraldamine, pioneri jagu, keemikute jagu ja pataljoni saatesuurtükid (I pat.) Roti rajooni teede tõkestamiseks vastase mm osadele ja sama koosseisuga komando eraldamine RoiKa rajooni;

d) staabi kaudu korraldused tagala tagasitõmbumiseks;

e) korraldus pataljonidele lahingust väljumiseks, saates pataljonidesse staabist vastavaid delegaate.

Selles olukorras lahingust väljumise organisatsioon on mõeldav järgmise järjekorraga:

Pataljonid kuni Soga jõe jooneni taanduvad iseseisvalt. Alul väljumine organiseeritakse kompanites ja ainult pärast seda, kui väljumise kestel võimaldub tuua välja ühte kompanit vahepealsele joonele, teostub edaspidine väljumine selle kompani kattel. Konkreetselt võetuna meie näites:

III pataljon jätab maha 9. kompani kuulipilduja- ja tangikompaniga, 7. kompani viib vahepealsele joonele (metsa servale) 7. kompani kõvendatud kahe keemilise jaoga, pärast 8. kompani taandumist gaasistab metsa serva enda ees. 8. kompani asub kohe teisele joonele.

I pataljon jätab kohale 1. kompani kuulipilduja kompaniga, 3. k. viib vahepealsele joonele (kõrg. 100,3), kuna 2. kompani — teisele joonele.

II pataljon jätab maha 6. kompani ja kuulipilduja kompani, 5. kompani viib vahepealsele joonele, kuna 4. kompani — teisele joonele.

Kui vahepealsele joonele eraldatud kompanid on võtnud sisse rajoonid, hakavad taanduma ettejäetud kompanid; viimased läbistades vahepealset joont asuvad teisele joonele.

Siia väljajõudnud kuue kompani kattel tõmbuvad tagasi vahepealse joone kompanid.

Sealjuures ettejäetud kuulipilduja- ja tangikompanid pärast lahkumist esijoonest läbistavad vahepealse joone ning lahkuvad koos vahepealse joone kompanitega.

Teisel joonel rügel loob teise järgu (siin I pat) ning tema kattel tõmbavad pataljonid kolonnidesse, pärast ka rügemendi-kolonnini. I pataljon kõvendatakse rügemendi saatesuurtükiväe divisjoniga, tangikompaniga, pioner- ja keemiarühmadega. Kattepataljon pärast seda, kui rügement on jõudnud eemaldada 3—4 km, tõmbub kolonnini ja, moodustades järelväe järepatrulli kattel, järgneb rügemendile.

Lõpuartiklites käsitletakse, kuidas organiseerida armee tagala väljasõitu (tagala õppused), armee ratsaväge tuleviku sõjas (Arzamasov), poola vaadete kohaselt ja tänapäeva Saksamaa ratsaväge (Scheidemann). Kaks viimast artiklit väärivad tähelepanu. Kriitika ja bibliograafia.

L.

SAKSAMAA.

„MILITÄR-WOCHENBLATT“ nr. 31.

Suurest ajast kahekümne aasta eest. Käsitatakse 1916. a. veebruarikuu lahinguid Verduni all. Jõutakse otsusele, et Verduni kaitse õnnestumist tuleb lugeda peamiselt kindral de Castelnau teeneks. Tema tegevusse astumiseta poleks järgnenud kindral Petaini kangelasklikku kaitsetegevust ja ülemjuhataja kindral Joffre'i visadust kindluse kaitsel.

Mõtteid kaasaegsest positsioonide kindlustamisest. Maa-ilmasõjas oli positsioonidel peamine tähtsus. Pärast seda on peaaegu valitsevaks arvamiseks, et edaspidi positsioonisõda enam ei esine ning määrustikud seda pea-

aegu ei käsita. Põhjaliku püsiva kaitsepositsiooni moodustamiseks puuduvad ajakohased juhised. Suuremaid musterpositsioone pole olemas. Positsioonisõda harjutatakse harva. Liikuv sõja kaitse juhised pole kohased pikemaajalisteks võitlusteks. Järgneb ettepanekuid positsioonide kindlustamiseks. Otstarbekas oleks julgestuspositsiooni ühtlane täitmine laskurpaaridega, umbes 30 m vahedega, siis ei suudaks keegi märkamata läbi pugeda, oleks võimalik teadete edasiandmine, puhkus, haavatute abistamine ja sõdurid ei tunneks end üksi. Julgestuskompani võiks saada 2 km laiuse lõigu. Julgestuspositsioon peaks 500—1000 m järele 20—30° nurga sünnitama, et vähesed rk-d võiksid valitseda tervet kompani lõiku. Julgestusjoon oleks kaevik, mis moodustaks 30—40 m järele väikese nurga. Kaeviku seinale tehtud laskurite jaoks laskekohad. Aja jooksul peaks tegema kaeviku nii laiaks ja sügavaks, et ta tõkestaks kergeid ja keskmisi tanke. Ka tangiimine peaks kasutama. Ühenduses vastupanupositsiooniga oleks 300—400 m vahedega ühenduskaevikud, mis sünnitavad kääne 30—50 m järele ja mille vastasepoolsetes seintes asuksid laskekohad.

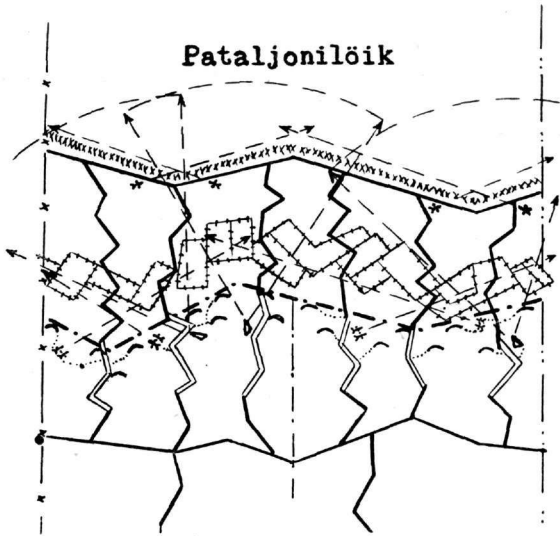
Ka vastupanupositsioon peab 500—1000 m järele sünnitama nurga, et võimaldada rk-de flankeerimist. Jaopesad, 150—200 m vahedega, kujutavad vastupanupositsiooni eelserva. Kompani moodustaks 9 jao- ja 2 rk poolrühmapesa, kokku 11 pesa, nendest pooled esijoonel, ja võtaks enda alla 1000 m laiuse lõigu. Üksikute pesade moodustamine on vajalik vastase suurtükiväe raskendamiseks ja oma sügavuses asuvate relvade tulistamise võimaldamiseks. Jaopesa koosneb üksikuist või paaris laskurpesadest, mis asuvad kaares, mida ühendaks lame roomamiskaevik ja sellest pääseks ka varjendisse. Kõiki kaitseehitisi peaks moondatama väga hoolikalt ja ehitatama väljaspool vastase vaatlust, ainult võitluseks asuks meeskonnad nendesse. Laskemoon ja käsigranaadid asuksid varjendites. Vastupanupositsiooni läbistaksid 300—400 m vahedega ühendus- ja elamiskaevikud, mis võiksid olla julgestuspositsiooni ühenduskaevikute jätkud või eraldi vastupanupositsioonid. Elamiskaevikuid jaopesadega ühendaksid roomamiskaevikud. Vastupanupositsiooni ees asuvad tõkked ei tohiks olla õhufotol nähtavad, traataiad peaksid asuma põldude, teede, ojade jne, servades, millele vahel asuksid pettepositsioonid ja miini-

väljad. Niisugune vastupanupositsioon on raskesti ülesleitav ja ainult suurtükitalu väga suure koondise poolt hävitatav. Elamis- ja ühenduskaevikuid näidatakse vastasele, kaitse korral on nad tühjad, tõmbavad aga vastase suurtükitalu enda peale. Et mitte vastupanupositsiooni asukohta vastasele avastada, on elamiskaevikute ühenduskaevik 300—500 m tagapool vastupanupositsiooni eelserva. Sealt veel tahapool ühenduskaevikuid ehitatakse tarviduse järele. Vähe kaevikute hulk võimaldab nende hästi ehitamist, ehitades neid põhjas 1,5 m laiuseks, on neis käsikäruvõime liikumine võimalik ja nad on arvestatavad tangitõkked. Teine ja kolmas positsioon sarnleks esimesele, ainult kaevikud võiksid alguses olla lamedad ja elamiskaitsete võiksid ära jääda, ka leiaks betoon ja teras siin rohkem kasutamist. Positsioonisõjal on tulevikus vähemalt suur, kui mitte peamine tähtsus. Sellepärast peaks tema juhiseid varem selgitama, õppeväljadel musterpositsioonide ehitama pataljoni lõikudena ning seal õppusi korraldama, siis õpiksid üksused elama, töötama ja võitlema kaevikutes ning see oleks tähtis arendamisala kaasaegsele üksusele.

Üliraskete tankide tõrje. Prantsuse 90-t tankidel on esiküljel soomus 55 mm, seda ei läbista väikesekaliibrilised tangitõrje suurtükid. 10 cm kahur oleks kohane relv nende tõrjeks. Et mitte koormata diviisi suurtükiväge lisa-ülesannetega, on tarvis soetada nende soomusmasinate tõrjeks küllaldaselt arvul otstarbekohaseid relvi.

Nõukogudeliidu maa- ja õhujõud. Kaitsevähkõhustusliikude aastakäikude suurus on 1 300 000, millest üle 400 000 teenistuseks kõlbmatud või vastuvõtmatud; üle 800 000 on teenistuseks kõlbmatud, need jaotatakse kaadri- ja territoriaalmeedesse ning asutustesse „väljaspool armeed“ (politsei, osoaviohim, vabrikud jne.). 1935. a. suvel oli kaitseväh 940 000 meest, nendest 35 000 õhujõu ja 32 000 meriväh. Kaadriarmees on tegelik teenistus: jala-, ratsa-, suurtükiväe ja soomusväe — 2 aastat; õhujõud ja merekindlustes — 3 aastat; meriväh — 4 aastat. Territoriaalarmees on tegelik teenistus kolm kuud. Noorte sõjalise kasvatus eest hoolitseb „Osoaviohim“, selleks on kõigis kesk-, kõrgemates ja tehnilistes koolides sõjaline õppus ohvitseride juhtimisel korraldatud, kus mõlemast soost õpilastel on 439—580 kohustusliku tundi. Kõik mittekooliskäivad mõlemast soost

noored peavad 19—21-aastaselt üldise sõjalise ettevalmistuse läbi tegema. „Osoaviohim“ on sõjaväele aastate jooksul ette valmistanud 900 000 autojuhti, 500 000 naishaigeravitsejat, ta peab üleval lennukite ja purilennukoole ning korraldab mitmesuguseid kursusi.

Oberst Xylander. Itaalia Abessiinia vastu. Neljapäevane lahing Tembienis,

Pionerid ja tangitõrje rännakul. Väeosa rännakkoloni on raske kaitsta läbimurdnud soomusautode eest, rääkimata veel tankidest; kõiki arvukaid teeharusid ei suudeta suurtükidega julgestada. Seepärast peaks pionere ja pionerivahendeid kasutama koos kaitserelvadega. Teedele asetatud miinid, mida mõned laskurid valvavad ja kaitsevad, tihendaks üldist soomustõrjet. Miinde mahapanijateks ja üleskorjajateks kohased oleksid motoriseeritud pionerid, kes alluksid soomustõrje eest vastutavale ohvitserile. Igasugune kavatamine miinde asetamine on keelatud. Moonutatud miine võib asetada ainult väeosa juhatuselt poolt kästud ja üksikutesse teatavaks tehtud kohtadesse. Üksused peavad arvestama, et igasuguste nähtavate tõkete juurde on asetatud lõhkelaengud ja miinid, millede kõrvaldamine kuulub pioneridele. Rännakkoloni kaitseks, läbimurdnud soomusmasinate eest, peab tangitõrje suurtükke jaotama ka piki kolonni.

Taktikaline ülesanne jne.

—an.

Sõjanduslikke teateid välisriikidest.

Sõjaväe reorganiseerimise küsimusi Lääne-Euroopas. Inglismaal on märgata tendentsi kõvendada jalaväe tulejõudu. Selle eesmärgi saavutamiseks esialgu 15 jal.-pataljoni on ümberkujundatud erilisteks kuulipildujate pataljonnideks. Viimaste organisatsiooni üksikajad ei ole veel selgunud, kuid paistab enam-vähem tõenäolisena, et nende uuesti moodustatud üksuste koosseisu, peale rk kompani kuulub veel 1 tangitõrje suurtükkide-, 1 miinipildujate- ja 1 motoriseeritud jalaväe kompani — luureülesannete täitmiseks. Harilikud jalaväepataljonid säilitavad endise koosseisu ja nimelt: 1 staabi kompani, mille koosseisu kuulub ka üks kk rühm ja 4 l.-kompani à 4 rühma, millistest igaüks 3 jagu; iga jagu on varustatud kk-ga. 3 l.-pataljoni ja 1 kuulip. pataljon moodustavad brigaadi ja 2 brigaadi — diviisi. Olles rikkalikult varustatud automaatrelvadega ja osaliselt ka motoriseeritud, niisugune diviis moodustab endast suure tule- ja ka löögijõu, mis võib teotseda kiirelt ning ootamatult. Ratsaväest on jäänud järele kõigest 2 rügementi (Life Guards ja Royal Horse Guards), ja veel mõned rügemendid (12?) Indias, kus — inglaste oma sõnade järgi — „maastiku tingimused nõuavad ratsaväe kasutamist“. Kõik teised on motoriseeritud, sealhulgas ka Egiptuses dislokeeritud ratsabrigaad, milline moodustab nüüd endast motoriseeritud diviisi koosseisus: 1 soomusautode rügement, 1 motor. ratsarügement ja 1 kerge tankide rügement. See diviis oleval organisatsiooniliselt võetud eeskujuks ka teiste ratsaväeosade ümberkujundamiseks selliselt, „et ratsavägi — loobudes hobustest — suudaks ka tänapäeva erinevates lahingupidamise tingimustes edukalt täita oma vanu klasikalisi ülesandeid, millisteks on: luure, kontaktloomine vastasega, julgestamine ja katteülesanded“... Ratsaväe samuti kui ka jalaväe reorganiseerimisel olevat täiel määral ära kasutatud eeskätt Maailmasõja kogemusi. S. a. suvistel ja sügisestel manöövritel olevat kavatsus uut organisatsiooni katsetamisele võtta. Näib tõsiasjana, et Briti, kes senini tegeles eeskätt mere- ja õhujõudude lahinguvõime tõstmisega, nüüd on hakanud pöörama tõsisemat tähelepanu ka maaväele, olles selleks sunnitud sündmustega Vahemerel, Egiptuses, Palestiinas jne. Selpuhul on jälle uuesti tõusnud päevakorra küsimus, kuidas senisest paremini koordineerida mere- ja maaväe ning õhujõudude staapide tööd, mida täna-

päevani on suunatud enam-vähem rippumatult üksteisest. Vormiliselt on praegu nimetatud kolme väeliigi tegevuse ühtlustajaks peaminister, kui riigikaitse komitee esimees ja valitsuse tegelik juht, kuid muud kohustused ei luba temale pühendada sellele ülesannetele tarvilisel määral tähelepanu. Ühise kaitseministeeriumi asutamise mõte tänini ei ole leidnud poolehoidu. Rohkem vastuvõetav näib olevat erilise koordineerimiskomitee loomine; kuid siin tekib küsimus, kes saab komitee esimeheks, kas meremees, maaväelane või lendur? „Times“ arvab, et selleks peaks saama mõni tsiviilne, kes suudaks olla küllalt erapooletu ning ei hakkaks nihutama esiplaanile mingisuguse ühe relvliigi huviseid, vaid kannaks hoolt riigi kaitsejõudude harmoonilise arendamise eest tervikus. Väärrib tähelepanu, et sõjavägede reorganiseerimise küsimusi ei hoita enam nii suures saladuses kui tavaliselt varematal aegadel, vaid sellega ühenduses olevaid probleeme käsitletakse Lääne-Euroopas päris avalikult ja mitte ainult vastavates erialalistes väljaannetes, vaid ka üldise ajakirjanduse veergudel. Nii, näiteks, tuntud prantsuse sõjakirjanik kindr. Baratier võttes „Temps'is“ vaatluse alla motoriseerimist Inglise, N.-Vene, Saksa ja Itaalia sõjavägedes, püüab ühtlasi selgusele jõuda, kui võrra on õnnestunud organisatsiooniliselt prantslaste eneste n. n. kerge diviis („division légère“), mis on motoriseeritud täielikult ja motoris. kattediviisid („divisions de couverture“). Kerge diviisi ülesanded on samad, mis vanasti (1914. a.) suurtel, iseseisvalt teotsevatel ratsaväeüksustel selle tähtsama iseäraldusega, et ta peab mitte ainult kindlaks määrama „vastase kontuuri“, vaid läbi murdma tema kattejoonest ja välja jõudma vastupanupositsioonini, selgitades vastase jõudude suurust ja nende gruppeerimist, mida ei saadud nõuda iseseisvalt teotsevatelt ratsaväekoondistelt. Motoriseeritud väekoondiste kasutamise probleem näib seega lihtsana, kuid nende juhtimine pole siiski mitte nii hõlpsasti teostatav, kui see ehk võiks paista esimesel, pealiskaudsel vaatlemisel — arvab kindr. Baratier. Tullevat ainult meeles pidada, et „kerge diviisi“ rännakkolonni pikkus — liikumisel ühte teed mööda — on umbes 150 km(!) ja harilikul motor. div. kuni 75 km. Kasutades liikumiseks mitut teed, väheneb muidugi vastavalt sellele ka kolonni sügavus, kuid seevastu sidepidamine läheb tunduvalt raskemaks, eriti veel kui teedevõrk ei ole sobiv... („Polska Zbrojna“).

Saksa sõduri vaba aeg. Saksa sõjaväes antakse suurt tähtsust vabaaja otstarbekohasele mõõdasaatmisele. Sõdur peab saama võimaluse ennast korralikult välja puhata ning koguda uut jõudu, sest et ainult niisugusel juhul on ta suuteline edukalt täitma oma teenistusülesandeid. Lõunavaheaeg, vaba aeg pärast teenistustundide lõppu, pühapäevad jne. on sõdurile puhkuseks; kuid neid ei oska ta tihtigi otstarbekohaselt ära kasutada. Ülemad peavad siin appi tulema, tehes seda niisugusel kujul, et pakutav abi ei omandaks sunduse iseloomu. Kasarmud tulevad sisustada niiviisi, et elamine neis oleks meeldiv. Raadio mitmekesis-
tab suuresti igapäevast elu, pealegi on muusikal tugev mõju inimesele; laulukooride asutamine on kasulik, kuid algatus selleks peab tulema sõdurite eneste keskest, mitte ülaltpoolt. Mitte vähe tähtsust on spordil, eriti kui seda harrastatakse vabatahtlikult, ilma sunduseta; võistlused omavahel ja ka mitmesuguste tsiviilspordisididega aitavad tublisti tõsta huvi selle ala vastu. Eriti soovitatatakse ajaviitena lugemist, kuid tingimusel, et raamatud on hästi valitud; parimaks lugemismaterjaliks on need raamatud, mis käsitlevad Maailmasõjaga seoses olevaid küsimusi. Perekonnal on suur kasvatuslik mõju, mispärast on soovitatav, et sõdur oleks pidevas kirjavahetuses omastega, sidudes ühtlasi tutvusi teiste perekondadega garnisonilinnas. Vaba aeg väljaspool kasarmuid tuleb ära kasutada mitmesuguste muuseumide külastamiseks, mälestusmärkide vaatamiseks ja linna ning ümbruskonna looduslikult ilusamate kohtadega tutvumiseks; sealjuures kaugemateks sõitudeks võiks, peale raudtee, kasutada veel jalgrast, venet — kui on olemas veeteid — ja talvel suuski. Ka teater ja kino ei tohiks unustusse jääda. Kõike neid võimalusi otstarbekalt ja kohalikkudele oludele vastavalt ära kasutades, on võimalik sõdurile pakkuda ühes puhkusega ka kasulikku ja lõbusat ajaviidet. („Polska Zbrojna“.)

*

Kangelaste kultus Ungaris. Trianoni lepingu järgi kaotas Ungari peaaegu poole oma maadest ja tegelikult suruti väikeriigi seisukohale. Kuid mälestused endisest Ungarist ei ole veel kustunud ja neid püütakse igalviisil elustada, säilitades rahvas usu paremasse tulevikku. See Suur-Ungari kultus on leidnud väljenduse mälestusmärkides, millistest tavaliselt ühed kujutavad triumphi ja teised — leina. Esimesed on püstitatud enne Maailmasõda ja neist tähelepanuväärivamaks on monument Un-

gari 1000-aastase eksisteerimise mälestuseks, mis kujutab endast vägevat, taevasse tõusvat kolonni tiivalise peaingli Gaabrieli-ga üleval kolonni tipus. All kolonni jalal esimene ungarlaste juht Arpad hobuse seljas piiratud oma rüütlistest ja 14 kuulsamat Ungari kuningat, alates pühast Stefanist kuni Franz-Joseph I-ni. Teist liiki mälestusmärgid on kerkinud pärast Maailmasõda üle terve Ungari ja nende n. ö. kehastajaks on väike, tagasihoidlik mastiga sammas Budapestis, Vabadusplatsil; masti otsas Ungari riigilipp lastud leinatäheks poolvar-dasse; lipu juures auvahiks Maailmasõja veteraan. Samba ümber Ungari küljest ärakistud maade allegoorilised kujutised ja samas rohuplats, kus lillede abil on kujundatud Ungari kaart enne ja nüüd. Selletaolisi mälestusmärke on kõikides Ungari linnades, alevites ja suuremates küldes ja nende juurde pühapäeviti kogub hulgaliselt rahvast, eriti aga noorsugu, et siin ühiselt kinnitada oma vaimu pärast sõda väga populaarseks saanud palvega, milline tavaliselt on ka kirjutatud monumendil ja vabalt tõlgituna kõlab järgmiselt: „usun ainsasse jumalasse ja ainsasse isamaasse, usun jumala igavesse õiglusesse, usun Ungari sur-nust ülestõusmisse. Aamen!“

Ungari rahva kuulsusrikas minevik on jäädvustatud suures hulgas teistes mälestusmärkides, milliseid pealinnas leidub igal platsil, samuti ka seltskondlikkudes ja riigipäralt olevates majades; ainuüksi parlamendihoone, missugune ise on kaunimaid ja suursugusemaid teiste samasuguste ehitiste hulgas kogu maailmas, sisaldab tervelt 252 mitmesuguste kuulsate meeste raidkuju. Monumendid on püstitatud mitte ainult sel-listele rahvuskangelastele nagu seda on, näiteks, Arpad, Rakoczy, Kossuth, Zichy, Deak, Karoly, Andrassy, Tisza, Petöfi, Jokai jne., vaid ka harilikkudele ning üldiselt vähetuntud sõduritele, avaldades seeläbi sümboliseerivalt lugupidamist Ungari rahva kangelasvaimule. Peale selle on Ungari pühendanud oma sangaritele rea muuseumi; nii, näiteks, on oma muuseumid ka Petöfil, Jokail ja kuninganna Elisabelil, kes sai kurblooliselt surma anarhisti käe läbi. Parlamendihoones on pühendatud ruume Kossuth'i, Deak'i, Tisza, Appony ja teiste tuntumate riigimeeste mälestuseks, koondades nimetatud ruumidesse kõik, mis meenutab nende meeste tööd ja elu oma riigi ja rahva kasuks. („Polska Zbrojna“.) **Kk.**

Nekrutite jaotus väeliikide ja erialade järgi Šveitsis 1936. a.

„Der Schweizer Artillerist“ 1936. a. märtsikuu numbri andmetel Šveitsis on seni igal aastal normaalselt välja õpetatud 22—23 000 kutsealust nekrutit. 1936. a. kavatakse õpetada aga veidi üle 19 000 mehe, sest maailmasõjaaegse sündivuse languse tõttu nekrutite arv on 3000—4000 mehe ehk umbes 15% võrra vähenenud. Tänavu kutsutakse õppustele 1916. a. sündinud noormehed, kes jaotatakse väeliikide ja erialade vahel järgmiselt:

— jalavägi saab	10 120 meest ehk 52,5%;
— jalaväe raskete relvade, s. o. miinipildujate ja jalaväe suurtükkide ühikud	— 1300 meest ehk 6,7%;
— suurtükivägi	4315 meest ehk 22,4%;
— sanitaarosad	1205 " " 6,3%;
— ratturühikud	750 " " 3,9%;
— ratsavägi	650 " " 3,4%;
— varustusosad	500 " " 2,6%;
— autoühikud	420 " " 2,2%;

Need andmed iseloomustavad teatud määral väeliikide suhet Šveitsi sõjaväes.

— m.

Uuemad kirjandust.

„Kooli-Kooperatiivi“ väljaandel ilmus hiljuti müügile „Eesti Rahvuslikud Suurmehed“, II sari, mis sisaldab järgmiste isikute elulugusid:

Nr. 7. Aug. Hanko: Leitnant Julius Kuperjanov, partisanide löögivaimu kehastaja.

Nr. 8. Joh. Kaup: Kapten Anton Irv, soomusrongide löögivaimu kehastaja.

Nr. 9. Priido Toomus: August Kitzberg, Eesti afgupärase draama looja.

Nr. 10. A. Looring: Mattias Johann Eisen, kirjamees ja rahvaluulekoguja.

Nr. 11. Nigol Andresen: Mihkel Martna, Eesti sotsialistliku liikumise isa.

Nr. 12. M. Pukits: Johan Köler, eestluse eelpost Peterburis.

Need kokkuvõtlikud, rahvapäraselt kirjutatud elulood on määratud noorsoole. Meie oma talutarest võrsunud rahvategelaste elulood noorsoo kasvatusel seisukohalt on väga tähtsad ja seepärast tuleb raamatute II sarja ilmumist kõigiti tervitada.

Nagu eespool toodud loetelust selgub, kuuluvad käesoleva sarja hulka ka kahe vabadussõja sangari, kapten A. Irve ja leitnant J. Kuperjanovi elulugu. Kapten A. Irve kohta hiljuti ilmus mahukam teos ma-

lor P. Villemi sulest, kuid ka J. Kaup'i oma väärib tähelepanu mõningate uute motiivide esiletoomise tõttu.

Uudisteosiks on Aug. Hanko läbilõige J. Kuperjanovi elust ja tegevusest. Autor kõigepealt maalib meile reljeefse pildi ilusast loodusest J. Kuperjanovi isakodus Lallil, Vana-Kuuste vallas, Tartumaal, kus J. Kuperjanov kasvas kümnendast eluaastast arvates.

Järgnevas autor jutustab meile J. Kuperjanovi lapsepõlvest ja noorus-aastatest: õpinguist Sipe ministeeriumikoolis ja Tartu seminaris ning lühiajalisest koolitööst õpetajana Kambja kihelkonnakoolis, pärast seminari lõpetamist.

Õige lühidalt iseloomustanud J. Kuperjanovi elu-olu Maailmasõjas, autor rohkem kui poole lehekülgede arvust, ja seda täie õigusega, on pühendanud ta tegevusele Eesti rahvuslike huvide taotlemisele Saksa okupatsiooni ajal ja sangarlikule võitlusele Vabadussõjas.

Väga ladusalt kirjutatud läbilõike loed läbi n.-öelda „ühe sõõmuga“. See on väärtus, mida tuleb hinnata eriti lugeja-sõduri seisukohalt, kel aega lugemiseks ei ole just palju.

Hinnaga 50 senti on raamatud kättesaadavad laiematele hulkadele. M. K.

Autokumvide vulkaniseerimise töökoda **GRAND VULKAN**

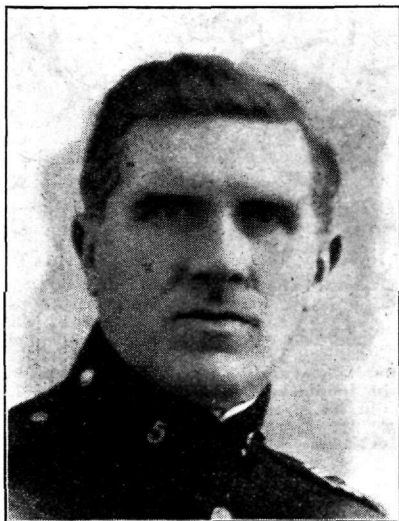
VANA VIRU TÄN. 13. TELEFON 450-48

Suurem ja täielikum sisseseade ja esmajärguline materjal, võimaldavad tellimisi täita kiirelt ja korralikult.
T Ö Ö D E E E S T V A S T U T U S

Kaitseväe elu.

N.-allohv. Andres Peel 50-aastane. Narva reservohvitseride tegevusest.

V suurtükiväe grupi n.-allohv. Andres Peel pühitses oma 50 a. sünnipäeva 27. märtsil s. a. Juubilar on sündinud V. Suislepa vallas taluperemehe pojana 1886. a. Teenis endises Vene sõjaväes sundaega 1. jaanuarist 1908. a. kuni 1. jaanuarini 1912. a. ja Maailmasõja kestel oli Kaluga linnas kirjutajaks. Eesti kaitseväes teenib 5. maist 1922. a. Esialgu teenis III diviisi intendantuuris ja hiljem V suurtükiväe grupis varahoidjana-kirjutajana ja lühikest aega laekahoidja-asjaajaja kohustetäitjana. Praegu laekahoidja-varahoidja ametkohal.

N.-allohv. A. Peel.

N.-allohv. Andres Peel on üks V suurtükiväe grupi üleajateenijatekogu asutajaid liikmeid, kogu juhatuses on olnud neli korda ja revisjonikomisjonis üks kord.

Teenistuses on juubilar tuntud oma alal vilunud ja kohusetruu kaitsevaelasena ning kaasteenijate poolt hinnatud kui aus, korralik ja vastutulelik inimene.

Juubilar seisab praegu keset töösuutelisemaid aastaid. Palju saavutusi seisab alles ees. Tunneme kaasa aastakümnete töörõmudele ja soovime juubilarile järgnevaiks tööpäeviks jätkuvat rammu ja närtimatut vaimu.

Narva Hermani kindluse õpperuumis peeti 8. märtsil 1. jalaväerügemendi ohvitseridekogu tagavaraväeohvitseride sektsiooni liikmete aastapeakoosolek, millest võttis osa ka rügemendiülema kol. L. Jakobsen. Koosolekut juhatas linnavolikogu juhataja kv. ametn. A. Pahla, protokollis lipn. J. Parts.

Tegevusekava kandis ette sektsiooni juhatuse esimees major K. Maasik, kusjuures selgus, et möödunud aastal on Narva reservohvitseride tegevus olnud edurikas. Sõjaliste teadmiste täiendamise alal on korraldatud: 2. juunil laskevõistlus rügemendi ohvitseridega Kalevi-Linavabrikutelt saadud auhinnale, Kreenholmi vabrikult saadud auhinnale ja sektsiooni omavahelise Narva pankurite ja töösturite karikale.

14. juulil korrespondents laskevõistlus sv. püstolitest Sakala partisanide pataljoni tagav. ohvitseride sektsiooniga, kusjuures väljapandud auhind läks esmakordselt Sakala pat. sekts.

18. augustil õppeekskursioon Kurtina laagriss. 20. oktoobril laskevõistlus rügemendi ohvitseridega Kreenholmi vabriku karikale ja sektsiooni omavahelised võistlused töösturite karikale.

21. oktoobril õppus käsirelvade käsitamise alal teadmiste värskendamiseks, kapten Otmanni juhatusel. 3. novembril laskeharjutused vintpüssist ja kergekuulipildujast. 4. nov. sideõppus ltn. Alberi juhatusel. 18. nov. gaasiõppus ltn. Leetsi juhatusel. 2. dts. loeng taktika alal, kapt. Sipa juhatusel.

Sektsiooni liikmed on ka osa võtnud kv. staabi ja rügemendi poolt korraldatud loengutest ja õppustest.

Peale selle on sektsiooni liikmed võtnud osa: Rügemendi aastapäeva eelõhtul korraldatud pidulikust loendusest Vabadustammikus, Riigiküla lahingu mälestusmärgi nurgakivi panemisest ja avamisest, Kriusha lahingu mälestusmärgi nurgakivi panemisest, kesksektsiooni poolt korraldatud ekskursioonist Soome, garnisoni kasiinos korraldatud koosviibimistest jne.

Juhatusele avaldati tehtud töö eest tänu, kusjuures esimees major K. Maasik võttes sõna tähendas, et juhatusel avaldatud tänu tema, ei saa omaks võtta, sest tema oma kutseameti tõttu pole saanud täiel määral

Sõjakool anno 1936.

Juhite.

Tondi Vabariigi šeff, pedagoog ja psühholoog. Kui kõnetooli kukub, siis arutab sõjamehe psüühilisi elamusi ja muid hingeteaduslikke küsimusi nagu vürtnast lõnga.

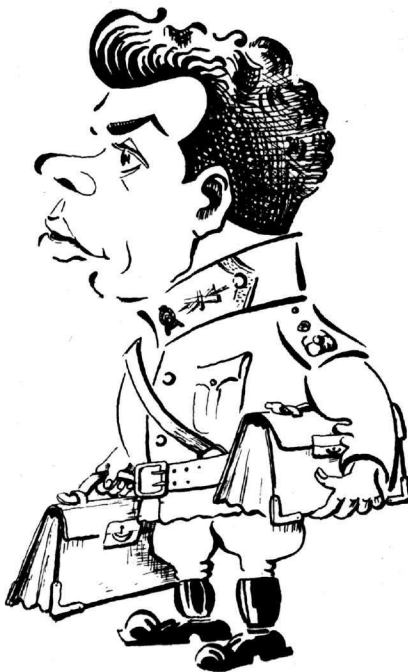

Sõjakooli kasvandikkude hirm ja arm. Läbi-läbi töömees; kui tarvis, siis kriip-
sutab alla ka.

Alalisi lektoreid.

Väike mees, kuid eriala „suured tükid“.

„Aga küll on palju tööd!“...

„Mu härrät...!“ Sõjakoolis lektor, naabruses kooli-
ülem, manööbris patül jne.

Ajufisi lektoreid.

Sõjakoolis lektor, mujal prokurör. Põhimõttel „ära hoiä küünatt vaka aif“ näitab aspirantidelegi, et õigus on kõver ja kaheotsaga asi nagu paragrahvgi.

Kõik ta paneb paberile, raiub oma raamatusse „Vabadussõja ajalooesse“. Sõjakooliski jutustab ta kuidas meile priitus toodi.

Esinduskompani.

Sõda on sõda, sõdi relva või sulega. Eellistas siis viimast ja hakkas peatoimetajaks. Devils: „Isamaalus, ausus, töökus.“

Mu härrad, üks Sõjakooli kasvandik peab alati noobililt ja väärikalt esinema.

Sõjakooli distsipliini ja garnisoni müürustiku kandvamaid jõude. Elurõõmus rühmitül. — Rännaku lähtelasus — 1. asp. kompani, rünnakpunkt — Kõrgema Sõjakooli lävi, tormi marss-marss!

seksiooni tegevusest osa võtta, vaid et seksiooni tegevust on juhtinud kapt. F. Kaba.

Rügemendi nimel tervitas seksiooni rügemendiülem kolonel L. Jakobsen, kes analüüsis seksiooni möödunud aasta tegevust leidis, et sõjaliste teadmiste värskendamise alal peaksid seksiooni liikmed veel elavamalt õppustest ja loengutest osa võtma, kui seda on seni tehtud.

Keskseksiooni läinud aasta tegevusest

andis selge ülevaate keskseksiooni liige kapt. Fr. Kaba.

Juhatuse esimeheks valiti tagasi major K. Maasik, ja juhatuse liikmeiks valiti n.-leitn. B. Dultz (endine) ja n.-leitn. V. Raudsepp (uus).

Koosoleku juhataja A. Pahla ettepanekul otsustati tervitustelegramm saata riigivanemale K. Pätsile ja kaitsevägede ülemjuhatajale kindral J. Laidonerile.

Th. Altro, kv. ametnik.

Sõdur rindelt jutustab.

Sabelina küla vallutamine.

J. Pert.

Meeste suurt distsipliini ja lahinguvilumust nõuavad öised rünnakud, eriti veedu korral. Viimaseist on kõneldud kui eriti märkimisväärselt sõjajuhtumest, milles avaldub eriti võitlevate poolte lahingumoraal ja iga üksiku meeskonna liikme tegevusvõimsus.

Üks sääraseid ilusaid näiteid soomusrongi-meeste võimsast lahingumoraalist on Sabelina küla vallutamine 27. veebruari ööl 1919. Selle episoodi käik on järgmine.

Ltn. E. Bärenklau, l.-r. soomusrongil nr. 2 teeninu, saabub 27. veebruari õhtuks Tartust puhkuselt tagasi liinile. Ta tuleb maha reisijate-rongilt seljataguse rõõmsate muljetega Petseri jaamas, kuna oli võtnud osa Tartus vabariigi esimese aastapäeva tujuküllaseist pidustusist.

Jaamas asub „Ühistöö“ sidumispunkt. Bärenklau ei pääse mööda seda küllastamast. Parajasti aga on siia toodud haavatuid, paari sõduri näod on nagu veretombud, vaenlase šrapnellitulest purustatud.

Liinile saabunu hea tuju sääraselt masendava pildi ees on otsekohe haihtunud. Ta tuleb rongile, vahetab oma kaaslastega mõtteid — vastamisi päritakse uudiseid. Kuna siiasõit on tublisti väsitanud, siis heidab ta varsti magama.

Seal saabub soomusrongile ootamatult käsk: dessant välja saata Sabelina küla vallutama! Punased olid äsja sellest välja löönud 2. polgu ühe roodu, ja Sabelina äraandmisega kogu Petseri rinne ähvardas tagasi tõmbuda.

Soomusrongi dessantmeeskond aetakse otsekohe üles, et antud ülesannet täitma minna. Dessandi juhtimine usaldatakse — äsja puhkuselt tulnud ltn. Bärenklaule.

On südaöö, mil umbes 50-meheline soomusrongi dessant asub tee. Jõuab 2. polgu staabi juure, kust see ühe roodu juure juhatakse, mis pidi soomusronglastega rünnaku kaasa tegema.

Saabunud jalaväe roodu juure, koos sellega laskutakse orgu, kuna teejuhiks üks setu, kes pealeminejad peab juhtima Sabelinasse.

Äsja on sulfa olnud ja jälle külmetanud. Õhuke jää krõbiseb ja ragiseb sõdurite jalge all, ja karta on, et see võiks murduda ning mehi ojadesse ning aukudesse uputada. On pilkane pime. Dessant jõuab lõpuks mäele, mille ees asub Sabelina küla.

Siin dessandijuht seab meeskonna rünnakukorda. Kuna ta polgumehi hästi ei usalda, jaotab need pooleks, nende ühe poole asetab paremale, teise vasakule, keskele aga asuvad soomusronglased.

Ründajate seljataga nähtub ka maju. Et mitte üllatusi ei juhtuks seljatagant, ka need majad kontrollitakse — need on tühjad.

Kõik see võtab aega. Kuna punased märkavad aga küla ees liikumist, siis esimestena avavad nad tule.

Meie ahelik liigub peagi edasi, varsti isegi joostes. Vastase tuli on aga hästi tihe. Külas ees töötab vahetpidamata Maksim.

Ahelik on sunnitud heitma maha ja avab vastutule. Siis — jälle edasi.

Kuid polgumehed ei taha enam maast tõusta.

Neid käsutatakse, ähvardatakse ja sunnitakse edasi. Kuid ees kajab vaid äge tuli ja ringi pilkane öö.

„Olen haavatud, aidake!“ pöördub üks maaslamav sõdur dessandijuhi poole.

„Kust kohast?“

„Kõhust.“

„Küll saadan otsekohe abi“, kuuleb see trööstiks, ja ahelik surub edasi. Jõuab lõpuks küla ette esimeste majadeni. Sellele vaatamata ees samas Maksim ragiseb edasi. Sellest on vanad soomusronglasedki kohkumas: juba oled külas, aga äge kuulipildujatuli ei lakka, — ja ahelik jääb seisatama maha, tulistades vastu omalt poolt.

Äkki kärgatab granaadiplahvatus.

„Millisel visa vastupanu täna öösel!“ imestavad mehed. „Isegi juba granaatidega võetakse meid vastu...“

Seal kostab eest soomusronglase, alatise ulja lahingukaaslase veltveebel V. Kontuse hüüd:

„Mina heitsin käsigranaadi! Olen ees...“

Ta oli hiilinud maja varjus ette kuulipilduja juure, mis asus hästivarjatuna kahe hoone vahel ja tema käsigranaat lõpetas julge vastase, punase kuulipilduri-eestlase — nagu see varsti selgus.

Kuulipilduja vaikima sundimine osutus pöördeliseks Sabelina rünnakul. Punaste vastupanu varsti pärast seda vaibus. Küla oli soomusronglaste käes.

Südaööl, pilkases pimeduses ei ole aga jälgitav, kuhu vastane kadus. Asutakse maju kontrollima. Möödudes ühest küünist, selle seest kuuldub sosinat ja häälitsemist.

„Kes on sees?“ hõikab dessandijuht. Vaikus.

„Kui otsekohe välja ei tule, avan tule peale!“

Nüüd ilmuvad küünist mõni polgumees ja paar punast — nii ühed kui teised olid surmahirmul siit varju otsinud ja vastamisi üksteist segamata küünis olnud ning lahingu lõppu oodanud.

Nüüd selgub ka, et roodumehed — ühed on pöördunud liialt paremale, teised teisel tiival liialt vasakule — on kadunud. Kogu rünnakuraskus oli lasunud siis keskel, soomusronglastel. Küla taga algab mets. Sellest kostab eestikeelset juttu. Ltn. Bärenklau, mil küla võetud, arvab et seal omad, polgumehed, hüüab:

„Tulge siia!“

„Ütelge märgusõna!“ vastatakse.

„Trumm!“

Seepeale eest metsast avatakse aga tuli ja kuuldub ähvardusi. „Mis te lasete, omad ju!“ tõreleb uuesti ltn. Bärenklau. „Lähme kihutame nad jälle külast välja,“ kuuldub uuesti metsast tule vahele. Seal olid punased. Punased eestlased.

Panid julgesti vastu, palju tublimalt kui tavalisest venelased. Neid oli mitmel pool. Kuna öö oli pilkane pime ja kahel pool asus oma polgumehi, kujunes olukord õige segaseks.

Näed ees mehi, lähed vaatama, et kas omad — aga on vastased! Lpn. Tenneberg, kes rännaku kaasa tegi, läks oma meestest väheke kõrvale. Juba haarasid käed ta järele. Püssipäraga hoop esimesele pähe, ja ta pääses hüpatas tagasi.

Paremal küljel polgu poolroodu ees oli punaseid samuti omadeks peetud. Seal oli samuti kauplemiseks läinud: „Kes te olete?“ — Kes te ise olete?“ „Omad“ — „omad.“

„Tulge siia!“ — „Ei, tulge ise siia“ jne.

Polguohvitser oli lõpuks tema meeste juurde sattunud soomusronglase A. Krusimäe saatnudki ette kontrollima, et kes need on. See oli oma Levisi kaaslaste kätte jätnud ja siis läinud ilma sõjariistata. Niipea kui ta punaste juurde jõudis, haarasid need ta oma vahele ja viisid ära. Punaste jõugud lõpuks kaovad pimeduses.

Nüüd asutakse sõjasaaki koguma ja üles lugema. Majadest saadakse 23 vangi, saagiks kaks kuulipildujat, püsse ja muud.

Alles nüüd saab mahti haavatut, kes maha jäi, vaatama minna. Pinev rünnak on kestnud oma paar tundi, haavatu selle vahepeal oli surnud.

Tule all küla, muide, õnnkombel oli õige vähe kannatanud. Lautades loomad nähti olevat terved. Ainult kanu oli varvaste pealt maha lastud...

Lööb valgemaks. Soomusronglased, asetanud nüüd Sabelinasse polgumehed, tulevad tagasi, kaotanud selles omapärasel õises ägedas rünnakus vaid paar meest surnutena ja ühe vangilangenuna. Kuid kui Pihkva meie kätte langes, tuli see tervena tagasi oma rongile — punased olid ta imelikul kombel ellu jätnud ja Pihkvas vangis hoidnud.

Teel tagasi, raudteele jõudes, dessandile tuleb vastu kpt. A. Irv, kes 1. soomusrongiga on eesliinil. Ltn. Bärenklau raporteerib talle rünnaku edust. Irvel on meel hea ja ta lausub:

„Teatud vaheaja tagant — jälle võit...“

Punastelt äravõetud ühe kuulipilduja saab II kuulipildujate komando. Seal selgub, et kuulipilduja jahutaja on täidetud piiritusega... Otsekohe algab selle timpimine ning tänuga mäletatakse Sabelina küla kaitsjaid punaseid eestlasi. Seejärele soomusrongimeeste huvi tõusis kahekordselt punaste kuulipildujate vastu.

Ametlik osa.

RIIGIVANEMA KÄSUKIRI KAITSEVÄGEDELE

Nr. 15.
25. märtsil 1936. a.

Vabastan ametikohalt ja tegelikust kaitseväeteenistusest vanaduse tõttu Kalevi üksiku jalaväepataljoni ülema kohusetäitja major Johannes Uuskami VR II/3, arvates 1. aprillist s. a.

Alus: O. T. S. § 188 p. 1, § 191 ja 193 p. 1.
Õiendus: Lj. nr. 99-s.

K. Päts,
Peaminister,
Riigivanema ülesannetes.

J. Laidoner,
kindral-leitnant,
Kaitseväge Ülemjuhataja.

P. Lill,
kindral-major,
Kaitseminister.

KAITSEVÄGEDE ÜLEMJUHATAJA KÄSUKIRJAD

Nr. 54.
Tallinnas, 24. märtsil 1936.
(Kaitseväge staap).

Määrän teenistuse huvides kaitseväge staabi I osakonna ülema abi major Rein Tombacki VR I/3 kaitseväge staabi käskudetaajaks ohvitseriks, arvates 1. aprillist s. a.

Alus: O. T. S. § 93 p. 2, § 121 p. 2 ja § 133

Nr. 58.
Tallinnas, 30. märtsil 1936.
(Kaitseväge staap).

Viin üle teenistuse huvides kapten Johannes Ambos'e 10. üksikust jalaväepataljonist — Lääne-Saare kaitseringkonna staapi, arvates 1. aprillist s. a.

Alus: O. T. S. § 121 p. 1 ja § 133 p. 1.
Õiendus: Lj. nr. 13-s.

J. Laidoner,
kindral-leitnant,
Kaitseväge Ülemjuhataja.

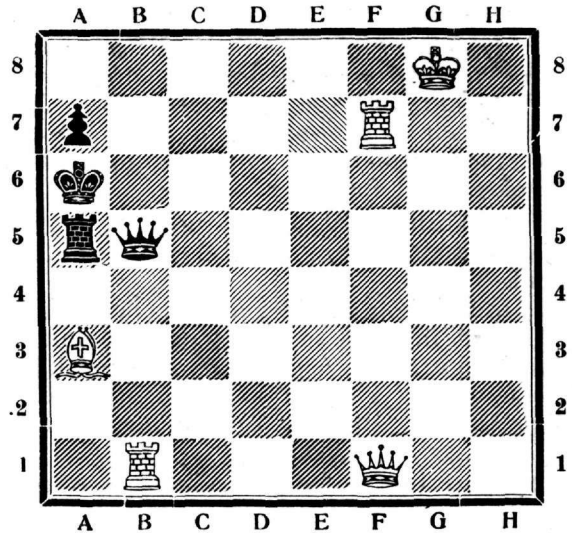
Male.

Toimetaja A. Burmeister.
Kirjade address: Nõmme, Nurme t. 29

ÜLESANNE.

Kokku seadnud R. L'hermet.

Mustad

Valged

Valged: Kg8, Lf1, Vb1 ja f7, Oa3.

Mustad: Ka6, Lb5, Va5, Ea7.

Valged algavad ja annavad matt kahe käigu.

Teateid.

19. aprillil s. a., pühapäeval kell 1100 annab härra A. Raudvere Tallinna garnisoni maleklubi simultaani, mängides üheaegselt kuni 20 vastasega. Osavõtmise simultaanist võimaldatud ka mitte-klubiliikmetele.

Tallinna garnisoni maleklubi asub V. Posti tn. nr. 5, Kv. staabi allohvitseridekogu ruumes ja mänguõhtuid korraldatakse igal teisipäeval ja reedel kella 1900—2400.

Veaparandus.

„Sõdur“ nr. 12/13, lhk. 285 admiral Beatty kohta on märgitud: „... , kui ta 75 a. sünnipäeva...“, peab olema „... , kui ta 65 a. sünnipäeva...“

Pühaderõõm on täieline siis, kui laual
Šokolaad
Kompvekid
Kakao jne.
NÕUDKE NEID KÕIKJAL!

Vastutav toimetaja kolonelleitnant J. Rimmel. Tegev toimetaja kapten J. Madise.

A/S. „Ühiselu“ trükk, Tallinnas

A-S. „TEKLA“

PEAKONTOR:

Tallinn, Suur Karja 15

Kodukeskjaam tel. 448-18

Juhatus „ 474-31

RIIDEÄRID:

TALLINN, Suur Karja 15	Tel. 445-23
TALLINN, Valli 10	„ 468-02
HAAPSALU, Ehte 2	„ 1-57
KURESAARE, kauba 2	„ 72
MUSTVEE, Tartu 15	„ 62
NARVA, Peetri pl. 2	„ 2-38
PETSERI, Kaubarida 6/7	„ 1-17
PÄRNU, Vee ja Pika t. nurgal	„ 1-10
RAKVERE, Turuplats	„ 2-85
VALGA, Kesk 14	„ 26
VILJANDI, Tartu 6-a	„ 2-40
VÕRU, Jüri 5-a	„ 1-26

Müügil kindlate hindadega järgmiste kodumaa vabrikute kaubad:

- Balti Puuvilla Kudumise ja Ketramise Vabriku A/S-i
 - Kreenholmi Puuvillasaaduste Manufaktuuri O/Ü-se
 - Sindi Tekstiilvabrikute O/Ü-se
 - O/Ü Eesti Niidivabriku
-

Jälgige meie vaateakende
kevadreklaami ja külstage
meie ärisid - ostukohustuseta.

A-S. VENNAD KIMBERG

TALLINN, NUNNE 16

TELEFON 448-17

OMA TÖÖSTUS:

naelad, traat-haljas, põletatud, vasetatud ja tsingitatud, vedrutraat, okastraat, hobuserauad, kabjanaelad, needid.

KAUBA LADU:

plekk tsingitud ja must, vaskplekk, valgeplekk, adra-terad ja hõlmad, piimakan-nud, labidad, hargid, loomaketid, värnits, tsinkvalge, ti-navalge, aknaklaas, inglisis- ja seatina, tsink, malmkaup ja kõiksugu chitusetarbed ning tööriistad suures valikus.

Soodsaim ostukoht
jällemüüjatele.

Nõudke Inglise

Ransomes

kvaliteet

UUDISMAA TRAKTORI JA HOBUSE SAHKU NING RANDAAL

Tarvitusel üle Eesti Põllutöö-
ministeeriumi ja eratraktori- ning
põllutööriistade jaamades.

Spetsiaal sookünnisahad

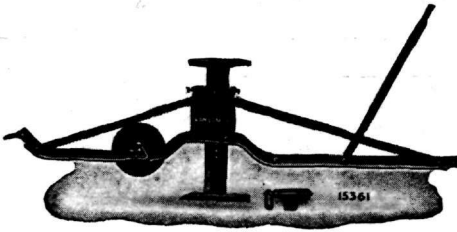
Vilja- ja ristikeina-peksumasinad,
lokomobiilid, sahad, äkked, kultivaatorid,
niidumasinad, kännujuurimise-
masinad jne.

Spetsiaal riistad aerodroomide
ja spordiväljade ehitamiseks.

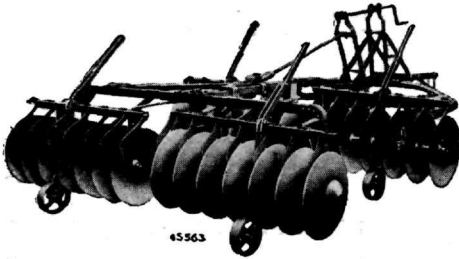
PEAESINDAJA :

V. LAUSSEN

TALLINN, SÜDA 9-14. Telef. 466-26

TRENAASH-SAHK Mutt nr. 7

„COUNTESS“ uudismaa randaal

Sõjaväe Majandusühisuse

Kingsepa töökoda, Tallinn, Vene 5, telef. 429-42

VALMISTAB ainult kõrgeväärtuslikke
nägasaid paraadi-, rivi-, ning veekind-
laid välisõppuste SÄÄRSAPPAID

Igasuguste tellimiste täitmine • Töö vastutusega